

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Ústav primární a preprimární edukace

**Rozvoj výtvarné tvořivosti, fantazie a prostorové
představitivosti u dětí předškolního věku
prostřednictvím práce s keramickou hlinou**

Diplomová práce

Autor: Bc. Karla Schusterová
Studijní program: N7531 Předškolní a mimoškolní pedagogika
Studijní obor: Pedagogika předškolního věku
Vedoucí práce: PhDr. Yveta Pohnětalová, Ph.D
Oponent práce:

Zadání diplomové práce

Autor: Karla Schusterová

Studium: P16K0200

Studijní program: N7531 Předškolní a mimoškolní pedagogika

Studijní obor: Pedagogika předškolního věku

Název diplomové práce: **Rozvoj výtvarné tvořivosti, fantazie a prostorové představivosti u dětí předškolního věku prostřednictvím práce s keramickou hlinou.**

Název diplomové práce AJ: Development of visual art creativity, fantasy and spatial imagination preschool in children through working with clay.

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Teoretická část práce bude charakterizovat výtvarnou tvořivost a fantazii u dětí předškolního věku a zdůrazní přínos výtvarné výchovy ve sledované oblasti i v celkovém rozvoji osobnosti dítěte. Cílem empirického šetření bude zjistit vliv práce s keramickou hlinou na zdokonalování výtvarné tvořivosti a prostorové představivosti předškolních dětí. Součástí bude návrh souboru aktivit pro rozvoj tvořivosti, prostorové představivosti prostřednictvím činností s keramickou hlinou.

1/ Bean, R. Jak rozvíjet tvořivost dítěte. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-035-9. 2/Čáp, J. Psychologie výchovy a vyučování. Praha: UK 1993. ISBN 80-7066-534-3. 3/Hlavsa, J. Psychologické metody výchovy k tvořivosti. Praha: SPN, 1986. ISBN 14-526-86. 4/Honzíková, J. Teorie a praxe tvořivosti v pracovní výchově. Plzeň: Pedagogické centrum, 2003. ISBN 80-7020-124-x. 5/Lokša, J. Lokšová, I. Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole. Praha: Portál 1999. ISBN 80-7178-2015-x. 6/Mañák, J. Cesty pedagogického výzkumu, Paido: Brno 2004, ISBN 80-7315-078-6 7/ Helus, Z. Dítě v osobnostním pojetí. Portál s. r. o. Praha: 2004 ISBN 80-7178-888-0.

Garantující pracoviště: Ústav primární a preprimární edukace,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Yveta Pohnětalová, Ph.D.

Oponent: doc. PhDr. Marta Faberová, CSc.

Datum zadání závěrečné práce: 26.5.2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala pod vedením vedoucího diplomové práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literatury.

V Českých Budějovicích, dne 11. 5. 2020

Poděkování

Děkuji PhDr. Yvetě Pohnětalové Ph.D za odborné vedení.

Anotace

Teoretická část práce bude charakterizovat výtvarnou tvořivost a fantazii u dětí předškolního věku a zdůrazní přínos výtvarné výchovy ve sledované oblasti i v celkovém rozvoji osobnosti dítěte. Cílem empirického šetření bude zjistit vliv práce s keramickou hlinou na zdokonalování výtvarné tvořivosti a prostorové představivosti předškolních dětí. Součástí bude návrh souboru aktivit pro rozvoj tvořivosti, prostorové představivosti prostřednictvím činností s keramickou hlinou.

Anotation

The theoretical part of the work will characterize the artistic creativity and imagination of pre-school children and emphasize the benefits of art education within the field in view and in the overall development of the child's personality. The aim of the empirical research will be to determine the influence of work with ceramic clay on the improvement of artistic creativity and spatial imagination of pre-school children. It will include the design of a set of activities for the development of creativity as well as spatial imagination through activities with ceramic clay.

Obsah

1 Úvod.....	9
2 Charakteristika předškolního věku	10
2.1 Rozvoj v oblasti rozumové (kognitivní)	11
2.2 Rozvoj v oblasti osobní a sociální.....	12
2.3 Rozvoj v oblasti esteticko-výchovné a tvořivé	12
2.3.1 Motivace	12
2.3.2 Prostorová představivost.....	13
2.3.3 Fantazie	14
3 Výtvarný projev dítěte	15
3.1 Vývoj dětského výtvarného projevu	15
3.2 Pracovní a tvořivé činnosti v předškolním věku	16
4 Tvořivost.....	18
4.1 Tvořivý proces	19
4.2 Tvořivá osobnost.....	20
4.3 Tvořivé dítě	21
4.4 Tvořivý učitel	21
4.5 Tvořivé vyučování	22
4.6 Faktory ovlivňující tvořivost.....	23
4.6.1 Tvořivost a rodina	23
4.6.2 Tvořivost a škola.....	25
4.7 Rozvoj tvořivosti.....	27
4.7.1 Metodika tvořivého vyučování	27
4.7.2 Posuzování produktů tvořivosti	28
4.7.3 Proč děti přestávají být tvořivé	28
5 Keramika jako prostředek tvořivosti.....	29

5.1	Druhy keramiky a jejich charakteristika	29
5.2	Glazury	30
5.3	Materiální zabezpečení	31
5.4	Modelování	32
5.5	Dekoratívni techniky	34
5.6	Vady a chyby při práci s keramickou hlinou	35
6	Shrnutí teoretické části	37
7	Výzkumné šetření	38
7.1	Cíl výzkumu	38
7.2	Metodologie výzkumu	38
7.3	Výzkumný vzorek	40
7.4	Charakteristika mateřské školy Radošovice	40
7.5	Průběh realizace výzkumného šetření	41
7.6	Interpretace výsledků výzkumného šetření	41
7.7	Výstupní test	71
7.8	Shrnutí výzkumného šetření a diskuze	80
8	Závěr	82
9	Použité zdroje	83
10	Seznam příloh	88

1 Úvod

Diplomová práce se zabývá rozvojem výtvarné tvořivosti, fantazie a prostorové představivosti u dětí předškolního věku. Pro toto téma jsem se rozhodla, jelikož mám dlouholetou praxi v mateřské škole a několik let vedu keramický kroužek pro dospělé a pro děti všech věkových skupin. Myslím si a pozoruji, že děti v dnešním světě nemají mnoho příležitostí k rozvíjení vlastní fantazie.

Na základě těchto zkušeností si troufám říci, že pro děti předškolního věku je tvořivá činnost velmi přínosná. Nejen že je taková činnost baví, pracují s různými materiály, používají nové techniky, ale přispívá i k všestrannému rozvoji osobnosti. Vždy je potřeba navodit přátelskou atmosféru, aby děti tvořily s radostí. Důležitá je také motivace.

Dle mých zkušeností má práce s keramickou hlinou dobrý vliv na rozvoj tvořivosti, fantazie a představivosti. Zcela se ztotožňuji s názorem Lokši a Lokšové (2003), že na základě speciálních instrukcí a cvičení, tvořivých úloh či programů lze významně zvýšit tvořivost žáků.

Diplomová práce se skládá ze dvou částí, teoretické a praktické. V první kapitole se věnuji charakteristice předškolního věku. V druhé kapitole se zabývám výtvarným projevem, dále pak motivací, představivostí a fantazií. Následuje kapitola, která je zaměřena na tvořivost a faktory, které ji ovlivňují. V poslední kapitole se věnuji keramice, popisují druhy keramiky, glazury, materiální zabezpečení, dekorativní techniky a také vady a chyby při práci s keramickou hlinou.

Cílem empirické části bylo zjistit vliv práce s keramickou hlinou na zdokonalování výtvarné tvořivosti a prostorové představivosti předškolních dětí. Součástí je návrh souboru aktivit. Veškeré činnosti, které zde uvádím, jsem s dětmi vyzkoušela.

Na základě mých zkušeností se domnívám, že v běžných mateřských školách se výtvarné činnosti zužují na malování a kreslení. Děti umí zacházet s mobilem, počítačem, ale pracovní činnosti ochabují. Začínáme mluvit o takzvané „dyspraxii.“ Proto jsem svou diplomovou práci zaměřila na různé aktivity s keramickou hlinou.

Nový způsob myšlení je nezbytný, má-li lidstvo dále žít.

A. Einstein

2 Charakteristika předškolního věku

Diplomová práce se zabývá rozvojem tvořivosti u dětí předškolního věku, z tohoto důvodu se následující kapitoly věnují jednotlivým oblastem vývoje v tomto období. „*Období předškolního věku je nejpozoruhodnější etapou lidského jedince, spojuje vše, co bylo u dítěte vrozeno, s tím co se výchovou a učení stane zlatým mostem k budoucí dospělé osobnosti. Je to doba, na kterou si již v dospělosti vzpomínáme, ke které se vracíme, která zanechává v naší paměti již mnohé stopy*“ (Lisá, 1986, s. 174). Předškolní věk je definován jako období od tří do šesti let dítěte. V období předškolního věku můžeme u dětí pozorovat velké změny v tělesných a pohybových funkcích, poznávacích procesech a v citovém vývoji. Výrazné změny nastávají ve vývoji osobnosti dítěte a velmi důležitou roli v tomto věku má výtvarná činnost. Dítě pomocí kresby poznává svět a vyjadřuje své pocity a myšlenky (Klindová, Rybárová, 1974).

Matějček (2005, s. 139) charakterizuje předškolní věk takto: „*V tomto období dítě dále vyspívá po všech stránkách - tělesně, pohybově, intelektově, citově i společensky. Je velice aktivní, většinu podnětů si opatří už samo vlastním úsilím, a to diferencovaně podle svého zájmu.*“ Předškolní věk je období velkých vývojových změn a charakterizují je nové možnosti, které Helus (2003) dělí do sedmi oblastí. Nastává růst obratnosti, kdy se dítě učí samo oblékat a pomáhá při jednoduchých pracích. V myšlení jsou značné pokroky, dítě začíná chápat základní matematické představy a myšlení je egocentrické. Problémy dítěti dělá orientace v čase a prostoru. Má velkou představivost a objevují se zde magické prvky. Výtvarný projev je nejpřirozenějším vyjadřovacím prostředkem pro dítě. V kresbě dítěte se objevuje to, co dítě prožívá a cítí. Často se rozbor kresby využívá k diagnostice dítěte a dá se z ní vyčíst i úroveň rozumového vývoje. Švingalová (2006) u kresby dítěte uvádí, že nastává velký pokrok a kresba je diferencovanější, reálnější a objevují se detaily. Při hře si z počátku předškolního období děti hrají pouze vedle sebe, později začínají spolupracovat a jsou schopny skupinové i týmové práce. Dítě v předškolním věku vyhledává společnost svých vrstevníků a rádo hraje sociální role, které mu umožňují kompenzovat frustraci a vyhraňovat některé své vlastnosti. Hra je nejdůležitější činností dítěte v předškolním věku a má své nezastupitelné místo. Dítě si začíná uvědomovat správné či špatné chování a dokáže dodržovat pravidla. Helus (2003) říká, že důležitým projevem iniciativy je nadšení z vlastní pohyblivosti, šikovnosti a obratnosti. To je posilováno kladnými reakcemi okolí. Svou nezastupitelnou roli zde hraje představivost,

fantazie a myšlenkové pochody. Děti nacházejí možnost dělat a prožívat něco „jakoby“. Předškolní dítě rádo poslouchá pohádky, přijímá názory druhých, osvojuje si hygienické, pracovní a společenské návyky a objevuje se velká míra fantazie. Průcha a Koťátková (2003) rozdělují předškolní období do pěti oblastí - rozumové, osobnostní, esteticko – výchovné, pohybové, a přínos hry s vrstevníky.

2.1 Rozvoj v oblasti rozumové (kognitivní)

Od tří do šesti let se velmi rychle rozvíjí všechny poznávací procesy (vnímání, paměť, myšlení, představy, řečové dovednosti, vůle a emoční procesy).

Vnímání – dítě se zaměřuje na celek, vjem je nejasný a nepřesný odraz skutečnosti. Zrakové vnímání u tříletých dětí se vyznačuje slabou ostrostí vjemů. Poznají tři až čtyři barvy (červená, žlutá, modrá, zelená), ostatní ještě nerozliší. Ovšem pětileté až šestileté dítě už má vyvinutou citlivost a vnímá barevné odstíny. Sluchové vnímání má velkou roli při vývoji řeči. Prostor vnímá jako větší a širší než dospělý. Nevnímá třetí rozměr – hloubku, proto vnímá obrázky plošně a dvourozměrně. Šestileté dítě vnímá obrázky správně. Vnímání času dělá dětem potíže, den nebo týden se jim jeví delší. Mezi dětmi můžeme pozorovat různou vnímavost. Například děti, které vnímají zrakové podněty (barvu, tvar) jsou úspěšnější ve výtvarných činnostech (Klindová, Rybárová, 1974).

Paměť – převažuje paměť mechanická. Dítě si lépe zapamatuje, má-li dostatek podnětů, které vzbuzují radost, zájem, ale i negativní zkušenosti mají velký vliv.

Myšlení – se váže na činnost, kterou dítě právě dělá. Některé podněty a situace umí zobecnit. Hlavním rysem myšlení je konkrétnost a názornost. Vyznačuje se egocentriem. V předškolním věku se děti snaží najít souvislosti mezi věcmi, zajímá je význam, původ a účel.

Představy – děti jimi doplňují neznámé situace, hovoříme o takzvaném fantazijním doplňování.

Řeč – rozvíjí se v souvislosti s myšlením. V předškolním období nastává prudký rozvoj řeči. Šestileté dítě používá až 3500 slov, umí pojmenovávat celé skupiny předmětů (zelenina, nábytek,...).

Vůle – dítě má potřebu dokončit své záměry, snaží se překonávat překážky, zkouší nové postupy, aby dosáhlo cíle. Proto je velice důležitá motivace.

2.2 Rozvoj v oblasti osobní a sociální

Děti mezi čtvrtým a pátým rokem se mnohem více orientují na své vrstevníky, dokážou se domluvit a řešit drobná nedorozumění. Šestileté děti se začleňují do své genderové skupiny. Jsou soutěživé, umí srovnávat výkony, umí spolupracovat, zažívají pravidla soužití, osvojují si prosociální chování a mají dostatek zkušeností a dovedností pro jednání s druhými dětmi (Průcha, Kořátková, 2013).

V tomto období se zvyšuje intenzita zájmů, jsou ještě nestálé. Nelze podle nich usuzovat budoucí zaměření, ale obohacují a prohlubují život dítěte. Důležitou roli má hra, je měřítkem a ukazatelem zájmů dítěte (Klindová, Rybárová, 1974).

2.3 Rozvoj v oblasti esteticko-výchovné a tvořivé

Průcha, Kořátková (2013, s. 102) ve své publikaci uvádějí, že: *„Estetické působení souvisí se smyslovým vnímáním a prožitkem zkušenosti, která se ukládá do paměti. Některé smyslové prožitky vyvolávají uspokojení a libost -líbí se-, jiné působí odpor. Děti mají tendenci uspokojivé prožitky opakovat a obměňovat a užívat si jejich tvorbu.“*

Estetické prostředí podporuje kvalitu vnímání a inspiruje děti k vlastnímu tvoření. Například Waldorfská škola má uzpůsobené prostředí (barevné spektrum), které na děti působí klidným dojmem a rozvíjí jejich tvořivost (Průcha, Kořátková, 2013).

Pedagogika R. Steinera klade velký důraz na esteticko- výchovné činnosti. Věnuje se zde velká pozornost barevnosti a harmonii, podporuje se u dětí schopnost prožitku a rozvoj fantazie (Opravidlová, 2016).

Neméně důležité jsou v předškolním období tvořivé činnosti. Dítě má velkou touhu objevovat něco nového, má potřebu mluvit o svých dojmech, představách, zážitcích a napodobuje činnost dospělých. Tvořivost jako vlastnost není vrozená, proto je nutné ji rozvíjet (Opravidlová, 2016).

2.3.1 Motivace

Čáp (1980, s. 66) vysvětluje pojem motivace jako: *„Souhrn hybných činitelů v činnostech, v učení a v osobnosti. Přitom hybným činitelem míníme takové skutečnosti, které jedince podněcují, podporují, nebo naopak tlumí, aby něco konal nebo nekonal. Motivace zahrnuje jednak vnější pobídky a cíle, jednak vnitřní motivy.“*

Při motivaci k učení rozlišujeme motivaci vnitřní a vnější. Vnitřní motivace je taková, kdy dítě vykonává činnost s radostí, vnitřním motivem je zvědavost a funkční libost. Neočekává žádnou pochvalu, ani odměnu. Ovšem při vnější motivaci dítě činnost vykonává pod určitým tlakem. Motivem bývá odměna, pochvala, trest, nebo prestiž. Motivaci může ovlivňovat řada činitelů.

Novost situace, předmětu, nebo činnosti (dítě uchvátí nové věci, projevuje se zvědavost a poznávací potřeby). Vzbuzuje v dítěti údiv, zážitek, což vede k silné motivaci. Uspokojení z činnosti. Je velice důležité, aby dítě nebylo pasivní, nebo se nestalo pouze divákem nebo posluchačem. Motivace je větší, má-li dítě možnost se aktivně zapojit do hledání a objevování nových poznatků a působí mu to radost. V mateřské škole je to především hra, pohádky, vyprávění, hádanky. Úspěch v činnosti. Důležité je pro dítě dosáhnout dobrého výsledku, nebo úspěchu. Také záleží na míře náročnosti úkolů. Snadné úkoly bývají málo zajímavé, a naopak obtížný úkol může dítě vést ke zvýšenému úsilí. Ovšem jsou-li neúspěchy časté, pak to vede k frustraci a ztrátě motivace. Sociální momenty. Souvislost nové činnosti s předchozími činnostmi. Souvislost činnosti s životními perspektivami (Čáp, 1980). Činitele, které jsem zde uvedla, se vzájemně prolínají a v praxi je dobré je kombinovat, tím dosáhneme větší motivace u dětí.

2.3.2 Prostorová představivost

Dá se říci, že prostorová představivost je vyvinutá už mezi čtvrtým a pátým rokem, kdy děti už jsou manuálně zručné. Manipulují s různými druhy stavebnic, rozvíjí se tvořivé hry a pracují s různým materiálem. Právě ten podporuje rozvoj hmatu, dětskou vynalézavost, nápaditost a prostorovou představivost. Kolem pátého až šestého roku jsou představy mnohem bohatší. To můžeme pozorovat například v obsahu kresby, je čitelná a vyznačuje se celou řadou detailů. (Uždil, Šašinková, 1980) V dětství jsou představy nepostradatelné, ale i v dospělosti mají své místo. Lidé si vytvářejí představy věcí, které nikdy neviděli, nebo jsou neviditelné. Představy mohou mít různý charakter a můžeme je rozdělit do několika skupin. Nejčastější jsou představy paměti. Oživují již známé jevy, které se nám vybaví v paměti.

Velký význam mají i představy fantazie. Vznikají vědomě i nevědomě, dokáží dát konkrétní podobu věcem, které nikdy neexistovaly (Uždil, J. 1974).

Uždil, Razáková (1961, s.27) říkají: „*Představy jsou názorné a přitom zobecněné psychické obrazy skutečnosti, které vznikly na základě jednoho nebo celé řady vjemů totožných, obdobných, někdy i protikladných.*“

2.3.3 Fantazie

F. Kratina (in Hyhlík, Nakonečný, s. 37) definuje fantazii takto: „*Fantazie je schopnost nebo funkce ležící mezi vnímáním a myšlením nebo mezi pozorností a inteligencí, spočívá v imaginaci (jejím materiálem jsou představy) a projevuje se produkcí představovaných kombinací. Zatímco představy jsou pouhou reprodukcí vjemů a dojmů, fantazijní obsahy vznikají spojováním představ a jsou vždy aktivní produkcí nových útvarů.*“

Plháková (2007, s. 233) definuje fantazii takto: „*Fantazie je děj, jehož výsledkem jsou představy, jež nejsou pouhou reprodukcí dříve vnímané skutečnosti, ale je v nich něco pozměněného nebo nového.*“

Maňák (1998, s. 76) ve své publikaci uvádí že: „*Představivostí (obrazotvorností) se rozumí schopnost znovu vyvolat (rekonstruovat) dříve vnímanou skutečnost, fantazie znamená schopnost vytvářet představy, které neodpovídají skutečnosti, mění ji nebo ji nově tvoří. Představivost a fantazie umožňují mimo dotyku s konkrétní realitou vytvářet variace a kombinace jevů, což je základ objevování a tvoření nových skutečností.*“

Hyhlík, Nakonečný (1973, s. 37) popisují proces fantazie takto: „*Fantazie pracuje s představami, uvádí je do nových souvislostí, klade představové prvky do nových situací, mění je, různě spojuje a kombinuje.*“ Právě v této schopnosti kombinovat představy (vizuální, akustické, ...) se vyznačují osobnosti umělců. Fantazijní tvoření se projevuje při všech lidských činnostech a bývá spojováno s frustrací. Velkou roli mají city a motivy. Někteří lidé nejsou schopni rozvíjet svou fantazii, ale jiní mají bohaté a barevné fantazijní představy. Například fantazie umělce má citový charakter a fantazie vědce má ráz myšlení. Z uměleckých výtvarných projevů můžeme vyvodit tyto principy fantazie: Aglutinace (spojování znaků různých předmětů), schematizace (redukce nepodstatných znaků), stylizace (podstatné znaky se zobrazují do nové formy), zvětšování, nebo zmenšování, animismus (neživé předměty jsou vnímány jako živé). Kolem čtvrtého roku se začíná rozvíjet fantazie, dítě si tak vytváří představy různých předmětů, situací, nebo jevů, které nikdy nezažilo. Intenzivně se rozvíjí při hrách, kde dítě napodobuje odporované ze skutečné situace. Důležité jsou i předměty, které dětem poskytneme. Dětská fantazie je velmi rozvinutá, ale v porovnání s dospělým člověkem je chudší a

omezenější. Specifikují ji tyto zvláštnosti. Konkrétnost fantazie – dítě vytváří fantastické prvky z názorných, konkrétních představ, které získalo z vlastní zkušenosti. Velmi prospěšná v rozvoji fantazie je dětská literatura. Musí být ovšem přiměřená věku a dětem srozumitelná. Citovost fantazie – fantastické představy jsou podporované city. Například prožívá-li dítě velkou radost, zvědavost, strach, touhu, vznikají nepřiměřené představy o skutečnosti. To je důvod, proč si děti vymyslí různé příběhy a situace, někdy na sebe chtějí upozornit a chtějí být zajímavé. Toto je příčina dětské lži. Dítě je přesvědčeno, že to, co tvrdí, je pravda. Proto bychom ho neměli trestat. Svéráznost fantazie – dítě svou fantazii uplatňuje ve větší míře a častěji než dospělý, protože tak nahrazuje nedostatky ve svém rozumovém myšlení. Dospělý použije logické myšlení, ale dítěti pomáhá fantazie (Klindová, Rybářová, 1974).

3 Výtvarný projev dítěte

V předškolním věku hraje výtvarná činnost velmi důležitou roli. Rozvíjí tvořivost, představivost a fantazii. Úzce souvisí s vnímáním, myšlením a zrcadlí charakterové vlastnosti dítěte.

3.1 Vývoj dětského výtvarného projevu

První výtvarné počiny můžeme registrovat na konci prvního roku života. Jsou úzce spjaté s hrou. Nemají žádný věcný obsah, dítě nepotřebuje ani tužku či pastelku. Vzniká první grafická stopa, např. otisk dlaně. Mezi 1. -3. rokem mluvíme o čáranici. V počátku si dítě zvyká na materiál, na určitou plochu, na koordinaci pohybu a zraku. Později vznikají ovály, čáry, klikatky, nepravidelné spirály. Dáme-li v tomto období dítěti hlinu, pokouší se ji trhat, drobit, otiskovat prst. Nevznikají žádné výtvarné objekty.

Tříleté až čtyřleté dítě kreslí tzv. hlavonožce, později znázorňuje prostředí, které ho obklopuje (dům, slunce, zvířata). Kreslí po celé ploše papíru, ale bez slovního doprovodu dítěte ještě nemůžeme z obrázku nic vyčíst. Dítě v tomto věku pomocí kresby komunikuje s dospělým. Učitel má tak možnost nahlédnout do jeho představ. Malba má podobné znaky jako kresba. Dítě se hrou formou seznamuje s barvami, např. roztírání barevné skvrny, zapouštění barev do mokrého podkladu, míchání barev a podobně. Začínáme-li s dětmi modelovat, musíme je nejprve seznámit s hlinou a ukázat, jak s ní budou pracovat (mačkání, plácání, uštipování, slepování, válení). Učitelka se snaží, aby děti zkoumaly hlinu samy, a nedává jim zbytečně mnoho rad. Děti by měly zvládnout

vymodelovat kouli mezi dlaněmi nebo mezi dlaní a podložkou, vyválet váleček, dlaní zploštit kouli na placku, otiskovat různé předměty do hlíny.

Pro děti ve věku 4-5 let je typické zobrazení lidské postavy s mnoha detaily (uši, krk, knoflíky,...). Kreslí tělo, začínají zdvojovat končetiny, důraz na prsty. V tomto období také často kreslí dům, který má dveře, okna, střechu. Na obrázku už bývá zahrada, plot, stromy, zvířata, slunce. Znázorňují oblohovou čáru a zemi kreslí tzv. základní čarou, většinou hnědě nebo zeleně. U některých dětí můžeme vidět, že kresbu směřují do spodní části papíru, postavy řadí vedle sebe, řeší prostorové vztahy. Kolem pátého roku se objevuje postava v pohybu a snaha vyjádřit mezilidské vztahy. I v malbě můžeme pozorovat bohatší představy a dovednosti. Dítě zaplňuje celou plochu. Vyzrálejší děti počkají, až jim barva zaschne, a pak nanášejí další. Při modelování děti zvládnou vytvořit kouli, kužel, placku, váleček, miskou. V tomto období učíme děti vytahovat detaily (stopka jablka), nebo hloubit kouli, z které potom vznikne např. hnízdo, miska. Můžeme dětem už nabídnout špachtli, učí se uhlazovat, krájet a používat ji na otisky. V tomto věku mají děti více odvahy, zkušeností i fantazie. Jsou schopné si zvolit postup, způsob práce a vybrat si techniku.

Mezi 5. až 6. rokem jsou děti odváznější, kresba se vyznačuje detaily a výtvoři se začínají podobat skutečnosti. V tomto věku už jsou schopné zaplnit celý prostor. Co se týče malby, tak dítě umí nanášet barvy a umí počkat na zaschnutí. Při modelování mají s hlínou základní zkušenosti a mohou se pokoušet o složitější tvorbu, snaží se vystihnout tvar, a také detail. Zvládnou modelování z tenkých a tlustých válečků a formování stáčením (výroba hrnků, misek, váziček). Dále mohou zkoušet modelování z hliněných plátů (reliéfy) a otiskování předmětů do hlíny. V tomto věku už můžeme přistoupit ke kolektivnímu modelování. Děti se ve skupině učí spolupracovat a rozdělit si práci (Uždil, J. Šašinková, E. 1980).

3.2 Pracovní a tvořivé činnosti v předškolním věku

Pracovní činnosti jsou nedílnou součástí programu v mateřské škole. Rodiče ani pedagogové si často nekladou otázku, do jaké míry pracovní činnosti v mateřské škole k výchově předškolního dítěte patří. Práce je ale nezbytnou součástí lidského života a významnou podmínkou lidského vývoje. Práce byla dříve neodmyslitelnou součástí lidského života a děti již od útlého věku sledovaly práci svých rodičů a při práci pomáhaly. Děti měly malé nářadí a nástroje, které ovšem nesloužily jako hračky, jako je

tomu často v dnešní době, ale byl to skutečně uzpůsobený pracovní nástroj. Děti se pravidelně podílely na různých pracovních činnostech v domácnosti i při pěstování a sběru různých plodin (Opravilová, 2016).

V dobách minulých bylo běžné, že děti měly k dispozici ponk, kladívka, zahradní náčiní a ve své mateřské škole pracovaly na zahradě i záhoncích. Po uvolnění programu mateřských škol se často začalo na práci v dětském věku pohlížet odmítavě. V dnešní době se část mateřských škol opět začíná ubírat směrem k pracovním činnostem v rámci různých aktivit. Pracovní činnosti dětem nabízejí rozvoj jak fyzických dovedností, tak posilování psychiky. Mateřské školy se opět ubírají k polytechnickému vzdělávání, k přírodním i částečně užitkovým zahradám. V mateřských školách se hodně preferuje i manuální zručnost s modelínou a později i keramickou hlinou. V pracovních činnostech se u dětí také rozvíjí tvořivost a představivost.

Umělecké a řemeslné činnosti podporují sebevyjádření a sebehodnocení dětí v předškolním věku. Předškoláci rádi vyjadřují své nápady pomocí hlíny, lepidla a barev. Řemeslné činnosti dítěti předškolního věku umožňují samostatně se rozhodovat (Edwards, 2009).

Je dokázáno, že mateřská škola může pro rozvoj osobnosti dítěte učinit velmi mnoho, protože právě několik prvních let života se významně podílí na formování základních rysů osobnosti na celý život. Mateřská škola nabízí široký prostor pro rozvoj tvořivosti. *„V činnostech dítěte, citovém prožívání a touze objevovat stále znovu, jinak a různě je přítomen tvořivý impuls, který zahrnuje všechny prožitky dítěte. Potřeba sdělit své dojmy, napodobit činnost dospělých, získat příjemnou zkušenost a uplatnit své schopnosti znamená pro dítě stav, v němž se mísí skutečnost s představou a sen s přáním“* (Opravilová, s. 123, 2016).

Svět předškoláka je světem fantazie a magie. U mnoha dětí dosáhne jejich kreativita svého vrcholu před šestým rokem, poté začne klesat s nástupem formálního vzdělávání a vývojovým úsilím o shodu. Podporou tvořivosti dítěte předškolního věku připravujeme půdu pro další rozvoj dítěte v dalších letech. Tvůrčí úsilí u dětí vzbuzuje touhu učit se a podporuje intelektuální rozvoj napříč všemi předměty. Je tedy ten pravý čas na podporu rozvoje divergentního myšlení - kde děti vytvářejí jedinečná řešení a vytvářejí nová spojení, aniž by se vázaly na „správnou“ odpověď nebo způsob, jak věci dělat (konvergentní myšlení). Podpora odlišného myšlení znamená poskytovat činnosti, které

umožňují dítěti vhodné vyšetřování, reflexi, přemýšlení, zvědavost a dokonce i podporované zmatky. Rozdílné myšlení, a tedy i tvořivost a kreativní řešení problémů, jsou více než umění - je to myšlení, předpovídání, představivost a tvorba (Anthony, 2018).

4 Tvořivost

Teoretické přístupy k vymezení tvořivosti jsou různé. Slovníky a encyklopedie vysvětlují tvořivost následovně: Tvořivost je v Pedagogickém slovníku definována jako: „*Duševní schopnost vycházející z poznávacích i motivačních procesů, v níž ovšem hraje důležitou roli též inspirace, fantazie, intuice. Projevuje se nalézáním takových řešení, která jsou nejen správná, ale současně nová, nezvyklá, nečekaná. Proces tvořivosti mívá několik etap, mj. přípravu, dozrávání nápadu, „osvícení“, kontrolu, opracování. Tvořivost podporuje: vysoká inteligence, otevřenost novým zkušenostem, iniciativa ve vytváření řádu, pružnost usuzování, potřeba seberealizace. Tvořivost tlumí direktivní řízení, stereotypy, tendence ke konformitě“ (Průcha, Walterová, Mareš, 1995, s. 235).*

Vědci se rozcházejí v názorech na původ tvořivosti. Někteří se domnívají, že původem je dědičnost, jiní tvrdí, že podstatný vliv má prostředí, které na dítě působí, a jiní zastávají názor, že je to výsledek obou faktorů. I definice tvořivosti se rozcházejí. Některé se zaměřují na proces (pocity, myšlenky, které směřují k výsledku), jiné se dívají na produkt. Každý z nás má v sobě vrozenou schopnost být tvořivý, u většiny lidí se tvořivost projevuje celý život. Definice tvořivosti podle Beana (1995, s.15) „*Tvořivost je proces, kterým jedinec vyjadřuje svou základní podstatu prostřednictvím určité formy nebo média takovým způsobem, jenž v něm vyvolává pocit uspokojení, proces posléze vyústí v produkt, který o této osobě, tedy o svém původci, něco sděluje ostatním.*“

Podle Maňáka (2001) je tvořivost nejen unikátní tvorba génia, ale schopnost všech lidí něco nového objevovat, přetvářet, odvážně řešit a hledat inovativní řešení pro různé otázky a neobvykle překonávat překážky. Z analýzy různých definic tvořivosti vyplývá, že podstatným znakem je novost (originalita) a užitečnost. Např. Pietrasinski (1972, s 8, in Lokšová, I. 1999, s. 112) vymezuje tvořivost jako „*Aktivitu, která přináší doposud neznámé a současně společensky hodnotné výtvořry. Za společensky hodnotné výtvořry se považují taková díla, která jsou cenná nejen pro samotného tvůřce, ale i pro určitou pospolitost, ne však nevyhnutelně pro všechny lidi.*“

Nejznámější odborníci, kteří se zabývali mezinárodním výzkumem tvořivosti, kladli velký důraz na novost a užitečnost. Například Torrance chápal tvořivost jako proces, při kterém se formují myšlenky či hypotézy a probíhá jejich ověřování a stanovení výsledků. V tvořivosti se objevuje vynalézavost, objevování, imaginace, zvědavost, experiment, explorační a originální myšlení (Lokšová, 2003).

4.1 Tvořivý proces

Výsledkem tvořivého procesu je určitý produkt, který se vyznačuje novostí a užitečností. Probíhá ve všech sférách tvořivé činnosti. Dá se říct, že tvůrčí proces vyžaduje speciální činnosti, metody a prostředky. Při výuce má velký význam ověřovací fáze, protože správnost řešení je velkou motivací. Podle Isaksenova, Dorvalova a Trefingerova (in Lokšová, I. Lokša, J, 2003) obsahuje model tvořivého řešení problémů komponenty, jako je porozumění problému, což je první krok při řešení problému a snaží se formulovat problém. Má tři stádia. Objevování zmatku (orientace v nepřehledném množství informací), objevování informací (vyjasnění informací) a objevování problému (počátek řešení problému, hledání způsobu). Druhým krokem je generování myšlenek – vznik nápadů (fluence), různých řešení (flexibilita), nových řešení (originalita) anebo množství detailů (elaborace). A posledním krokem je příprava realizace řešení – výběr, uplatnění nápadů a příprava pro úspěšnou realizaci v praxi.

Tvořivý proces lze rozdělit do čtyř fází. Maňák, J. (1998) uvádí tyto: Příprava (preparace) – je to období před samotným řešením problému. V této fázi dochází k objevování problému. Pro žáky je samostatné odhalování problému velice náročné a je projevem tvořivého myšlení. Proto je důležitá motivace, která posunuje žáka k následnému řešení. Zrání (inkubace) – tato fáze je bohatá na myšlenkové procesy, nabízí se různé možnosti řešení a je nutné se správně rozhodnout pro ty, co nabízejí optimální řešení. Tato fáze začíná první hypotézou a končí nalezením řešení. Osvícení (iluminace) – nastává rozuzlení problému. Důležitou roli tady hraje představivost, imaginace, fantazie a intuice. K objevování nových řešení vede právě intenzita tvůrčí představivosti a to díky vizuálnímu myšlení. Ověření (verifikace) – v této fázi jde o hodnotící kritéria tvořivého produktu, zda nová myšlenka odpovídá novosti, správnosti a použitelnosti. Tato fáze je důležitá ve školách při hodnocení výsledků a může se stát velkým motivačním činitelem. Je velmi důležité sledovat hlavně proces, který probíhá v nitru dítěte, než se soustředit na výsledek. Pozornost by měla být věnována vnitřnímu cítění samotného jedince a rozvoji

představivosti například nabídnutím různých hraček, předmětů, ale i čínorodých materiálů. Pokud dětem nenabídneme různé formy a způsoby jak se vyjádřit, potom se může stát, že se tvořivá schopnost nebude rozvíjet. Je důležité, aby se děti mohly projevovat bez obav z trestu, nebo z kritických postojů. Pak tvořivost nese pocit uspokojení a sebeúcty. Dá se říci, že každé dítě je tvořivé (Bean, 1995).

4.2 Tvořivá osobnost

Podle Bakaláře, Erazíma (1986) se výzkum osobnosti z psychologického hlediska zaměřuje na tvůrčí schopnosti a vlastnosti, na význam fantazie, inteligence a motivace. (Guilford in Bakalář, Erazím, 1986) uvádí přehled základních, měřitelných tvůrčích schopností plynulost (fluence) což je pohotovost vybavit si slova a pojmy v oblasti slovní, výrazové, myšlenkové, asociační. Dále zmiňuje pružnost (flexibilita), která se projevuje pohotovým užíváním osvojených informací. Nedílnou součástí je i původnost (originalita), která vyjadřuje schopnost vidět věci a problémy mimořádně a nově. Součástí tvořivé osobnosti je i propracování (elaborace), umožňující vytvářet nové struktury na základě znalostí a dovedností. Další složkou tvořivé osobnosti je citlivost (senzitivita), která se projevuje schopností si spontánně všimnout neobvyklých věcí a vidět problémy. Neméně důležitou součástí tvořivé osobnosti je schopnost vidět problém jinak než dosud, jež se v odborné literatuře nazývá redefinice (nová interpretace). Snad největší roli hraje fantazie (fantazijní schopnosti). Hyhlík, Nakonečný (1973, s. 37) ve své publikaci definují fantazii takto: „*Fantazie je schopnost nebo funkce ležící mezi vnímáním a myšlením nebo mezi pozorností a inteligencí, spočívá v imaginaci (jejím materiálem jsou představy) a projevuje se produkcí představovaných kombinací. Zatímco představy jsou pouhou reprodukcí vjemů a dojmů, fantazijní obsahy vznikají spojováním představ a jsou vždy aktivní produkcí nových útvarů.*“

Diskutovanou otázkou tvůrčí osobnosti je také vztah tvořivosti a inteligence. Podle výzkumů se dá usoudit, že mezi inteligencí a tvořivostí je malá souvislost. Bakalář, Erazím (1986, s.42) říká že: „*Ve vztahu tvořivosti a inteligence bude zřejmě platit prahová hypotéza: aby se mohla tvořivost projevit, je třeba určité inteligence. Na druhé straně vysoká inteligence sama o sobě nezaručuje tvůrčí přístupy a výkony.*“ Dále je nutné v souvislosti s tvořivostí ve vztahu k osobnosti zmínit také motivaci. V poslední řadě je nutné se zmínit o vlivu lidského věku na tvůrčí činnost. Obecně se dá říct, že tvořivé

období je mezi pubertou a smrtí. Za vrchol tvořivosti se považuje věk kolem 35 let, potom pomalu klesá (Bromley in Bakalář, Erazím, 1986).

4.3 Tvořivé dítě

Obecně lze říct, že tvořivé dítě v oblasti svého zájmu převyšuje okolí. Srovnáváme-li ho s méně tvořivým jedincem, pak je tvořivé dítě zvědavé, živější, často se ptá a pátrá do hloubky. Základní předpoklad k tvořivosti má každý člověk, ovšem rozsah nelze stanovit. Výzkumy ukázaly, že posuzuje-li tvořivost dětí učitel, pak může být ovlivněn známkami žáka. Učitelé upřednostňují žáky inteligentní než tvořivé (lepší známky = lepší tvořivost). Ovšem objektivní poznání úrovně tvořivosti je důležité z praktických hledisek, a to jsou vhodné metody pro rozvoj tvořivosti, hodnocení a porovnávání produktů různých žáků. Lokšová a Lokša (2003) říkají, že tvůrčí osobnost žáka bývá často velmi pohyblivá a dynamická a bývají obvykle vedoucími typy. Často se u nich projevuje touha a zájem o poznání a s odvahou se pouštějí do nových řešení náročných a neobvyklých problémů, při jejichž řešení projevují nápaditost, tvořivost, velkou fantazii a nadšení. Problémy řeší více způsoby a postupy a hledají více řešení problému. V třídním kolektivu se projevují velmi často nedisciplinovaně, hyperaktivně a mívají odpor k stereotypům a mechanickému učení. Kladou učitelů mnoho otázek, aby pochopili podstatu věci, ochotně se snaží spolužákům pomáhat a pracují bez cílených příkazů. Tito žáci jsou zvědaví, odvážní, optimističtí, ale i hraví, vyvozují závěry a mají smysl pro dobrodružné příběhy. Lépe vnímají problémy a dokážou je odhadnout a závěry zevšeobecňovat.

Torrance (in Maňák, 1998, s. 83) na základě svých výzkumů uvádí „*Tvořivý žák je hravý, s učivem experimentuje místo toho, aby si je jen mechanicky zapamatoval. Má rozsáhlé mimořádné zájmy, ve škole pracuje soustředěně a vytrvale, ale jen tehdy, jestliže ho úkoly zajímají. Pracuje samostatně a často překračuje vytyčené požadavky, neboť se jimi zabývá i ve svém volném čase.*“ Pokud chceme tvořivost dětí rozvíjet, je nutné vytvářet vhodné podmínky, které jsou přiměřené věku.

4.4 Tvořivý učitel

Nároky na profesní výbavu učitelů neustále rostou. Velký důraz je kladen na pedagogickou tvořivost. Hledá vlastní postupy a techniky, nepracuje tradičními autoritativními metodami. Hallman (in Maňák, 1998, s. 91) uvádí tyto techniky tvořivého učitele: „*Podněcuje učební iniciativu žáků, zajišťuje neautoritativní svobodné prostředí*

k práci, podporuje kreativní myšlenkové procesy, umožňuje intelektuální flexibilitu žáků, povzbuzuje žáky k sebehodnocení, pomáhá jim stávat se citlivými vůči lidem, problémům, podnětům, ovládá umění klást otázky, zajišťuje žákům příležitost k tvořivé práci, podporuje žáky při překonávání frustrace a neúspěchu atd.“

Učitel by měl být k tvořivým žákům vstřícný, měl by akceptovat jejich nápady, dotazy a iniciativu. Při plánování výchovně-vzdělávací práce by měl zajistit dostatek podnětů pro individuální volbu a svobodné rozhodování, také dostatek volného času (Maňák, 1998). Má-li být edukační proces tvořivý, musí pedagog motivovat žáky takovým způsobem, aby pracovali s radostí a požitkem z probíraného učiva. Podporovat samostatnost, odpovědnost a sebehodnocení. Podporovat sebevědomí a rozvíjet sebejistotu. Podporovat ochotu riskovat a vytvářet tvořivé prostředí. Učitel by měl být pro žáka pomocníkem, ale i podřízeným a podněcovat ho k produkci myšlenek, nápadů a kladení otázek (Lokšová, Lokša, 2003) Je dobré si uvědomit, že každý zásah dospělého do kresby dítěte jej může znechutit a odradit od dané činnosti (Kováč, 1964).

4.5 Tvořivé vyučování

Důležité pro rozvoj tvořivého vyučování je vytvořit takové podmínky, abychom mohli uplatnit různé druhy tvořivých činností, tvůrčích a metodických postupů. Dnes v tvořivém vyučování využíváme i nové formy, např. videokonference, a nové didaktické techniky (počítače, multimédia, internet). Má-li mít výchova kreativizační dopad, pak je nutné nabízet jim stále nové situace. Teprve tehdy je žák aktivní a jeho činnost vyžaduje samostatnost a tvořivost.

Hlavsa (in Lokšová, Lokša, 2003, s. 61)) navrhl kreativizační hypotézu a říká *„kreativizace vyjadřuje děj, vzestup. Jedná se o proces, kterým se subjekt a přeneseně i nástroj, sociální vztahy a podmínky stávají kreativními, tj. schopnými reprezentovat výsledek tvůrčího procesu a fungovat v dalším progresivním vývoji, změně.“* Velký význam má tato hypotéza v pedagogické praxi. Představuje komplexní pojetí tvořivého rozvoje žáka. Dá se říct, že z kreativizační hypotézy vyplývá koncepce výchovy k tvořivosti. Švec (in Lokšová, Lokša, 2003, s.62) říká že: *„Tvořivé vyučování lze chápat jako učení se a vyučování činnostmi, a to tvořivým poznáváním, hodnocením a prožíváním, komunikováním a praktickým konáním.“* Například Maňák (1998) uvádí hierarchický model procesu výchovy k tvořivosti, na kterém jsou znázorněny stupně kreativního procesu. Učitel tak může ovlivňovat aktivitu žáků, samostatnost, tvořivost. Zároveň může

pozorovat rozvoj žáků ve všech třech stupních, aniž by použil náročné diagnostické nástroje. Při rozvíjení tvořivosti je nutné respektovat rozvoj psychických procesů a vlastností, intelektuálních a tvořivých schopností, protože neprobíhá u všech žáků stejně. První rysy opravdové tvořivosti se podle výzkumného projektu ve Švédsku (Smith a Carlsson) objevují u dětí ve věku 5-6 let. Poté dochází k poklesu tvořivosti a k novému zvýšení dochází ve věku 10-11 let. Kolem 12 roku nastupuje opět snížení tvořivosti. K obnovení tvůrčích schopností dochází v období puberty, 14-15 let. Dá se říct, že vrchole tvořivosti je u dětí ve věku 10-11 let. Podobné jsou i výsledky Ďuriče, který zjistil velký pokles tvořivosti v osmém ročníku. Ale též říká, že období mladšího školního věku je na rozvoj tvořivosti mimořádně vhodný.

Hlavsa a kol.(1981) charakterizuje z pohledu tvořivosti mladší školní věk jako období hravé s vyšší fantazijní, intelektovou a zážitkovou náplní. Jde se o hry s pravidly, přebíráním rolí. V tomto období je potřeba rozvíjet tvořivé a rozumové schopnosti a uplatňovat problémové přístupy ve vyučování a řešení přiměřeně formulovaných příkladů a úloh. Velkou roli zde hraje vnitřní a vnější motivace. V mladším školním věku převládá vnější motivace.

Lokšová, Lokša (2003) ve své publikaci uvádějí teoretická východiska tvořivého vyučování. Hovoří o tom, že tvořivost je možné záměrným působením ovlivňovat, posilovat a rozvíjet a podléhá mnoha vlivům prostředí. Každý člověk, učitel i žák má určitou úroveň tvořivosti, kterou používá v různých činnostech. Rozdíly můžeme pozorovat v určité úrovni a zaměření. Kritériem pro tvořivost je novost a originalita. Dobře zvolená motivace významně posiluje rozvoj tvořivosti. Mezi základní metody tvořivého vyučování patří tvořivé úlohy, tvořivé situace, tvořivá komunikace, tvořivé didaktické prostředky. Hodnocení žáků může snižovat jejich tvořivost. Nedílnou součástí tvořivého procesu je i relaxace, která produkuje imaginaci, emotivnost, vnímavost a vytváří ve třídě netypickou atmosféru.

4.6 Faktory ovlivňující tvořivost

4.6.1 Tvořivost a rodina

Už v raném věku by měli rodiče podporovat tvořivou schopnost dítěte. Tím u něho rozvíjí komunikativnost, sebedůvěru, sebevědomí, úctu k sobě samému, a také mu poskytují možnosti k vyjádření jeho citů. Bean, R.(1995,s.28) říká: *„Důvěra ve vlastní tvořivé schopnosti později zvýhodňuje děti ve škole i v mezilidských vztazích.“*

Chceme-li v dětech rozvíjet tvořivost je nezbytné je povzbuzovat, respektovat a zdržovat se zbytečného posuzování. Dáváme jim najevo uznání. Podporujeme je, dáváme jim odvahu vyjadřovat své názory a myšlenky. Nikdy je nezesměšňujeme a nekritizujeme. Snažíme se vytvořit vhodné prostředí, dostatek prostoru a času (Bean,R. 1995).

Nejvíce tvořivost ovlivňuje sociální prostředí a rodina. Robert Albert pracoval řadu let na teorii charakteristických rysů rodiny, obzvláště pokud se vztahují ke kreativitě. Rodinu definoval jako dvě osoby, které mají jedno nebo více dětí a které žijí společně. Podle Alberta je rodina vyvíjejícím se systémem, který má svoji vlastní agendu a který odolává změnám. Jestliže se narodí tvořivé dítě do takové rodiny, rodina se změní v souladu s tím, co chce a co dosud dělala. Albert vytvořil teorii, na jejímž základě připisuje rodině šest hlavních znaků. První znak je historický, kde se projevují zkušenosti z minula, cenění lidí, utrpěná traumata i to, co bude člověk schopen akceptovat. Druhým znakem je systematicnost, kde mohou být členové rodiny nepředvídatelní, ovšem nejednají nahodile. V rámci rodiny existují mechanismy, jež se sladí, na té úrovni, která pracuje v jejich prospěch. Další znak je informační, který spočívá ve zvnitřňování kultury a její interpretaci rodinným příslušníkům. Je zde aspekt toho co rodina považuje a nepovažuje za důležité. Následujícími znaky jsou procesy rodinného přenosu, kdy rodina předává své vědomosti. Přenos se odehrává napříč generacemi i mezi nimi. Dle Alberta je nejdůležitějším aspektem z hlediska pěstování tvořivosti v rodině to, zda členové rodiny mají zájem především o obvyklý úspěch, uznání, postavení anebo zda jsou ochotni riskovat a umožnit dětem učit se ze zkušeností. Děti z rodin, které neriskují, mohou být velice bystré, ale nejspíše nebudou tvořivé. Naopak u rodin, které povolí určitou míru rizika a umožní svým dětem aby, si „natloukly nos“, jsou děti více tvořivé. Výzkum Daceyho (2000) a jeho kolegů ukazuje na to, že rodinný život tvořivých lidí se liší od života osob s běžnými schopnostmi v mnoha důležitých ohledech. V rodinách, které byly vybrány z důvodu průkazně vysoké tvořivosti jednoho z rodičů, vykazovala nadprůměrnou tvořivost mírně nadpoloviční většina dětí. Podle většiny autorů plní důležitou úlohu žertování, hravost a legrace. Převážná část rodin tvořivých dospívajících žije ve zcela odlišném typu bydlení než jiní lidé. Může se jednat jak o moderní bydlení (například dům postavený v lese na skále), tak i o starobylé domy. Podle některých autorů traumatický zážitek v dětství podněcuje kreativitu (zvláště u spisovatelů). Většina rodičů byla schopna uvést nějaký aspekt v jejich životě, který není úplně obvyklý. Například řada matek vykonávala povolání, které není úplně obvyklé pro ženy (obhájkyň,

chirurgky, umělkyně). Lidé ze studie téměř bez výjimky tvrdí, že pracují mnohem pilněji, než jejich spolužáci. Toto platí u celé řady prací, v povolání, při domácích pracích ale také každodenních povinnostech. Dle této Daceyho (2000) studie se mohou děti v rodinách s vysokým stupněm přizpůsobivosti dopouštět svých vlastních omylů. Dále bylo zjištěno, že matky dětí vykazujících vysoký stupeň tvořivosti se ve vztahu ke svým potomkům méně citově angažovaly a podněcovaly je k nezávislosti. Podle nejnovějších studií rodiče tvořivých dětí se zajímají o to, jak nejlépe povzbuzovat a pěstovat rozvoj talentů u svých dětí. Rovněž retrospektivní rozhovory s úspěšnými vědci a umělci poukazují na mimořádný rodičovský vklad do rozvoje nadání u dětí.

Ovšem důležitý je i výběr hraček. Pro rozvoj tvořivých schopností dětí je vhodné jim nabídnout předměty, různé materiály na hraní. Pomocí hraček rozvíjí své schopnosti a představivost. Bean,R. (1995, s. 43) ve své publikaci říká: „*Žijí-li děti v relativně bezpečném prostředí, kde nejsou pod stálým a úzkostlivým dohledem dospělých, jsou schopny využít k zahájení hry všeho, co jim okolí poskytne. K tomu, aby se dětská fantazie stala dynamickou a dostávala se stále na vyšší úroveň, je zapotřebí podnětů ve formě různých předmětů.*“ Při výběru hraček se můžeme držet těchto zásad: Hračky nemusí být vždy drahé a nemusí jich být přemnoho. Lepším kritériem při výběru je užitečnost. Hrají si s předměty, které najdou ve svém okolí (hůlky, kamínky, větvičky, ...). Mohou to být také předměty, s kterými napodobují dospělé (pomůcky k uklízení, vaření, zahradničení,...). Pro rozvoj tvořivosti můžeme dětem nabídnout různé materiály. Například: kousky textilií, noviny, časopisy, obalové materiály, všechny druhy papíru, krabice, kousky nití, stuh, provázků, staré kuchyňské nádoby (Bean,R. 1995).

4.6.2 Tvořivost a škola

Škola pro rozvoj tvořivosti hraje podstatnou roli. Ovšem ne vždy se daří plně rozvíjet v dětech individuální jedinečnost, protože jsou třídy přeplněné, někdy se preferuje práce ve skupině, někdy chybí i finanční prostředky. Ale ne všechny školy a učitelé jsou tací. Proto je důležité mít volbu a vybrat takového pedagoga, který umí vytvořit tvořivé prostředí pro děti, aby se mohly nadále rozvíjet. Bean,R.1995 s.83 ve své knize říká: „*Větší pochopení pro tvořivost dětí je tam, kde se v učebních plánech odráží snaha pedagogů o uspokojování individuálních potřeb dětí.*“ Takové třídy se vyznačují obrázky a výtvary jsou vystavené na stolech, policích, na stěnách,...Důležitý je celkový dojem z činností a příjemná atmosféra. Učitel by měl dát dětem dostatek volnosti, aby měly možnost se vyjádřit. Měl by mít smysl pro humor. Bean, R. 1995 s. 85 ve své publikaci

píše: „*Tvořivé sebevyjadřování je něčím velice křehkým, co se snadno poškodí, ale těžko napravuje. Nejlepší učitelé nemusí být vždy současně technicky nejzdatnější, na druhé straně však musí umět citlivě vnímat vnitřní dynamiku dětského tvořivého procesu. Takoví pedagogové často méně učí, ale zato dokážou z žáků více vytáhnout. Nekladou vysoké požadavky na děti, které se nacházejí v raném stadiu projevování tvořivosti.*“ Poukazuje na to, zdali si dítě z výuky něco odnese, záleží na pedagogovi, na obsahu výuky, a také na motivaci dítěte.

Nedílným aspektem ovlivňujícím tvořivost dětí předškolního věku je školní prostředí. Většina studií poukazuje na to, že školy potlačují kreativitu. Jakmile děti začnou docházet po nějaký čas do školy, většina z dětí začne být opatrnější a zároveň ztrácejí své novátorství. Vzdělávací systém, učitelé a spolužáci jako celek společně redukuje potřebu dítěte vyjádřit vlastní tvůrčí možnosti. Podle některých teorií učitelské povolání přitahuje autoritářské osobnosti. Někteří lidé se podle této teorie stávají učiteli, aby dominovali druhým, zatímco jiní učí proto, aby svým studentům pomohli se rozvíjet. Je skutečností, že čím déle jsou děti ve škole, tím slabší jsou jejich výsledky zjištěné v oblasti kreativity (Dacey, Lennon 2000). Učitelé se při své práci mohou inspirovat koncepcí tvořivého vyučování. Ta je zaměřena na rozvoj tvořivého potenciálu žáků. Individuální zvláštnosti žáka se berou v úvahu více a zároveň se uplatňuje diferencovaný přístup, vycházející z jejich možností. Mezi základní pravidla tvořivého vyučování patří nepotlačovat humor a samostatnost. Ve fázi tvoření se snažit udržovat proud myšlenek a proto nehodnotit. Snažit se poznat skutečnou úroveň vědomostí a schopností dětí. Při tvořivém vyučování nepožadujeme jednoznačně správné řešení problémů, ale děti cílevědomě podněcujeme k vytváření alternativních řešení (Kováč,1964).

Při zkoumání kreativity vědci zjistili několik rysů lidské osobnosti, jež jsou nedílnou součástí tvůrčího procesu. Mezi takové rysy patří hlavně flexibilita, ochota riskovat, tvořiví lidé často preferují zmatek. Velmi důležitým předpokladem je také odvaha. Flexibilita je rozhodující vlastností pro složku tvůrčího jednání. Flexibilní jedinci mají schopnost vidět celou situaci a nikoliv pouze skupinu nekoordinovaných detailů. Nefixovat se na jednu složku z částí problému, je předpoklad, který znamená větší pravděpodobnost kreativního řešení. Menší naděje na úspěch ve svém konání mají ti, kteří riskují minimálně nebo nadměrně. Naopak větší naděje na úspěch mají ti, kteří riskují přiměřeně. Neschopnost rozumně riskovat může vést k pocitu bezpečí, nikoliv k tvořivosti. Tvořiví jedinci velmi často upřednostňují složitosti a asymetrii. Pro kreativní

osoby je zmatek mnohem zajímavější. To je způsobeno tím, že tvořiví jedinci upřednostňují bohatství zmatku proti pusté jednoduchosti. Neméně důležitým předpokladem pro tvořivé jedince je také odvaha. Jestliže člověk přichází s originální myšlenkou, musí mít alespoň zpočátku odvahu být menšinou. Většina lidí odvahu jít proti proudu ostatních nikdy odvahu nenalezne. Následkem je, že lidé své nápady zvrhnou předčasně (Dacey, Lennon, 2000).

4.7 Rozvoj tvořivosti

4.7.1 Metodika tvořivého vyučování

Obecně lze říct, že metoda je cesta a postup k cíli. Pod pojmem vyučovací metoda rozumíme způsoby záměrného uspořádání činností učitele i žáků, kteří směřují k určitému cíli (Skalková, 1999, s. 166). V didaktické teorii se setkáváme s celou škálou vyučovacích metod podle různých kritérií. Maňák in Skalková (1999) uvádí několik základních metod. Metody pramenící z poznání (metody slovní, metody názorně demonstrační, metody praktické) Metody vycházející z hlediska aktivity a samostatnosti žáků (metody sdělovací, metody samostatné práce žáků, metody badatelské, výzkumné, problémové). Metody z hlediska výchovně vzdělávacího procesu (metody motivační, expoziční, fixační, diagnostické), aktivizující metody (diskuzní, situační, inscenační, didaktické hry, myšlenkové operace). Lokšová, Lokša (2003) uvádějí ve své publikaci následující metody rozvoje tvořivosti. Heuristická metoda vychází z aktivního objevování nových poznatků a metod práce, na které se velkou mírou podílejí děti. Prioritou je samostatná práce dětí, zkoumání, ověřování. Vychází z životních situací, které jsou reálné, Další metodou je problémový výklad. Učitel a děti vedou dialog, učitel klade otázky, vysvětluje termíny. Objasňuje postup řešení, podporuje v dětech zájem a usměrňuje je. Tato metoda vyžaduje velkou připravenost učitele. Další metodou je Brainstorming, který je smrští nových nápadů a odbourává psychické bariéry. Jedná se zde o co největší množství nápadů, z nichž se zrodí originální nápad. U této metody platí zákaz kritiky a děti se navzájem inspirují. V metodě Philips 66 je skupina po šesti lidech, a z toho se jeden vedoucí snaží vyřešit problém, pracují 6 minut. Metoda 635 je podobná metodě 66 počtem dětí ve skupině, ale každý z nich napíše tři návrhy a pošle papír dalšímu dítěti, opakuje se nejméně 5krát. U metody volby diferencovaných úloh poskytujeme dětem možnost, vybrat si učební úlohy z několika možností, ale liší se stupněm obtížnosti řešení. Působí hlavně na rozvoj motivace. Využívá se v matematice, nebo českém jazyce. Aktivizující

tvořivé metody mají velký význam v rozvoji tvořivosti a zaměřují se na praktickou činnost dětí. Učitel má na výběr velké množství metod.

4.7.2 Posuzování produktů tvořivosti

Rodiče si často pokládají otázku, jak reagovat na výtvary dětí. Chválit, kritizovat, nebo nechat bez povšimnutí? Bean, R. 1995, s. 57 uvádí, že: „*Děti, zvláště ty mladší, dosud neumějí rozlišovat mezi tím, co cítí, co dělají, a tím, čím jsou, prožívají většinou kritiku výsledků své činnosti nebo svých prožitků jako hrubé odsouzení svého nejhlubšího já.*“ Je velkou chybou, když srovnáváme tvořivou činnost svého dítěte s jinými dětmi. Je dobré práci vhodně ocenit, ale zbytečně ji neposuzovat. Naše společnost má snahu se zaměřovat na výsledek a hodnocení. Vždy je dobré se dítěte ptát, co si o své práci myslí. Ovšem mnoho chvály, nebo mnoho kritiky také škodí, má za následek zeslabení tvořivosti. Z toho lze vyvodit, že každé dítě se vyvíjí jiným tempem, různé druhy dovedností se projevují v určitém věku. Proto nejen rodiče, ale i učitelé by se měli vyvarovat kritiky, nadměrného chválení, posuzování a porovnávání (Bean, R. 1995).

4.7.3 Proč děti přestávají být tvořivé

Tvořivost bývá potlačena, když dítě objeví jinou činnost, nebo má jiné zájmy. Anebo má – li nedostatek podpory od rodičů, kamarádů, nebo učitelů. Právě pedagog má nesmírný vliv na rozvoj tvořivosti dítěte. Někdy klademe na děti velké nároky, a to má za následek, že dítě přestává tvořit. Má pocit, že nebude úspěšné a nedocílí dobrého výsledku (Bean, R.1995).

Doktor George Landa a doktorka Beth Jarmanová vytvořili vysoce specializovaný test, který poskytl prostředky k efektivnímu měření kreativního myšlení. Tento test se zaměřoval na objevování nových a inovativních nápadů na řešení problémů. Vědci posléze dali test 1600 dětem ve věku 4-5 let a výsledky testů je šokovaly. Do kategorie s geniální představivostí spadlo celých 98% dětí v tomto věku. U dětí ve věku 10 let to bylo pouze 30%. U dětí ve věku 15 let hodnota klesla pouze na 12%. U dospělých se hodnota pohybovala pouze na 2%. Land se zaměřuje na to, že je třeba změnit systém výuky a dát dětem více prostoru a volnosti při řešení problému. Dospělý jedinec by se měl vrátit v myslí do svých pěti let a trénovat své snění (Podle vědců NASA se rodíme jako kreativní géniové a školský systém z nás dělá hlupáky, 2018).

Zajímavý je výzkum profesorky Kyung Hee Kim, který dokumentuje neustálý pokles kreativity mezi americkými školáky za poslední dvě až tři desetiletí. Kim analyzovala

výsledky Torranceových testů archivovaných po několik desetiletí, které byly provedeny u dětí předškolního věku až po středoškoláky. Dle jejich analýz začaly výsledky těchto testů klesat na všech stupních škol. Podle jejich slov se děti staly méně emociálně expresivní, méně energické, méně upovídané a verbálně expresivní, méně humorné, méně nápadité, méně nekonvenční, méně živé a vášnivé, méně schopné vidět věci z jiného úhlu, méně vnímavé, méně schopné spojit zdánlivě irelevantní věci. V roce 2008 zaznamenalo 85% dětí minimálně o 1 směrodatnou odchylku menší skóre než průměrné dítě v roce 1984. Profesorka Kim se vyjadřuje, že jde o takzvanou krizi kreativity. Je třeba se vyvarovat systému, který trestá děti i jejich učitele za to, že se odvážili vyzkoušet i jiné cesty. Je potřeba podporovat u dětí jejich svobodu a dopřát jim prostor pro tvůrčí myšlení (S klesající svobodou dětí klesá i jejich kreativita, 2018).

Francouzský vědec a učitel François Taddei je velmi skeptický k možnosti ověřovat kreativitu jako výsledek výukového procesu. Dle něj neposkytuje současná úroveň poznání možnost stanovit objektivní metody měření. Považuje za zcela vyloučené pokoušet se o to prostřednictvím nám známých standardizovaných testů (Brdlička, 2019).

5 Keramika jako prostředek tvořivosti

Cílem Diplomové práce je rozvoj tvořivosti dětí v předškolním věku prostřednictvím práce s keramickou hlinou. Považuji za nutné v následujících kapitolách popsat druhy keramiky, glazury, materiální zabezpečení, modelování, dekorativní techniky a chyby při práci s keramickou hlinou.

5.1 Druhy keramiky a jejich charakteristika

Rada ve své knize „Jak se dělá keramika“ (1963) říká že: „*Keramika*“ je řeckého původu a vzniklo ze slova „*keramos*.“ *Ve starověkém Řecku to byl název pro hlinu a hrnčírské výrobky.*“ Ovšem dnes se pod pojmem keramika rozumí všechny předměty vytvořené z vypálené hlíny. Odborníci rozdělují keramiku na dvě velké skupiny. Hrubou keramiku, což jsou výrobky pro stavební a technické účely např. cihly, střešní krytina, kanalizační roury atd. Jemnou keramiku, jako jsou užitkové a ozdobné předměty pro domácnost, zdravotnická keramika. Mezi základní rozdělení keramiky patří hrnčírské zboží (hrnčina) - nejjednodušší keramické výrobky s velmi nízkou vypalovací teplotou pod 900°C, jako jsou krmítka pro drůbež, formy k pečení, hliněné nádoby, květináče. Další je keramika

s neprůhlednou glazurou, která se nazývá Majolika a fajáns a maluje se na nevypálený střepek. Výpal kolem 1000°C. Třeba slovácká majolika. Pórovina (bělina) je keramika s bílým průlinčivým střepekem a průhlednou glazurou. Výpal od 960°C – 1200°C. Například zdravotní keramika, nádobí, obkládačky. Dále zde máme kameninu, která se vyznačuje hutným, bílým i barevným střepekem. Výpal od 1200°C – 1228°C. Jsou to umělecké předměty, roury, nádoby pro chemický průmysl. Velmi známý je porcelán, neprůhledný slinutý střepek bez glazury, je průsvitný. Dělíme ho na měkký, výpal od 1100°C – 1300°C a na tvrdý od 1350°C – 1500°C. Adamcová (1994) zmiňuje další druhy keramiky jako je zakuřovaná keramika, která se neglazuje a vypaluje se v jednoduchých polních pecích. Výpal do 1000°C. Po dosažení této teploty se na oheň přihodí např. vlhké větve, nebo látky, které způsobí silný kouř. Saze, které se usadí ve střepeku, způsobí, že nádoba je nepropustná. Výrobek je po výpalu šedý a mastný. Teralit a siderolit bývala leštěná, neglazovaná keramika. Teralit se před výpalem leštil kouskem dřeva, kostí, nebo kovem. Siderolit se neglazoval, ale lakoval se kopálovým, nebo jantarovým lakem. Terra sigillata je název antické černé a červené vázy, které byly zdobeny figurálními výjevy. Nádoby byly zdobeny jemnými reliéfy, vtačovány do měkkého střepeku. Používala se razítka z vypálené hlíny. Wegwodova keramika vznikla v 19. století v Anglii, je to kamenina. Výrobky jsou pojmenovány podle vzhledu.

5.2 Glazury

Rada (1990, s.43) říká, že glazury jsou: „*sklovité povlaky kryjící povrch keramických výrobků. Výrobek je po aplikaci glazury neprosákavý a snadno čistitelný*“. Glazury dělíme podle barvy na barevné a bezbarvé, podle průsvitnosti na průhledné a krycí, podle lesku na lesklé, polomatné a matné, podle tavitelnosti na lehce tavitelné (výpal do 1200°C), těžce tavitelné (výpal nad 1200°C). Dále podle způsobu zpracování na fritované a surové. Dle chemického složení na borité, olovnaté, živcové, solné, hlinité. Rada (1990) dále dělí druhy glazur na průhledné glazury bezbarvé a barevné, které se používají většinou na střepek, který je zdobený podglazurovou technikou. Zemité glazury se užívají pro kameninu hrncinu a tvrdý porcelán a jsou nefiltrované. Krycí glazury typické pro majoliku se vypalují na nízkou teplotu a jsou to bílé a barevné glazury, zakalené různými prostředky. Matné glazury jsou skla s neviditelnými krystaly, které vznikají při tavení. Stévkové glazury se na výrobek stříkají nebo se nanášejí v silné vrstvě, dají se použít různé barvy. Při výpalu glazury stečou jedna přes druhou a vzniknou několikabarevné krásné obrazce. Trhlinkové glazury (kraklé) tvoří ozdobný prvek. Trhlinky vznikají

ne stejnoměrným smrštěním střepu a glazury. Krystalické glazury vytváří krystaly, které připomínají malé ledové květy a vznikají při chladnutí... „*Solná glazura je zvláštní glazura, která se používá na glazování kameniny. Před koncem výpalu se do pece vhodí kuchyňská sůl. Tato glazura vznikla ve 12. století a používá se na výrobu nádob na víno a pivo. Tyto výrobky se musí pálit v samostatné peci, což je velkou nevýhodou*“ (Rada, P. 2007). Všechny glazury mají své označení a určitou vypalovací teplotu, která se musí dodržovat. Suché glazury ředíme vodou. Glazovat můžeme několika způsoby jako je namáčením, poléváním, stříkáním, nebo nanášením. Teplota pece musí být v souladu s tavitelností glazury.

5.3 Materiální zabezpečení

Adamcová (1994, s. 66) říká že: „*Keramická dílna by měla být dostatečně veliká s možností větrání a se snadno omyvatelnou podlahou, kde se snadno sklízí prach z hlíny i glazur, nepříznivě působící nejen na horní dýchací cesty, ale i plíce.*“ Hlavním vybavením je keramická pec, pracovní stoly případně hrnčířský kruh. Pro práci s mladšími dětmi by měla být výška modelovacího stolu cca 85 cm. Je možnost použít i modelovací stojany, ta ale předpokládá již větší zkušenost s keramikou. Velmi důležité jsou regály na odkládání hotových výrobků. Prostory pro uchování glazur a hlíny. Při práci s keramickou hlínou můžeme používat velké množství pomůcek a náradí, mnoho se dá koupit, ale i vyrobit. Pro práci s malými dětmi nám stačí základní pomůcky, jako jsou špejle, nůžky, špachtle, houbičky, podložka na modelování, váleček, struna na krájení, miska na vodu a na šlikr, lis na česnek, lžice, vidličky, štětce a další pomůcky, které máme v domácnosti (Kýrová, 2003).

Pokročilejší keramici používají mnohem více pomůcek. Rosová (2002) ve své publikaci uvádí následující pomůcky: pytlovinu, laťky a válečky, které můžeme mít i vzorované a v různých velikostech. Pytlovina či jiná látka nám slouží jako podklad pro válení hlíny, ale i ke smrštění vlhké hlíny. Laťky jsou využívány při válení plátu a pomáhají nám udržet stejnou tloušťku hlíny. Další užívanou pomůckou je struna s dřevěnými rukojeťmi, která umožňuje bezpečně krájet hlínu, nebo k odřezávání výrobků na hrnčířském kruhu. Ke zdobení keramiky a k perforaci používáme rydla a děrovače, se kterými lze pracovat s velkou přesností. K dokončovacím úpravám používáme kovové náradí a k čištění po výpalu skelný papír a vlnu. Pro zdobení se využívají nože a kneipy, které slouží ke zdobení, škrábání a vyrývání. Dětem ovšem vystačí i obyčejný kuchyňský nůž, zajistíme

tak větší bezpečnost při práci. Pomocí dřevěných špachtlí se dostaneme do úzkých míst a využijeme je i při dekorování. Používáme různé druhy štětců ke zdobení a dekorování. Mezi další pomůcky patří například glazovací kleště, plastická umyvadla, mixér, rozprašovač, gumové balonky, kovová očka a hladítka a malířský kroužek.

5.4 Modelování

V hrnčířské praxi se setkáváme s ručním tvarováním, prací na hrnčířském kruhu a prací s formami. Toto jsou tři základní techniky „*Proces výroby hrnčířských předmětů poměrně jednoduchý, jeho dokonalé zvládnutí však vyžaduje značnou zkušenost, již získáme pouze cvikem a pečlivým studiem.*“ Chavarrio (1999, s. 44). Rosová (2002) uvádí v přehledu modelovacích technik modelování z hroudy, které je vhodné pro začínající keramiky a používá se při výrobě malých hliněných objektů. Z hroudy tvarujeme kouli a držíme ji v jedné ruce a palcem druhé ruky vymačkáváme jamku. Palcem a ukazovákem otáčíme dno nádoby a tlakem na hlinu ji zvětšujeme. Vysychající hlinu je třeba zvlhčovat. Mezi nejstarší techniky patří modelování z válečků, jenž vyžaduje přesnost pohybů, zručnost a dostatek času. Musíme dbát, aby hlína byla dostatečně plastická a vlhká, jinak nám budou válečky praskat. Rozpracované části výrobku i ostatní hlinu máme pod igelitem, abychom zabránili vysychání. Hotové výrobky sušíme pomalu. Touto technikou můžeme vyrobit válcový, zaoblený tvar, nebo objekty, které mají válečky umístěné na rovné ploše. Nejlépe se s touto technikou seznámíme při modelování nádoby, která má válcový tvar. Hlinu dobře propracujeme, vyválíme plát a vyřízneme dno nádoby. Okraje nakřížkujeme (křížkové zářezy) a potřeme tekutou hlinou (šlikrem). Lehkými pohyby válíme válečky, které postupně lepíme na sebe. Pečlivě každý váleček nakřížkujeme a našlikujeme. Jestliže hlína praská, tak ji trochu navlhčíme a znovu propracujeme. Na závěr nádobu uhladíme rovnou hranou pracovního nástroje, nebo vlhkou houbou. Při modelování z plátů, můžeme vyrobit skoro všechny druhy keramiky. Hlinu nejdříve pořádně propracujeme a položíme ji na jutu, nebo látku, aby se nepřilepila na podložku. Poté z každé strany položíme dřevěné laťky a kuchyňským válečkem válíme plát. Hotových plátů se dotýkáme opatrně, raději se jich už moc nedotýkáme, protože by se později začaly prohýbat, nebo praskat. V dobře vybavených dílnách jsou pro válení plátů válcovací stoly. Zde se dá nastavit tloušťka plátu. Modelování na hrnčířském kruhu vyžaduje několikaměsíční učení, než dokážeme vytočit dokonalý tvar, nás čeká dlouhá cesta. Pro začátečníky je doporučován nožní takzvaný kopací kruh. Keramik ho roztáčí postrkováním (kopáním). Ve většině dílen je dnes používán elektrický keramický kruh.

Než začneme točit na kruhu, je důležité dobře propracovat hlínu, aby byla bez vzduchových bublin, musí být plastická a dostatečně konzistenční. Nejdřív hlínu stáčíme do válcovitého tvaru, poté vytvoříme koule, které následně zabalíme do igelitu. Hroudu hlíny položíme na kruh, navlhčíme si ruce a spustíme kruh (vždy proti směru hodinových ručiček), rukama stlačíme hroudu hlíny a pomalu ji vycentrujeme, což je nesmírně důležité. Nadále hlínu dál stlačujeme a zároveň ji vytahujeme vzhůru. Palci vyhloubíme doprostřed nádoby jamku 2 -3 cm a prostředníky naznačujeme okraje mističky. Hlínu dál stlačujeme a zplošťujeme a tím vznikne dno. Spojíme prostředník a palec a přitiskneme je na vnější stranu misky, ukazovák vedeme vnitřkem nádoby a vyvíjíme lehký tlak a hlínu táhneme nahoru. Obě ruce pracují stejnoměrně. Ke konci potřebe miskou řídkou hlínou. U modelování z formy používáme většinou sádrové formy, které si můžeme koupit hotové, nebo si je vyrobíme sami. Hlínu mačkáme dovnitř či na povrch formy, tak nám získá oporu a vhodný tvar. (Rosová, D. Keramika) . Adamcová, M. (1994, s.32) říká : „*Dopřejme dětem hledání, zkoušení, zapatlat se, uvolnit se. Vymýšlet a vcítovat se do vytvářených postav a věcí. Děti žene přirozená touha hníst, tvořit, zkoušet. Stávají se na chvíli pány své hroudy hlíny a svých představ. Jsou tvůrci hrdí na svou práci.*“ Dále uvádí technické postupy pro práci s dětmi a také popisuje jak nenásilnou formou postupovat od jednoduchého k složitějšímu. Při zpracování hlíny a přípravě hliněného plátu si nejprve na stůl položíme látkovou podložku, aby se hlína nelepila na pracovní desku. Hlínu propracováváme stejnoměrně a vyválíme ji válečkem do tvaru válce, který několikrát prohněteme. Z takto připravené hlíny lepíme malé kousky k sobě a vměstňáváme jeden do druhého. Pěstí, či paličkou stlučeme plát o tloušťce 1 – 1,5cm. Je důležité, aby děti tuto techniku dobře zvládly, protože při nedostatečném a nestejném zpracování hlíny mohou vznikat vzduchové bubliny a výrobky v peci prasknou. Mladší děti mohou touto technikou vyrábět různě zdobené kachle (modelované, prořezávané, šňůrkové,...). Větší děti zvládnou již nádoby, figurální objekty, svícny a další. Při vytváření z váleného plátu si připravíme plát, na který položíme látku, aby se nám nelepil váleček, poté ho rozválíme. Následně na něho nakreslíme špejlí požadovaný tvar a vyřízneme a stočíme. Tímto způsobem si můžou děti snadno vyrobit svícen, lidské, nebo zvířecí postavy. Při spojování švů a zdobných prvků nejprve spojované díly zdrsňujeme párátkem, nožem, nebo vidličkou. Potom si z té samé hlíny připravíme hliněnou kaši (šlikr) a štětcem potřeme obě zdrsňené strany a slepíme je k sobě, tato technika nás provází při všech druzích modelované i točené keramiky. Důležité je, že na dobrém spojení závisí výsledek celé práce. Techniku miskového tvaru

zvládnou i malé děti. Prohnou hliněnou destičku a zvednou okraje nebo můžeme misku vytvořit ručním točením. Do prohnětené hroudy hlíny vmáčkneme kolmo palce obou rukou a krouživými pohyby hlínu prohlubujeme. Tímto způsobem můžeme vyrobit například želvu, ježka, ptáka atd. Další technikou je stavěný dutý tvar. Prvním způsobem je šňůrková technika, která je velmi stará, vyráběly se tímto způsobem velké nádoby. Šňůrky na výrobku můžeme zachovat, nebo je uhladit prsty nebo špachtlí. Druhým způsobem je nalepování menších kousků, při kterém je třeba dobře propracované hlíny, kterou lepíme na sebe. Pokud potřebujeme tvar rozšířit, tak nalepujeme hlínu zvenku. Pokud ovšem chceme dosáhnout zúžení výrobku, nalepujeme hlínu zevnitř. Pokud pracujeme s touto technikou, musíme mít jasnou představu o budoucím výrobku. Zde by bylo dobré si výrobek nakreslit. Pokud plánujeme větší plastiku, je nutné nechat první vrstvy zatuhnout, jinak by se nám výrobek bortil (Adamcová, M. Keramika pro malé i velké).

5.5 Dekorativní techniky

Rada P. (2007, Keramika) dělí dekorační techniky do dvou skupin a to na plastické a malířské. Obě skupiny jsou velmi propojené a můžeme je kombinovat dohromady. Nyní uvedu několik základních technik plastického dekorování: Při tvarování musí být výrobek již zavadlý a pracujeme navlhčenýma rukama a měkkou mořskou houbou. Výsledkem pak bývá dokonalý tvar. Při nalepování se na střep, který je zavadlý lepí reliéfy, které vymodelujeme v ruce, nebo vymačkáváme do sádrové formy. Rub se naškrábne a na něj přilepíme řídkou hlínou (šlikr). Takto můžeme vytvořit např. vlasy, nebo srst. Dále se dá razítkovat do hloubky. Při této technice používáme razítka ze sádry, kovu, dřeva, nebo biskvitové hlíny, ale můžeme použít i razítkovací válečky, nebo dřevěná kladívka s různými profily. Razítkujeme pouze do měkké hlíny, jinak by nám mohla nádoba prasknout. U rytí, které patří mezi nejpoužívanější techniky, musíme mít čistou a hladkou hlínu bez hrubších příměsí. Používají se nástroje se zahroceným koncem s ostrými kovovými hroty, nebo dřevěné nástroje s dlátovitým koncem. Rytí dělíme na rytí, rýhování a žlábkování. U porcelánové krajky se používají bavlněné krajky, které namáčíme do řídké hlíny s přídavkem lepidla. Před pálením se musí otvory v krajce vyčistit.

Rosová, D. (2011) uvádí další zajímavé techniky jako například strukturování měkké hlíny (použijeme organické materiály např. listí, větvičky, stonky, piliny, rýže, nebo

kousky železných tyčí, mušle, provázky, gáza,...). Další technikou je zdobení reliéfem (můžeme je vytvářet kovovou keramickou stříkačkou), nebo inkrustace v měkké hlíně (vyplňování vrypů tím samým materiálem, ale jiné barvy) a neméně zajímavé je perforování (znamená zdobení objektu prořezáváním jeho stěn). Druhou velkou skupinou jsou malířské techniky. Rada P. (2007) uvádí tyto: Engobování, které můžeme použít na suchý střep. Mezi jednoduché způsoby zdobení patří namáčení, stříkání a polévání. Postupujeme stejným způsobem jako při glazování, ale tato technika vyžaduje větší zručnost, jelikož voda z engoby může rozmáčet střep. U práce s kukačkou, která patří mezi staré hrnčířské nástroje a používá se k malování, mramorování, nebo k nakapávání. Nejčastěji zde pracujeme s nástřepovými hmotami, nebo barvami. Kukačka je malá hliněná baňka s jemně seříznutým husím brčkem. Místo kukačky lze použít i malý gumový balónek. Při tupování barvu nanášíme na střep nebo na glazuru kouskem mořské houby, smotkem dřevité vlny nebo látkovým tampónem. Aby nám barva rychle nezasychala, tak do ní přidáváme trochu hřebíčkového oleje. U česání engoby používáme měkký gumový či kožený hřeben nebo proutěné košťátko. Engobu vybíráme opatrně a tím nám vznikne reliéfní stopa. Mezi další malířské techniky patří také trasakování a mramorování či malba pod glazuru nebo kreslení pastely. Dále i rytí do vypáleného střepu, malba do syrové glazury, sgrafito, kroužkování a další.

5.6 Vady a chyby při práci s keramickou hlínou

Pokud se nám výrobek nepovede, tak příčin může být hodně. Někdy ovšem ani zkušený keramik není schopen odhalit pravou příčinu. Někdy se stane chyba již u počátečního zpracování hlíny. Můžeme chybovat i při modelování, točení, vytlačování do forem a dalším. Výrobky nám občas v konečné fázi praskají, deformují se, nebo se úplně rozpadnou. Při zpracování hlíny je třeba dávat velký pozor na vzduch, který je uzavřený v hlíně. Hlínou si musíme pečlivě propracovat, protože jinak nám může vzniknout vzduchová bublina, která výrobek roztrhne. Hlína, ze které se bude modelovat, musí být čistá. Při modelování si dáváme pozor na nestejnou tloušťku, díky níž může vzniknout trhlinka. Modelujeme-li objemné výrobky, tak může dojít ke zkřivení (např. červenice není vhodná) či k prasknutí. Při točení na kruhu dáváme velký pozor na nečistoty, bubliny, a na nestejnou tloušťku či nešetrné zacházení při odřezávání. Při sušení hotových výrobků se musí dbát na pozvolné, a ne příliš rychlé sušení, je dobré výrobek zakrýt igelitem. Výrobky je vhodné sušit na sádrové desce, aby vysychaly zespoda. Další chybou bývá nedokončené sušení, výrobek nám pak v peci praskne. Při

pálení se můžeme dopustit těchto chyb: Přepálení pece (deformace výrobků, nesají glazuru), příliš rychlé ochlazení (popraskání výrobků, ohrožení pece, otvírání pece by mělo být při teplotě pod 150-200°C), příliš rychlý náběh pece (deformace, nedopálení). Pozor si musíme dát i na špatně dovřenou pec. U glazování se vyskytují tyto chyby: střep nesaje glazuru (došlo k přepálení střepu), glazura se odlupuje (velká vrstva glazury, už při nanášení praská), trhlinky v glazuře (příliš rychlé ochlazení), matná glazura bez požadovaného lesku (slabé nanesení glazury, pálení na vyšší teplotu, špatné umístění v peci), bublinky na glazuře (příliš hustá glazura, nestačí teplota pálení, nedovřené víko pece), glazura má skvrny (nestejně nanesení), glazura je nečistá (zaprášený výrobek, dlouhá čekací doba na výpal, zaprášená pec, prasknutí sousedního výrobku), glazura stéká (příliš hustá glazura, velký nános, velká teplota), glazura se shlukuje (před glazováním nebyl střep očištěn od prachu, byl mastný, příliš hustá glazura) (Adamcová, 1994).

6 Shrnutí teoretické části

Teoretická část diplomové práce se věnuje tvořivosti a fantazii dětí v mateřské škole. Charakterizuje specifika dětí předškolního věku. Zabývá se výtvarným projevem, motivací, představivostí a fantazií. Popisuje tvořivý proces, mapuje tvořivou osobnost a poukazuje na tvořivého pedagoga a vyučování. Zamýšlí se nad faktory, které mají vliv na tvořivost dětí. Zabývá se keramikou, glazurami, technikami modelování. Také upozorňuje na chyby při práci s keramickou hlinou. Teoretická část práce poskytuje základ pro zpracování empirické části diplomové práce.

7 Výzkumné šetření

7.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zjistit vliv práce s keramickou hlinou na zdokonalování výtvarné tvořivosti a prostorové představivosti předškolních dětí.

Součástí je návrh souboru aktivit pro rozvoj tvořivosti a prostorové představivosti prostřednictvím činností s keramickou hlinou.

Pro dosažení hlavního cíle byly stanoveny tyto dílčí cíle:

1. Pomocí vstupní diagnostiky stanovit úroveň tvořivosti dětí na začátku výzkumu.
2. Analyzovat průběh tvoření.
3. Pomocí výstupní diagnostiky opět zjistit úroveň tvořivosti dětí.
4. Komparace výsledků na začátku a na konci výzkumu.

7.2 Metodologie výzkumu

Jedná se o kvalitativní výzkum. Dle Gavory uvádí kvalitativní výzkum zjištění ve slovní (nečíselné) podobě. Výzkumník se snaží proniknout do dané problematiky a sblížit se se zkoumanými osobami, aby jim mohl lépe porozumět a dokonale danou situaci popsat. Podle zásad kvalitativního výzkumu je každá zkoumaná skupina individuální a cílem není získané poznatky zevšeobecňovat, ale proniknout do hloubky daného problému a objevovat nové souvislosti, které by se hromadným výzkumem nedaly zjistit (Gavora, 2000).

Jako výzkumná metoda bylo zvoleno záměrné pozorování. Principem pozorování je především sledování a následná analýza jevů, které lze vnímat smysly. O výzkumnou metodu se jedná tehdy, je-li pozorování záměrné, cílevědomé, plánovité a řízené, což znamená, že výzkumník má stanovený cíl pozorování, předmět pozorování, časový harmonogram, použité prostředky shromažďování dat, registrace jevů a jejich vyhodnocování. Pro pozorování je charakteristické, že výzkumný pracovník nezasahuje do objektivní reality (Skutil a kol., 2011). Pozorování patří mezi nejvíce používané metody při zjišťování poznatků o sledované osobě nebo osobách. Při této metodě je možné pozorovat reálné projevy sledované osoby v různých situacích. Je možné získat velké množství informací.

Pozorování dětí v MŠ probíhalo záměrně a bylo dlouhodobějšího charakteru od září do března. V září jsem průběžně sledovala děti při volných hrách. Pro naplnění cílů práce byl zvolen upravený Torranceho figurální test tvořivého myšlení. Tento test obsahuje 3 části. První část se nazývá konstruování obrázku a je původním autorovým testem. Testovanému je předložen kousek papíru ve tvaru slzy a na zadní straně má lepidlo. Testovaný musí vymyslet takový předmět, kde by papírek vytvářel důležitou část. Poté ho dokreslí, aby vznikl obrázek, ale úkolem je vymyslet obrázek zajímavý, jiný, originální. Následně ho doplňuje, aby vytvořil příběh a vymyslel co nejoriginálnější název. Druhá část se nazývá neúplné obrazce a skládá se z deseti neúplných obrazců. Testovaný obrázky dokresluje a vymýšlí nejzajímavější a nejoriginálnější obrázky a vymýšlí jejich název. Třetí část se nazývá opakované obrazce či kruhy. Je zde 40 kruhů a testovaný má za úkol tyto obrazce doplnit tak, aby vytvořil co nejvíce odlišných obrázků nebo předmětů, které nevymyslí nikdo jiný. Obrázky opět pojmenuje a při vyhodnocování se zaměřuje na elaboraci, originalitu, fluenci a flexibilitu.

Pro vstupní a výstupní test jsem pro práci s keramickou hlinou modifikovala třetí část Torranceho testu kruhy. Vznikl tak nestandardizovaný test. Test spočíval v tom, že na začátku každé dítě dostalo kruh vytvořený z hlíny a mělo za úkol vytvořit nové obrazce. K hodnocení vstupního testu jsem vytvořila stupnici k identifikaci prvků výtvarné tvořivosti. Položky pro hodnocení jsou vybrány na základě Torranceho testů i hodnocení důležitého pro práci s keramickou hlinou. Tato stupnice zahrnuje elaboraci, originalitu, barevnost, fantazii (s.38). Děti jsem neustále při práci pozorovala a jejich výsledky zapisovala do tabulek (viz. interpretace výzkumného šetření) Cílem pozorování bylo zjistit pomocí hodnotící škály, jak se u dětí rozvíjí tvořivost. Poté jsem realizovala od října do března s dětmi mnou vytvořený soubor aktivit s keramickou hlinou. Po skončení programu následoval výstupní test, který byl totožný s testem vstupním.

Pozorování má být dlouhodobé, plánovité, systematické. Umožňuje zkoumat jedince v jeho přirozeném prostředí, pomáhá zjišťovat schopnosti, osobní vlastnosti, sociální vztahy, psychické stavy, které se projevují navenek a které charakterizují dotyčného jedince (Pipeková, 2006). Během pozorování byly pořizovány terénní zápisky (příloha č. 2) a fotografická dokumentace jednotlivých výrobků.

Jako doplňkovou metodu jsem použila rozhovor, který je podle Průchy (1995) nejpoužívanější metodou v pedagogickém výzkumu. Zvolila jsem rozhovor nestandardizovaný, který mi umožnil volnost odpovědí. Rozhovory s dětmi probíhaly

pomocí jednoduchých otevřených otázek (viz reflektivní techniky). Vždy u dané aktivity jsem individuálně dětem kladla otázky týkající se jejich práce s keramickou hlinou. Kladla jsem otázky na postup jejich práce a záměr jejich tvoření. Po skončení práce vždy probíhaly reflektivní techniky (pozorování, hodnotící škála, rozhovor, dotváření prostředí) a děti samostatně hodnotily své výtvary i práce ostatních. U vstupního a výstupního testu jsou jejich odpovědi stručně zaznamenány v písemné formě.

7.3 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek měl být tvořen 21 dětmi. Vzhledem k další neplánované nabídce zájmových aktivit v mateřské škole tvoří výzkumný vzorek pouze 7 dětí z mateřské školy Radošovice. Jsem si vědoma nedostatečně velkého výzkumného vzorku, avšak mé pracovní zařazení v této mateřské škole i započaté přípravné práce k výzkumnému šetření mi neumožnily najít v rychlé době jiný výzkumný terén. Nicméně se domnívám, že i takto bude výzkumné šetření přínosem pro ostatní učitelky, které s dětmi v keramické dílně pracují. Jedná se o záměrný výběr. Byli vybráni 4 chlapci a 3 děvčata. Jednalo se o záměrný výběr skupiny předškolních dětí z mateřské školy Radošovice. Předškolní děti byly vybrány z toho důvodu, že menší děti nemají takovou sílu v rukách, aby mohly dostatečně propracovat keramickou hlinu. Protože když není keramická hlína dostatečně propracovaná, tak v peci výrobky při výpalu popraskají. U menších dětí preferuji pouze hrátky s hlinou. Tyto děti od září začaly docházet na keramický kroužek, který probíhá jednou týdně, a který sama vedu. Zákonní zástupci dětí podepsali GDPR při zpracování dětských prací k účelu diplomové práce.

7.4 Charakteristika mateřské školy Radošovice

Lokalita, ve které se mateřská škola nachází, umožňuje dětem pozorování přírody, přírodních jevů, nabízí realizaci prvků ekologické výchovy, naplňování programu zdravého životního stylu. Umožňuje řadu pěších výletů a tak podporuje zdraví dětí. Je členem celostátní sítě mateřských škol se zájmem o ekologickou, environmentální výchovu „Mrkvička“. Školní zahrada se stala další možností, jak naplnit cíle a záměry v oblasti podpory environmentálního vzdělávání dětí předškolního věku. V minulých letech prošla kompletní rekonstrukcí a terénními úpravami. Snahou bylo přetvořit zahradu v pohostinný prostor, kde lze pozorovat přírodu v jejích rozmanitostech, hrát si a setkávat se. Mateřská škola má vlastní pec na vypalování výrobků z hlíny. Už několikátým rokem tady funguje keramický kroužek pro děti z mateřské školy, dochází i

děti ze základní školy a jsou pořádány večerní dílny pro dospělé. Některé výrobky dětí se tak staly buď trvalou, nebo dočasnou výzdobou školy a zahrady.

7.5 Průběh realizace výzkumného šetření

Výzkumné šetření probíhalo od října 2017 do března 2018 v Mateřské škole Radošovice. Je to jednotřídní venkovská škola s kapacitou 25 dětí ve věku od 3 do 6 let. Výzkumné šetření začalo v měsíci říjnu a probíhalo v rámci keramického kroužku v mateřské škole. Dětem byl nabízen mnou vytvořený program práce s keramickou hlínou. V průběhu realizace programu jsem sledovala u jednotlivých aktivit elaboraci, originalitu, barevnost, fluenci. Ke zjištění úrovně tvořivosti jsem sestavila hodnotící tabulky. Tabulky byly sestaveny na základě upraveného Torranceho testu. Při hodnocení jsem vycházela z pozorování práce dětí a jejich výrobků. Hodnotila jsem elaboraci, originalitu, barevnost, fluenci. Pro hodnocení výskytu těchto kritérií ve výtvarných produktech dětí a hodnocení síly znaku byla použita jednoduchá čtyřbodová stupnice vytvořena (Lokšová, Lokša, 1993).

Hodnotící škála:

0 bodů – kritérium se nevyskytuje

1 bod – mírný projev, náznak kritéria

2 body – zřetelný, citelný výskyt kritéria

3 body – kritérium se vyskytuje velmi výrazně

7.6 Interpretace výsledků výzkumného šetření

Vstupní test byl dětem zadán v měsíci září 2017 v rámci keramického kroužku. Po vstupním testu následoval program na rozvoj tvořivosti pomocí keramické hlíny, který probíhal od měsíce října 2017 do března 2018. V rámci programu bylo dětem zadáno 18 prací, které jsem následně hodnotila dle hodnotící škály. Vždy bylo dětem zadáno jedno téma, na které tvořily s keramickou hlínou. Konkrétní práce byly voleny v souladu se školním vzdělávacím programem mateřské školy Radošovice. Vstupní test spočíval v tom, že děti vytvořily kruh a na něj měly vytvořit libovolný výtvar a popsat ho.

TABULKA Č.: 1 Vstupní test

identifikace	ELABORACE	ORIGINALITA	BAREVNOST	FLUENCE	CELKEM
CH1	2	1	1	1	5
CH2	1	1	2	1	5
CH3	1	1	3	1	6
D1	2	2	2	1	7
D2	3	2	3	2	10
D3	1	1	1	2	5
CH4	1	1	1	1	4

V hodnocení tabulky č. 1 získala nejvíce bodů D2 a to celkem 10 bodů. D1 měla nejvíce bodů v elaboraci a barevnosti a to po 3 bodech. Následovala D1 s 7 body a CH3 se 6 body. CH1, CH2 a D3 dosáhli po 5 bodech. Nejhůře se ve vstupním testu umístil CH4 s 4 body. CH4 dosáhl ve všech kategoriích pouze 1 bod.

V následující části je pro zvýšení přehlednosti práce vždy prezentován stejný postup. Nejprve je představen konkrétní výrobek, definován cíl, způsob motivace atd. Hlavním cílem celé tvorby byl rozvoj tvořivosti dětí při práci s hlinou, z tohoto důvodu nebyly dětem dávány přesné pokyny, které by tvořivost mohly negativně ovlivnit (zabrzdit). Pokud si dítě nevědělo rady, dostalo ode mne mírný impuls, jak začít (např. vytvarovat z koule plát). Výtvarně technické pokyny pro případné zájemce (pedagogy) pro práci s hlinou jsou k jednotlivým výrobkům uvedeny v příloze (příloha č 1).

PORTRÉT

Cíl: Zvládat základní technické dovednosti (zpracování hlíny, křížkování, šlikování,...). Dodržovat bezpečnost a potřebnou hygienu při práci s hlinou.

Motivace: Vyberte si nějakého kamaráda a popište ho (jaké má vlasy, oči, nos, uši, je smutný,...). Teď budete zkoumat sami sebe pohledem do zrcadla. Odraz v zrcadle nám ukáže, jak vypadáme – jakou máme barvu vlasů, zubů, očí, jestli jsme veselí, naštvaní, ospalí, ... Teď to zkusíte bez zrcadla. Pohodlně si lehněte na zem, zavřete oči a klidně dýchejte. Pohláďte si své vlasy a zjistěte, zda jsou dlouhé, krátké, jemné, nebo zapletené do copánku. Poté prozkoumáte obličej. Pohláďte obočí, oči, tváře, uši. Sáhněte si na nos a zkuste se nadechnout a vydechnout. Položte dlaň na ústa, jazykem olízněte rty. Znovu

nádech a výdech. Cítíte teplou ruku maminky, jak vás hladí po vlasech a po tváři. Až budete chtít, pomalu otevřete oči (Rubešová, R. 2016).

Pomůcky: Světlá a tmavá hlína, plátno, podložka, váleček, šlikr, štětec, párátko, vidlička.

Technika: Modelování z plátu, dekorace barevnou hlínou

Obrázek.: č. 1

Reflektivní techniky:

Hotový portrét si děti položily před sebe na papír, každé dítě vytvarovalo z hliněného válečku smajlíka a přiložilo ho k výrobku. Pojmenovaly své dílo, sdělily své pocity, a jak se jim práce dařila a líbila. Na závěr nakreslily na balicí papír naši školku a všechny portréty do ní naskládaly.

TABULKA Č.:2

NÁZEV: Portrét

identifikace	ELABORACE	ORIGINALITA	BAREVNOST	FLUENCE	CELKEM
CH1	1	1	0	1	3
CH2	1	1	0	1	3
CH3	1	1	0	1	3
D1	1	2	0	1	4
D2	2	1	0	2	5
D3	1	1	0	1	3
CH4	1	1	0	1	3

Hodnocení v tabulce č. 2, kde byl hodnocen portrét, se dle bodového ohodnocení na předních místech umístila D2 s pěti body. D2 měla nejvíce bodů v elaboraci a fluenci. Následovala se 4 body D1. CH1,CH2, CH3, D3 a CH4 se 3 body jsou poslední.

KOČIČKA DOMÁCÍ NEBO KOUZELNÁ

Cíl: Rozvíjet technické dovednosti- umět vyválet váleček, rozvíjet fantazii a kreativitu.

Motivace: Dnes se proměníme v kočičku. Lehněte si nebo se stočte do klubíčka, zavřete oči a pomalu dýchejte. Nádech, výdech, ještě nádech a výdech. Představte si, že nad vámi svítí sluníčko a jeho paprsky vás příjemně hřejí. Ruce a nohy se vám mění v pacičky a na těle máte krásný chlupatý kožíšek. Přichází k vám kočičí maminka a hladí vás na zádech, na bříšku, na ocásku. Je to příjemné a vy si představujete, jaký je váš kožíšek, pruhovaný, barevný, hebký,... Tiše odpočíváte, nádech, výdech, nádech, výdech. Pomalu dýchejte a budete se polehoučku proměňovat zpátky. Místo kožíšku máte svetříky a kalhoty. Tlapičky už se mění v ruce a nožičky. Pomalu se protáhněte a otevřete oči (Lokšová, I. Lokša, J. 1999).

Pomůcky: Šamotová hlína SK, tmavě hnědá hlína R 10, šlikr, štětce, papírové ruličky, struna k řezání.

Technika: Modelování z válečků, zdobení reliéfem

Obrázek č. 2

Reflektivní techniky:

Děti si sedly do kruhu a podávaly si plyšovou kočku. Ten kdo ji měl v ruce, hodnotil svou práci. Také sdělil kamarádům, zdali mají doma nějaké zvířátko.

TABULKA Č.: 3

NÁZEV: Kočička domácí nebo kouzelná

identifikace	ELABORACE	ORIGINALITA	BAREVNOST	FLUENCE	CELKEM
CH1	2	1	2	1	6
CH2	1	1	1	1	4
CH3	0	1	1	2	4
D1	1	2	1	1	5
D2	3	3	3	3	12
D3	0	1	1	2	4
CH4	0	1	1	1	3

Hodnocení v tabulce č. 3, kde byla hodnocena kočka domácí, nebo kouzelná, se nejlépe umístila D2 s 12 body. Ve všech kategoriích získala po 3 bodech. Dále CH1 s 6 body, kde nejvíce bodů získal na barevnosti a eleboraci. D1 získala bodů 5. Následoval CH1, CH2 a D3 se 4 body. Nejhorší výsledek měl CH4 a to 3 body.

ZELENINOVÝ KACHEL (ČAROVÁNÍ S HLÍNOU)

Cíl: Práce s tvarem a otiskem, rozvoj manuální dovednosti, kreativity, prostorové představivosti.

Motivace: Dramatizace pohádky: „Jak mrkev hledala svoji barvu.“

Sedněte si nebo se položte tak, abyste se cítili pohodlně. Uvolněte ruce i nohy, zavřete oči a klidně dýchejte – nádech, výdech, nádech, výdech,... Dnes se půjdeme podívat na zahrádku, kde nám vyrostla krásná, veliká mrkev. Sluníčko svítilo a kolem záhonku poletoval černý kos. Zadíval se na mrkev a ptá se jí: „Proč jsi bílá, no ty jsi ale zvláštní mrkev.“ Mrkvička začala být smutná a začala přemýšlet, jakou má mít barvičku. Vedle ní rostly červené ředkvičky, zelené okurky a kedlubny, ale nikdo jí neporadil. A tak byla mrkev čím dál smutnější. Až najednou slyšela pláč oranžová paprika. „Neplač, mrkvičko, já ti pomohu, tady máš ode mě trochu oranžových zrníček.“ A dala mrkvi kousek své oranžové barvy. Mrkev byla zase spokojená. Zamávala svou zelenou natí a oranžové paprice poděkovala. Žluté sluníčko se usmívalo a posílalo na záhonek červená srdíčka. I vy cítíte teplo jeho paprsků, je vám příjemně. Slyšíte zpěv kosa, nadechněte se a vydechněte. Pomalu se ze zahrádky vracíme do školky. Až budete chtít, otevřete oči (Sloupová, M. 2011, s. 41, Rok s krtkem).

Pomůcky: Keramická hlína Tomáš, váleček, nůž, štětec, houbička, ředkvička, mrkev.

Technika: Kachel, válení plátu, strukturování měkké hlíny, práce se skleněnou drtí.

Obrázek č. 3

Reflektivní techniky:

Děti své obrázky vystaví na stůl, kde jsou položené koupené ředkvičky a mrkev. Porovnávají koupenou zeleninu se zeleninou na svém obrázku. Hodnotí své výtvary. Na konec si děti nastrouhají, nebo nakrájí mrkev s ředkvičkou a snědí ji.

TABULKA Č.: 4

NÁZEV: Zeleninový kachel (čarování s hlinou)

identifikace	ELABORACE	ORIGINALITA	BAREVNOST	FLUENCE	CELKEM
CH1	2	1	1	1	5
CH2	1	1	2	1	5
CH3	1	1	2	1	5
D1	2	3	2	1	8
D2	3	3	2	2	10
D3	2	1	1	1	5
CH4	1	0	0	0	1

Hodnocení v tabulce č. 4, kde byl hodnocen zeleninový kachel získala nejlepší skóre D2 s 10body a D1, která získala 3 body v elaboraci a celkem 8 bodů. Po 5 bodech měli CH1, CH2, CH3 a D3. Nejhůře se umístil CH4 pouze s 1 bodem, který získal v elaboraci.

PODZIMNÍ LIST

Cíl: Výtvarně vnímat podzimní barvy listnatých stromů, hra s barvou a tvarem, válení kuliček.

Motivace: Strom ztrácí listí

Položte se a klidně dýchejte, zavřete oči. Představte si, že se proměníte ve stromy. Najednou cítíte, jak se z vašeho těla stává kmen, a z rukou rostou větve. Vaše nohy jsou pevně zapuštěné do země a stávají se z nich kořeny. Každý se proměnil v nějaký krásný strom, třeba lípu, břízu, javor, nebo dub. Začal foukat vítr a s meluzínou všechny listy rozfoukaly. Malý dub se lekl, najednou stojí nahý a bojí se, že mu nachladnou větve. Všechno to vidí sluníčko, nakloní se nad strom a šeptá: „Milý doubku, neměj strach. Na podzim to vždy tak chodí. Stromy se zimou zatřesou a rázem své listy shodí. Na jaře pak přijde čas, kdy se lístky vrátí zas. I když nemáš ani list, zimu přečkáš, buď si jist. Až přijde mráz s paní Zimou, přikryjí tě peřinou (Konvalinová K. Jaro, léto, podzim, zima, s. 39).

Listí poletuje, vánek vás šimrá na tváři. Nádech, výdech, nádech, výdech,... Vítr začíná foukat a vy jste si odpočinuli a pomalu se probouzíte.

Pomůcky: Šamotová hlína, šlikr, štětce, sádrová forma listu, párátko, hladítka

Technika: Objekt vymačkávaný do formy

Obrázek č. 4

Reflektivní techniky:

Děti nakreslí na balicí papír strom a každé dítě si vybere, kam svůj list položí. Popíše z jakého stromu je jeho list a jaký živý tvor na něm našel úkryt.

TABULKA Č.: 5

NÁZEV: Podzimní list

Identifikace	ELABORACE	ORIGINALITA	BAREVNOST	FLUENCE	CELKEM
CH1	3	3	3	2	11
CH2	2	1	2	1	6
CH3	2	3	2	3	9
D1	2	2	3	1	8
D2	3	2	3	2	10
D3	2	1	2	1	6
CH4	1	1	2	1	5

Hodnocení v tabulce č. 5, kde byl hodnocen podzimní list, získal nejlepší skóre CH1 s 11 body. Následovala D2 s 10 body a CH3 s 9 body. D1 získala 8 bodů . Po 6 bodech mají D3 a CH2. Oba byli lepší v barevnosti a elaboraci. Nejhůře se umístil CH4 pouze s 5 body.

KROKODÝL

Cíl: Rozvoj výtvarně technické dovednosti (válení válečků), rozvoj fantazie a citlivosti pro barevnou kompozici.

Motivace: Pohybová hra „Na krokodýla“

Děti si sednou na koberec, dostanou látkový padák, který drží oběma rukama ve výši ramen. Nohy mají pod ním schované. Vybereme dítě, které bude představovat krokodýla, ten se plazí pod padákem. Vybere si nějaké dítě, to zatahá za nohu. A role se vymění. Vybrané dítě se stává krokodýlem a hra se opakuje (Konvalinová, K, Jaro, léto, podzim, zima, s. 140).

Pomůcky: Šamotová hlína SK, modelovací potřeby, šlikr, štětce, podložky

Technika: Objekt modelovaný z válečků

Obrázek č. 5

Reflektivní techniky:

V závěrečném kolečku děti představí svého krokodýla. Zhodnotí, jak se jim povedl, jestli je veselý, smutný, hladový, jak se jim dařil válet hádek. Na rozloučenou mu zazpívají písničku.

TABULKA Č.: 6

NÁZEV: Krokodýl

Identifikace	ELABORACE	ORIGINALITA	BAREVNOST	FLUENCE	CELKEM
CH1	3	3	2	2	10
CH2	1	1	2	1	5
CH3	2	1	1	2	6
D1	3	3	2	2	10
D2	3	2	2	2	9
D3	2	2	2	1	7
CH4	1	1	1	1	4

Hodnocení v tabulce č.6, kde byl hodnocen krokodýl, získal nejvyšší skóre CH1 a D1. CH1 s 10 body vykázal vynikající výsledky v elaboraci a originalitě. D1 měla taktéž vynikající výsledky v elaboraci a originalitě. Dále se umístila D2 s 9 body, která dosáhla 3 bodů v elaboraci. Následovala D3 s 7 body a CH3 s 6 body. Nejmenšího skóre dosáhl CH2s 5 body a CH4 s 4 body.

LESNÍ SKŘÍTEK

Cíl: Rozvíjet výtvarnou představivost při práci s různými materiály, zvládnout jemnou motoriku při činnostech s modelovacími nástroji.

Motivace: V každém lese najdeme skřítka, bydlí jich tam hodně, právě oni lesu pomáhají. Svou práci mají rozdělenou. Jeden pečuje o stromy, druhý má na starosti lesní zvířata, aby měla co jíst. Tak například skřítek Podzimníček, ten dohlíží na to, aby se na stromech zbarvilo listí, aby se zvířátka přichystala na zimu. No a ptáci, kteří odlétají do teplých krajů, se musí včas rozloučit. Také tam najdeme houbového skřítka, ten se stará o houby jedlé i jedovaté. Pojděte, zahrajeme si na skřítka (Vondrová, P. 2011).

Pomůcky: Různé druhy hlíny, podložka, šlikr, párátko, štětce, malá sklenička o průměru asi 5 cm, modelovací nástroje, zdobítka, makovice, klacíky a větvičky.

Technika: Modelovaný objekt.

Obrázek č .6

Reflektivní techniky:

Na závěr si prohlédneme všechny vytvořené skřítky. Každý představí svého skřítku, vymyslí mu jméno a řekne jaké má úkoly. Komu se aktivita líbila, vytvoří si z rukou nad hlavou velkou skřítkovskou čepici. Na zahradě si každé dítě vybere strom, pod kterým bude skřítek bydlet.

TABULKA Č.: 7

NÁZEV: Lesní skřítek

Identifikace	ELABORACE	ORIGINALITA	BAREVNOST	FLUENCE	CELKEM
CH1	3	2	0	2	7
CH2	1	1	0	1	3
CH3	1	2	0	2	5
D1	2	2	0	2	6
D2	3	3	0	3	9
D3	1	2	0	3	6
CH4	1	2	0	2	5

Hodnocení v tabulce č. 7 kde je hodnocen lesní skřítek, měla nejlepší skóre D2 s 9 body. Za D2 se umístil CH1, který měl bodů celkem 7. Po 6 bodech získali D3 a D1. Po 5 bodech mají CH3 a CH4. Nejméně bodů má CH2 a to pouze 3 body.

KDYŽ SE MNOU ŠIJÍ VŠICHNÍ ČERTI

Cíl: Rozvoj technických a výtvarných dovedností (modelování z hroudy), fantazie a kreativity.

Motivace: Básně – Co dělají čerti v pekle: „*Co dělají čerti v pekle? Hudrují tam na svět vztekle. Na světě jim nejvíc vadí, že se lidé mají rádi.*“

Hry a pohybové aktivity:

Na brblavého čerta

Děti z barevných hadříků vyrobí peklo. Pak vybereme jedno dítě, které bude představovat čerta. Lehne si na žíněnku (do pekla), stočí se do klubíčka, zavře oči a brblá čertí řečí: ble – ble, brbli – brbli, blll – blll. Ostatní děti chodí potichu kolem a šeptem říkají: „*Leží čertík brblavý, pozor at' se nevzbudí.*“ Říkadlo opakujeme třikrát a pokaždé zvýšíme intenzitu hlasu. Až probudíme čerta. Ten ze svého pekla vyběhne a honí děti. Chycené dítě se stává čertem (Sloupová, M. 2011).

Pomůcky: Šamotová hlína SK, podložka, modelovací nástroje, drátky, šlikr, štětce, glazury.

Technika: Modelování figurky z hroudy, palcová technika)

Obrázek č. 7

Reflektivní techniky:

Děti si sednou kolem vytvořeného pekla, kam položily své čertíky. Vyplazují jazyk jako čerti v pekle podle toho, jak moc se jim práce líbila. Každý vymyslí svému čertovi jméno a řekne, co v pekle dělá.

TABULKA Č.: 8

NÁZEV: Když se mnou šijí všichni čerti

Identifikace	ELABORACE	ORIGINALITA	BAREVNOST	FLUENCE	CELKEM
CH1	3	3	2	2	10
CH2	1	2	1	1	5
CH3	1	1	2	1	5
D1	2	2	2	2	8
D2	3	3	2	2	10
D3	3	2	1	2	8
CH4	1	2	2	1	6

Hodnocení v tabulce č. 8, kde byla hodnocena práce „Když semnou šijí všichni čerti“, se nejlépe umístili CH1 a D2 s 10 body, následovaly D1 a D3 s 8 body. CH4 získal 6 bodů. Nejmenšího skóre dosáhl CH2 a CH3 s 5 body.

KAPR

Cíl: Rozvoj fantazie, představivosti a citlivosti pro barevnou kompozici, práce s atypickým materiálem- mušle, kamínky.

Motivace: Položte se, zavřete oči a klidně dýchejte. Představte si, jak se pomaloučku blíží Vánoce. Maminka peče cukroví a vy s tatínkem půjdete koupit kapra. A vy se dnes zkusíte proměnit v kapříka, který si pluje v rybníce. Představte si, že místo rukou a nohou máte ploutvičky. Také nemůžete mluvit a jenom otvíráte pusinku, tak to ryby dělají. Místo oblečení máte po celém těle krásné šupinky. Každý z vás je malá rybka, která plave pod hladinou rybníka. Voda je teplá a čistá. Svítí sluníčko a šimrá vás na zádech, je vám velmi příjemně. Vy si plujete mezi kameny a pohráváte si s vlnkami, které vás houpají sem tam, je vám dobře. Jedna větší vlna vás odnesla ke staré vrbě, kde mají rybky postýlku a mohou tam odpočívat. Pohodlně natáhněte své tělíčko a klidně dýchejte, nádech, výdech, nádech, výdech. Můžete si zdřímnout a krásně odpočinout. Cítíte se příjemně, krásně jste si odpočinuli a teď se vrátíme zpátky do naší školky. Polehoučku se proměňujete v děti a místo ploutviček máte zase ruce a nohy, také můžete mluvit. Otevřete oči a můžete se přesvědčit (Lokšová, I. Lokša, J. 1999).

Pomůcky: Hlína Tomáš, šlikr, štětce, špejle, párátko, nůžky, tužka, talířky, kamínky, mušle, brčka.

Technika: Prožitková aktivita s hlinou, objekt vyřezávaný z plátu

Obrázek č. 8

Reflexivní techniky:

Děti z modrých zbytků látek, kamínků a mušlí vytvoří rybník. Každé dítě položí do vody svůj výrobek a řekne, jakou rybu vyrobilo, a jak se mu aktivita líbila. Na konec následuje jazyková hříčka: „*Plave kapr v rybníčku, zpívá kapří písničku. Písnička je němá, kapr hlásek nemá. A tak z jeho pusinky vycházejí bublinky*“ (Konvalinová, K. Jaro, léto, podzim, zima, s.77).

TABULKA Č.: 9

NÁZEV: Kapr

Identifikace	ELABORACE	ORIGINALITA	BAREVNOST	FLUENCE	CELKEM
CH1	2	2	1	1	6
CH2	1	1	1	1	4
CH3	2	1	1	1	5
D1	2	1	1	1	5
D2	2	1	2	1	6
D3	2	1	1	1	5
CH4	2	2	1	1	6

Hodnocení v tabulce č. 9, kde byla hodnocena práce kapr, dosáhli nejlepších výsledků CH1, D2 a CH4 a to se 6 body. Následovali CH3, D1 a D3, kteří měli po 5 bodech. Se 4 body se nejhůře umístil CH2.

SNĚHULÁKOVA SOLNÍČKA

Cíl: Rozvoj manuální dovednosti-glazování namáčením, cit pro barevnou a prostorovou kompozici.

Motivace: Básnička „*První velká koule, druhá trochu menší a ta třetí – nejmenší. To však není všechno, děti. Na nejmenší kouli namalujeme krabici, aby ten náš sněhulák dostal hezkou čepici. Teď knoflíky na kabát, očka jako uhlíky, a k nim ještě mrkev dát*“ (Konvalinová, K. Jaro, léto, podzim, zima, s. 91).

Hry a pohybové aktivity:

Koulovaná

Děti si z novin namačkají papírové koule. Třídu přepůlíme na dvě poloviny a děti rozdělíme do dvou skupin. Každá skupinka má ve svém království stejný počet sněhových koulí. Na pokyn učitelky začnou děti házet sněhové koule do druhého království a naopak. Zvítězí družstvo, které má na konci hry nejméně koulí (Konvalinová, K. 2014).

Pomůcky: Šamotová hlína SK, šlikr, štětce, špejle, párátko, tužka, podložky

Technika: Modelování z koule

Obrázek č. 9

Reflektivní techniky:

Děti položí sněhuláky na bublinkovou fólii, poví, zdali je jejich sněhulák smutný, nebo veselý, mohou si vymyslet krátký příběh. Každé dítě si z krabice vezme několik pěnových kuliček (sněhových vloček) a podle toho, jak se jim aktivita líbila, tak sněhuláky zasněží.

TABULKA Č.: 10

NÁZEV: Sněhulákova solnička

Identifikace	ELABORACE	ORIGINALITA	BAREVNOST	FLUENCE	CELKEM
CH1	3	1	2	2	8
CH2	3	1	1	1	6
CH3	2	2	2	2	8
D1	3	1	2	1	7
D2	3	2	2	2	9
D3	2	2	2	3	9
CH4	2	0	1	1	4

Hodnocení v tabulce č. 10, kde je hodnocena práce Sněhulákova solnička, získaly nejvyšší skóre D3 a D2 s 9 body. Následovali CH1 a CH3 s body 8. Nejméně bodů získal CH4 a to pouze 4. Vysokého skóre dosáhly všechny děti v elaboraci.

PAVOUCI

Cíl: Ovládat koordinaci ruky a oka. Rozvoj fantazie, prostorové představivosti a technické dovednosti.

Motivace: Dnes vás pozvu do pavoučího království. Celý zámek je přikrytý pavoučí sítí. Sídí tady pavoučí král a královna a vychovávají tři princezny. První princezna se jmenuje Květuška, má ráda květiny a pečuje o ně v celém království. Druhá princezna Zelenka, ta se stará o ovoce a zeleninu. Má na starosti zahradu, kde pěstují okurky, rajčata, salát a další zeleninu. A poslední princezna je velmi chytrá, má spoustu knih a hodně čte, a tak pomáhá svému tatínkovi vládnout. Jenže princeznu Lidunku chce za ženu zlý pavoučí čaroděj,...

Instrukce pro děti: Učitelka ukáže dětem pavouka, děti musí vymyslet konec pohádky a postaví pavoučí síť. Vymýšlí přitom, jaký je pavoučí čaroděj, kolik má nohou, jaké má asi oči, (Vondrová, P. 2005).

Hry a pohybové aktivity:

Prstové cvičení – pavouk (Děti svými prstíky napodobují lezení pavouka)

„Já jsem malý pavouček, já mám spousty nožiček. Postavím si pevnou síť, jen se, muško, rychle chyt’.“ (Konvalinová, K. Jaro, léto, podzim, zima, ve školce je pořád prima, s. 123)

Pomůcky: Keramická hlína-SK šamot, šlikr, párátko, ruličky, noviny, nůžky, tvořítka.

Technika: Prostorový objekt z válečků

Obrázek č. 10

Reflektivní techniky:

Děti se posadí k vyrobené pavučině, položí na ni svého pavouka. Zhodnotí svoji práci, jak se jim modelovalo, zda je práce bavila, jakého pavouka vymodelovaly. Mohou ho pojmenovat a sdělit jestli je kouzelný, nebo obyčejný, takový který žije u nás ve školce.

TABULKA Č.: 11

NÁZEV: Pavouci

Identifikace	ELABORACE	ORIGINALITA	BAREVNOST	FLUENCE	CELKEM
CH1	3	2	2	2	9
CH2	2	1	0	2	5
CH3	2	2	2	2	8
D1	2	2	2	2	8
D2	3	3	2	3	11
D3	1	1	1	2	5
CH4	1	2	2	2	7

Hodnocení v tabulce č. 11, kde je hodnocena práce Pavouci, je následovné. Nejlepších výsledků dosáhla D2 s počtem 11 bodů a dosáhla nejvyššího hodnocení v oblasti elaborace, originality, fluence. Následoval CH1 s 9 body. CH3 a D1 dosáhli shodně 8 bodů. Následně 7 bodů dosáhl CH4. Nejnižší skóre získal CH2 a D3.

ŠNEK

Cíl: Rozvoj fantazie a kreativity při tvorbě šnečího domečku, rozvoj technických dovedností - prostorová stavba.

Motivace: „*Leze, leze šnek (lezeme po čtyřech). Leze, leze z proutí, zadečkem si kroutí (vrtíme zadečkem ze strany na stranu). Najednou se lek (sedneme si na paty a hlavu schováme ke kolenům). Nejdřív tykadla (vystrčíme prsty jako tykadla), potom kukadla (zvedneme hlavu). Co se stalo (narovnáme záda, klek na paty)? Co se přihodilo? Bum šiška spadla (bouchneme rukama do země)*“ (Vévodová, H. Růžek, M. Cvičení s říkankou, s. 14).

Pomůcky: Keramická hlína SK, váleček, špejle, nůž, párátko, šlikr, štětec, barevné glazury.

Technika: Prostorový objekt z válečků.

Obrázek č. 11

Reflektivní techniky:

Ze zbytků látek vytvoříme zahradu, kam vystavíme své vyrobené šneky. Posadíme se okolo a zhodnotíme svůj výrobek. Povíme krátký příběh o svém šnečkovi.

TABULKA Č.: 12

NÁZEV: Šnek

Identifikace	ELABORACE	ORIGINALITA	BAREVNOST	FLUENCE	CELKEM
CH1	3	3	3	2	11
CH2	2	2	3	2	9
CH3	2	2	3	3	10
D1	3	3	3	2	11
D2	3	3	3	3	12
D3	2	3	3	2	10
CH4	2	2	3	2	9

Hodnocení v tabulce č. 12, kde je hodnocena práce Šnek je následovné. Nejvíce bodů získala D2 s počtem 12 a tím dosáhla ve všech oblastech nejvyššího hodnocení. Hned za D2 se umístili CH1 a D1 s 11 body. Následoval CH3 a D3, kteří mají po 10 bodech. CH2 a CH4 mají oba bodů 9 a jsou poslední.

MŮJ DŮM MŮJ HRAD

Cíl: Rozvoj technické dovednosti – válení plátu, využití otisku různého materiálu, rozvoj fantazie a představivosti při tvorbě domečku.

Motivace: Zavřete oči, dýchejte klidně. Představte si, že se vám zdá sen. Sluníčko vás hřeje a vám je moc hezky. Jedete v malém žlutém autíčku. Potkáváte různé domy. Některé jsou velké, malé, barevné, dřevěné,... V jednom takovém domě bydlel malý Martínek. Jenomže jemu se dům, ve kterém žil, nelíbil. Byl malý, špinavý, starý a popraskaný. Jednoho dne vzal Martínek pastelky a namaloval nový, krásný dům. Na střeše nakreslil hnízdo pro čápa a malou zahrádku. Obrázek schoval pod polštář a usnul. Druhý den odjel k babičce na prázdniny. A když se vrátil, tak se nestačil divit, jeho domeček vypadal úplně jinak. Tatínek s maminkou obrázek našli a dům opravili. Martínek měl z nové chaloupky velkou radost. Naše autíčko vás veze pomalu domů. Vy jste si odpočinuli a můžete pomalu otevřít oči (Vondrová, P. 2005).

Pomůcky: Keramická hlína FL, váleček, šlikr, párátko, špejle, houbička a miska s vodou, tiskátka, zmačkaný papír, různé přírodní materiály na otiskování.

Technika: Objekt vyřezávaný z plátu, strukturování do měkké hlíny

Obrázek č. 12

Reflektivní techniky:

Děti si ze svých domečků postaví vesnici. Popovídají o tom, kdo v domečku bydlí (lidé, zvířátka, ježibaba,...) a jak svůj dům vyzdobily. Na závěr dám dětem do ruky provázky a ony si je podávají, tak jak kdo chce jít ke komu na návštěvu.

TABULKA Č.: 13

NÁZEV: Můj dům, můj hrad

Identifikace	ELABORACE	ORIGINALITA	BAREVNOST	FLUENCE	CELKEM
CH1	3	3	2	2	10
CH2	1	1	1	2	5
CH3	2	1	2	2	7
D1	3	1	3	3	10
D2	2	2	3	2	9
D3	2	3	2	3	10
CH4	1	1	2	3	7

Hodnocení v tabulce č. 13, kde byla hodnocena práce Můj dům, můj hrad, nejlepších výsledků dosáhli CH1, D1 a D3 s 10 body. S 9 body následovala D2. Dále pak CH3 a CH4 se 7 body. A nejhorších výsledků dosáhl CH 2 a to 5 bodů.

LÉTAJÍCÍ BALÓN

Cíl: Rozvoj fantazie a představivosti a manuálních dovedností při výtvarné tvorbě balónu.
Řezání strunou.

Motivace: Básní: Létáme si jako ptáci „Pozoroval člověk ptáky a chtěl s nimi létat taky. Jak to měl ale vymyslet, jak napodobit jejich let? Vyrobit si křídla ptačí, myslel si, že k tomu stačí. A tak měřil, řezal, bádá, zkoušel létat, ale padal. Dobře to však dopadlo, postavil si letadlo. Velké, krásné, jako pták, vyletěl s ním do oblak. Teď už věděl, milé děti, jak je možné, že stroj letí: Rychlost letu, křídel tvar. Rozhodují krach či zdar. Když éro nemá poruchu, drží krásně ve vzduchu. Je to krásné, je to tak, člověk létá jako pták“ (Časopis Dráček, duben 2018, s.8).

Pomůcky: Keramická hlína, váleček, špejle, šlikr, tvořítka, houbička, nůž

Technika: Vyřezávání z plátu, lepení reliéfových motivů

Obrázek č. 13

Reflektivní techniky:

Děti vytvoří z modrých šátků oblohu, mraky a vyberou místo pro svůj výrobek. Každý poví, kam jeho balón letí, koho veze a zdali by chtěly také někam cestovat.

TABULKA Č.: 14

NÁZEV: Létající balón

Identifikace	ELABORACE	ORIGINALITA	BAREVNOST	FLUENCE	CELKEM
CH1	3	2	3	2	10
CH2	3	2	3	3	11
CH3	3	3	3	3	12
D1	3	3	3	3	12
D2	3	3	3	3	12
D3	2	3	3	3	11
CH4	2	2	3	3	10

Hodnocení v tabulce č. 14, kde je hodnocena práce Létající balón, nejlepších výsledků dosáhli CH3, D1 a D2 se 12 body a dosáhli nevyššího skóre ve všech oblastech. Následovali CH2 a D3 s body 11. Nejmenšího skóre dosáhli CH1 a CH4 a to s 10 body.

MISKA NA OLEJÍČEK

Cíl: Rozvoj technické dovednosti – práce se sádrovou formou, upřednostňovat užívání pravé či levé ruky při manuálních činnostech.

Motivace: Děti sedí v kroužku a učitelka jim pošle lahvičku s esencí vůně, např. levandule, citron. Děti zavřou oči, vůně očichají a hádají jaká je to esence, mohou hlasovat, jaká vůně se jim líbila víc. Podle toho rozdělíme děti do dvou skupin. Každá skupina dostane mističku, do které nalejeme slunečnicový olej. Do první kápneme levandulovou a do druhé citronovou vůni. Děti si namočí prsty do mističky a ovoní si obličej. Pustíme relaxační hudbu, děti se promíchají a podle vůně hledají stejného kamaráda. Na konec všichni kamarádi leží na zemi a odpočívají (Rubešová, R. Ruce v hlíně, s. 46).

Pomůcky: Sádrová forma, keramická hlína, skleněná barevná drť, šlikr, štětec, špejle, miska s vodou, houbička, tvořítko, vršek od fixy, oxid kobaltu, transparentní glazura.

Technika: Miska vymačkávaná do sádrové formy

Obrázek č.14

Reflektivní techniky:

Hotové výrobky vystavíme na stůl, děti zhodnotí svá díla a prozradí, komu mističku podarují nebo k čemu bude sloužit. Potom si své misky rozeberou a mohou si do nich kápnout pipetou trochu voňavé esence.

TABULKA Č.: 15

NÁZEV: Miska na olejíček

Identifikace	ELABORACE	ORIGINALITA	BAREVNOST	FLUENCE	CELKEM
CH1	2	1	3	1	7
CH2	2	2	2	2	8
CH3	2	2	3	3	10
D1	2	3	3	2	10
D2	2	2	3	3	10
D3	2	3	3	2	10
CH4	3	2	2	2	9

Hodnocení tabulky č. 15, kde je hodnocena miska na olejíček je následovné. Nejlepších výsledků s 10 body mají CH3, D1, D2 a D3. Následoval CH4 s body 9. Nejméně bodů měl CH2 a to 8. A za ním se pak umístil CH1 se 7 body.

PTÁČEK V KLECI

Cíl: Rozvoj fantazie, tvořivosti a dovednosti plastického vyjádření při modelování z hroudy. Rozvoj manuální dovednosti při práci s pedigem.

Motivace: Položte se, můžete zavřít oči a volně dýchejte. Dnes vás proměním v ptáčky. Představte si, že máte místo rukou křídla a můžete létat. Kdo chce, tak letí třeba do lesa, k moři nebo do hračkárny,... Tělo je lehoučké, máváte křídly a letíte mezi stromy, nad řekami, domy,... Větrík vám čechrá peříčka a vy se vznášíte vysoko na obloze. Sluníčko se na vás usmívá a hladí vás svými dlouhými, teplými paprsky. Krásně jste se prolétli, odpočinuli si a pomaloučku se vrátíte k nám do školky. Křídylka zmizela, zatřepejte pravou a levou rukou a pomalu otevřete oči (Lokšová, I. Lokša, J. 1999).

Pomůcky: Keramická hlína R 10, keramická hlína SK, špejle, šlikr, štětec, vidlička, párátko, pedig, očka, zdobné válečky

Technika: Modelování z hroudy

Obrázek č. 15

Reflektivní techniky:

Děti z klacíků, barevného papíru, peří udělají ptačí hnízdo. Položí tam svého ptáka a zhodnotí práci. Máváním křídlů ukáží, jak se jim aktivita líbila.

TABULKA Č.: 16

NÁZEV: Ptáček v kleci

Identifikace	ELABORACE	ORIGINALITA	BAREVNOST	FLUENCE	CELKEM
CH1	3	2	2	2	9
CH2	2	2	1	2	7
CH3	3	3	2	3	9
D1	3	2	3	3	11
D2	3	3	2	3	11
D3	3	1	2	3	9
CH4	2	2	2	2	8

Hodnocení tabulky č. 16, ve které je hodnocena práce Ptáček v kleci, je následovné. Nejlepších výsledků dosáhli D1 a D2 s 11 body. S 9 body jsou na druhém místě CH1, CH3 a D3. Nejméně bodů v této kategorii získali pak CH4 8 bodů a CH2 7 bodů.

ROZPUSTILÍ MOTÝLCI

Cíl: Rozvoj fantazie, prostorové představivosti a dovednosti plastického vyjádření motýla. Rozvoj výtvarné citlivosti, míchání teplých barev.

Motivace: Život motýla

Učitelka pustí hudbu, děti leží stočené do klubíčka a představují motýlí vajíčka. Vylíhnou se housenky a děti se začnou plazit po zemi. Sednou si do tureckého sedu – zakuklí se. Poté se z kukel začnou líhnout motýli. Děti se protahují a pomalu začínají mávat křídly. Děti létají jako motýlci (Sloupová, M. 2011).

Pomůcky: Keramická hlína, váleček, nůž, šlikr, štětce, barevné sklo, drátek, houbička, modelovací potřeby

Technika: Modelování z plátu, dekorace drceným sklem

Obrázek č. 16

Reflektivní techniky:

Děti si své motýlky položí na barevné čtvrtky, pojmenují je, řeknou, kde žijí, co mají rádi, kam se schovají, když prší. Komu se tvoření líbilo, tak začne mávat rukama a létá jako motýl.

TABULKA Č.: 17

NÁZEV: Rozpustilí motýlci

Identifikace	ELABORACE	ORIGINALITA	BAREVNOST	FLUENCE	CELKEM
CH1	2	2	3	1	8
CH2	3	2	3	2	10
CH3	3	2	3	3	11
D1	3	3	3	3	12
D2	3	2	3	3	11
D3	3	3	3	2	11
CH4	3	2	2	2	9

Hodnocení tabulky č. 17, kde je hodnocena práce Rozpustilí motýlci, je následovné. Nejvyšší počet bodů získala D1 a to 12 bodů. O bod méně bylo dosaženo u CH3, D2 a D3 a to 11 bodů. Nejméně bodů pak mají CH2 s 10 body, CH4 s 9 body a CH1 s 8 body.

VČELY A JEJICH ÚL

Cíl: Rozvoj prostorové představivosti, fantazie při tvorbě včelího úlu.

Motivace: Položte se, klidně dýchejte, nádech a výdech. Dnes se z vás stanou včely. Zavřete oči a nehýbejte se. Vaše malé tělíčko je těžké a nechce se vám vůbec nic dělat, jenom ležet a poslouchat. Představte si, že ležíte na zelené travičce, kolem teče potůček. Nad vámi svítí sluníčko a krásně hřeje, je vám teplo. Na louce rostou nádherné květiny, jsou barevné, vy cítíte, jak nádherně voní. Letí kolem včelka, čmelák i vosa, sedají na barevné květy a tiše bzují. Na nožkách si nesou pyl. Sluníčko hřeje, dívá se z oblohy na pracovitě včelky, které z pylu vyrábí med. Vám je příjemně, slyšíte bzukot včel a vánek vás šimrá na rukou, ve vlasech a po obličejí. Hezky jste si odpočinuli a až budete chtít, tak otevřete oči (Lokšová, I. Lokša, J. 1999).

Pomůcky: Keramická hlína, šlikr, štětce, modelovací potřeby

Technika: Prostorový objekt z válečků

Obrázek č. 17

Reflektivní techniky:

Děti postaví na zahradě do trávy včelí úl a létají kolem něho jako včely. Bzučí podle toho, jak moc se jim aktivita líbila. Představí výrobek, zdali modelovaly čmeláka, vosu nebo včelu, a pak mohou ochutnat med.

TABULKA Č.: 18

NÁZEV: Včely a jejich úl

Identifikace	ELABORACE	ORIGINALITA	BAREVNOST	FLUENCE	CELKEM
CH1	3	2	2	2	9
CH2	3	2	2	3	10
CH3	3	3	3	3	12
D1	3	2	3	3	11
D2	3	3	2	3	11
D3	2	3	3	2	10
CH4	2	3	3	2	10

Hodnocení tabulky č. 18, kde je hodnocena práce Včely a jejich úl, je následovné. Nejvíce bodů získal CH3 a to a to 12 bodů. Následovala D1 a D2 s 11 body. Dále pak s 10 body CH2, D3 a CH4. Nejméně bodů pak získal CH1 a to 9 bodů.

BERÁNCI A OVEČKY

Cíl: Rozvoj technické a výtvarné dovednosti

Motivace: Písnička „*Pásla ovečky v zeleném háječku (držíme se za ruce a děláme malé krůčky vpřed a vzad), pásla ovečky v černém lese. Já na ni dupy, dupy, dup (stojíme, držíme se za ruce a dupeme na místě). Ona zas cupy, cupy, cup. Houfem, ovečky, seberte se všecky (držíme se za ruce a děláme malé krůčky vpřed a vzad), houfem ovečky seberte se všecky (držíme se za ruce a děláme malé krůčky vpřed a vzad), houfem ovečky seberte se (Vévodová, H. Růžek, M. Cvičení s říkankou, s.84).*

Pomůcky: Keramická hlína Tomáš, drátky, šlikr, štětec, párátko, špejle, tužka, nůžky.

Technika: Modelování z hroudy

Obrázek č. 18

Reflektivní techniky:

Děti postaví pro své ovečky ohradu, do které je postupně pokládají. Každý svou ovečku, nebo berana představí a řekne, jak se jim povedla a jak se jim práce líbila.

TABULKA Č.: 19

NÁZEV: Beránci a ovečky

Identifikace	ELABORACE	ORIGINALITA	BAREVNOST	FLUENCE	CELKEM
CH1	3	2	2	2	9
CH2	3	2	2	2	9
CH3	3	3	3	3	12
D1	3	2	2	3	10
D2	3	3	3	3	12
D3	2	3	3	3	11
CH4	2	2	2	2	8

Hodnocení tabulky č. 19, kde je hodnocena práce Beránci a ovečky, je následovné. Nejlepšího hodnocení dosáhli CH3 a D2. O bod méně měla D3 s 11 body. Méně bodů pak bylo u D1 a to 10 bodů. Nejhorší výsledky jsou u CH1 a CH2 s 9 body a dále pak u CH4 s 8 body.

7.7 Výstupní test

Výstupní test

TABULKA Č.: 20

NÁZEV: Výstupní test

Identifikace	ELABORACE	ORIGINALITA	BAREVNOST	FLUENCE	CELKEM
CH1	3	2	3	2	10
CH2	3	2	2	3	10
CH3	3	3	3	3	12
D1	3	2	3	2	10
D2	3	3	3	3	12
D3	2	3	3	3	11
CH4	2	2	3	2	9

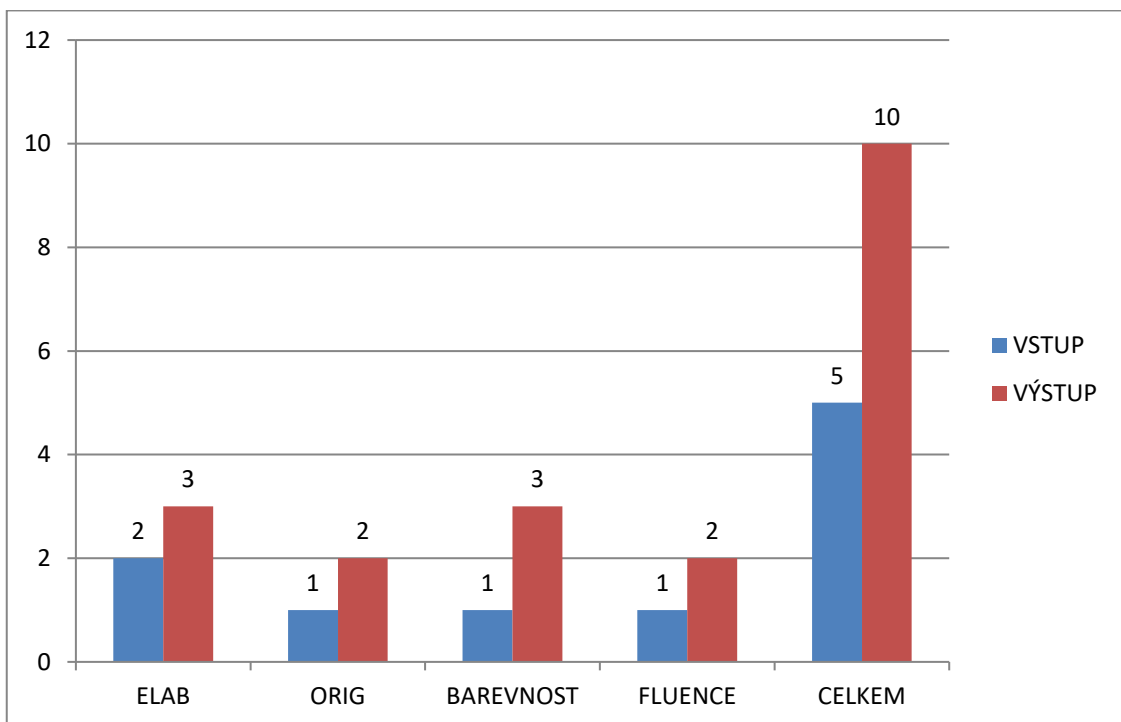
V hodnocení tabulky č. 20 je poznamenán výstupní test. Ve výstupním testu nejvyššího možného skóre dosáhla CH3 a D2 s 12 body. D3 se umístila jako druhá s 11 body. CH1, CH2 a D1 mají ve výstupním testu shodně 10 bodů. Nejméně bodů má CH4 a to 9 bodů

CH1

U CH1 můžeme sledovat zlepšení ve všech oblastech. Nevyšší nárůst lze zaznamenat u barevnosti. Zpočátku byla u CH1 velká potřeba podpory školního asistenta, která se postupně minimalizovala. Možným aspektem CH1 zlepšení je skutečnost, že CH1 pracoval s velkým nadšením. Vzhledem k jeho oslabení řečových funkcí se CH1 velmi dobře vyjadřoval pomocí činností s keramickou hlinou.

GRAF Č.: 1

NÁZEV: CH1

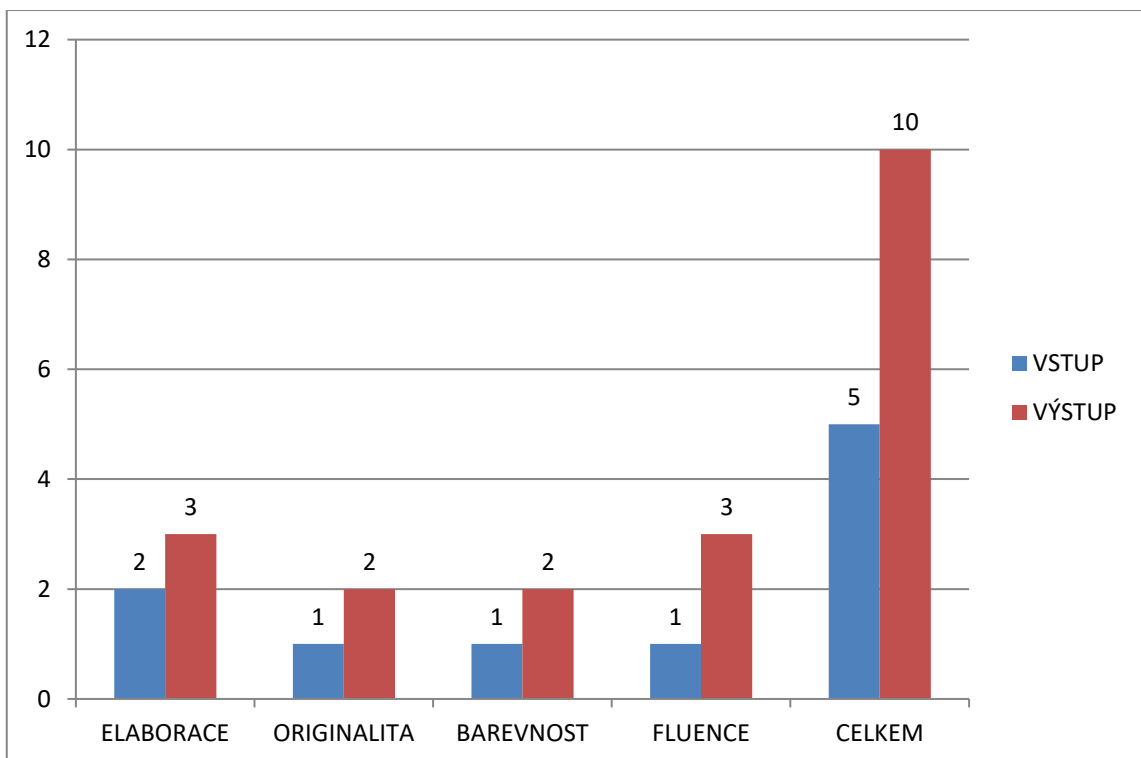

CH2

Výrazné zlepšení ve všech oblastech je patrné u CH2. Největšího zlepšení dosáhl v oblasti fluence. Znatelný je i posun v eleboraci, originalitě a barevnosti. Jeho celkové skóre stouplo o 5 bodů.

GRAF Č.: 2

NÁZEV: CH2

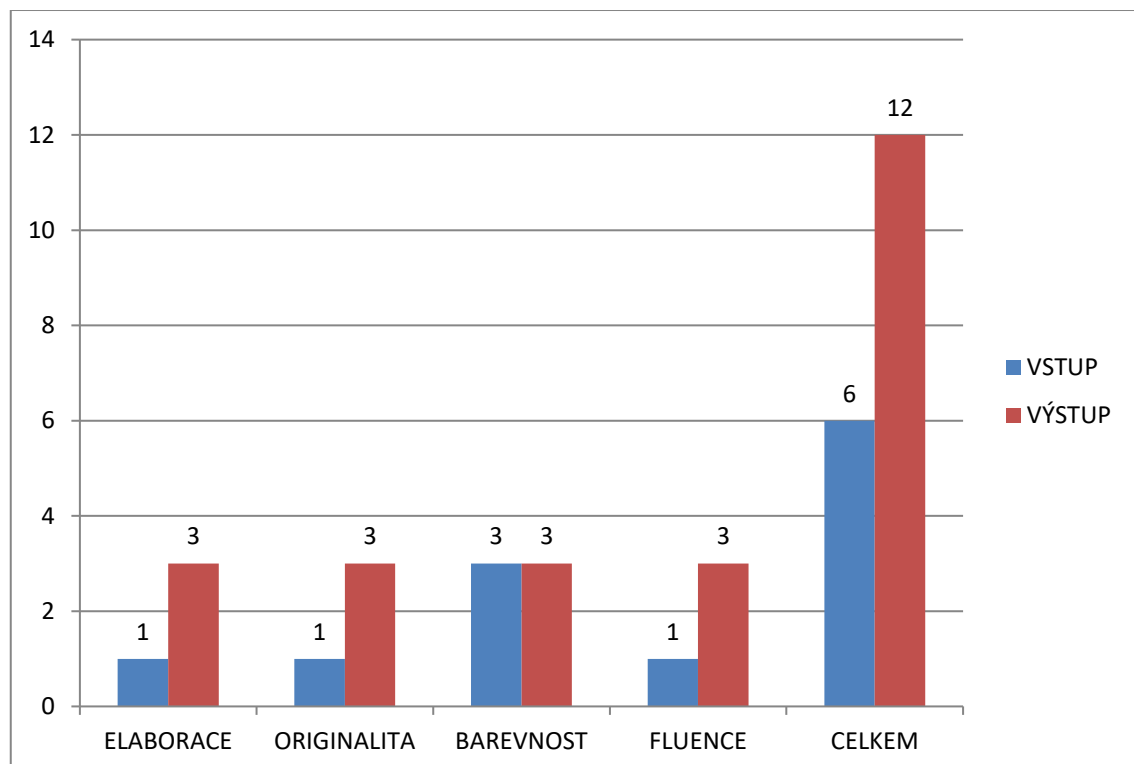

CH3

U CH3 je citelné zlepšení. CH3 byl na začátku studie nesoustředěný a v průběhu realizace souboru aktivit se jeho pozornost zlepšovala. Největšího zlepšení dosáhl jak u elaborace, originality a fluence. Celkově se zlepšil o 6 bodů.

GRAF Č.: 3

NÁZEV: CH3

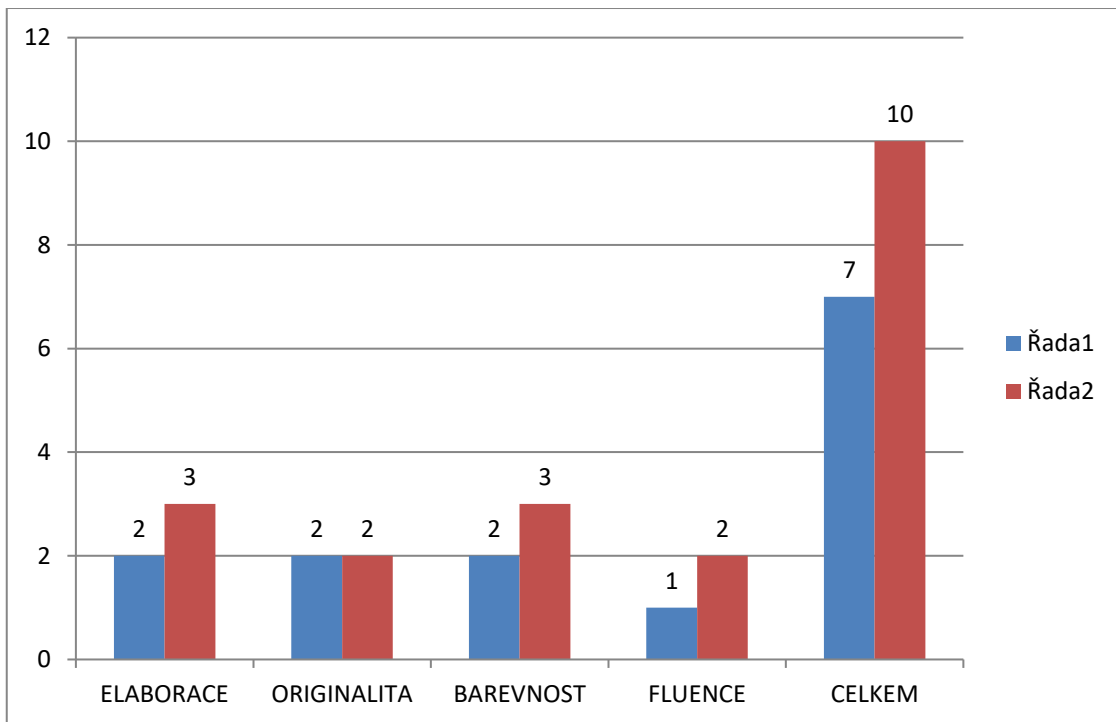

D1

D1 dosahovala na začátku studie průměrných výsledků. U D1 byly patrné velké emocionální výkyvy. U D1 originalita zůstala na stejných hodnotách, zlepšila se v elaboraci, barevnosti i fluenci.

GRAF Č.:4

NÁZEV: D1

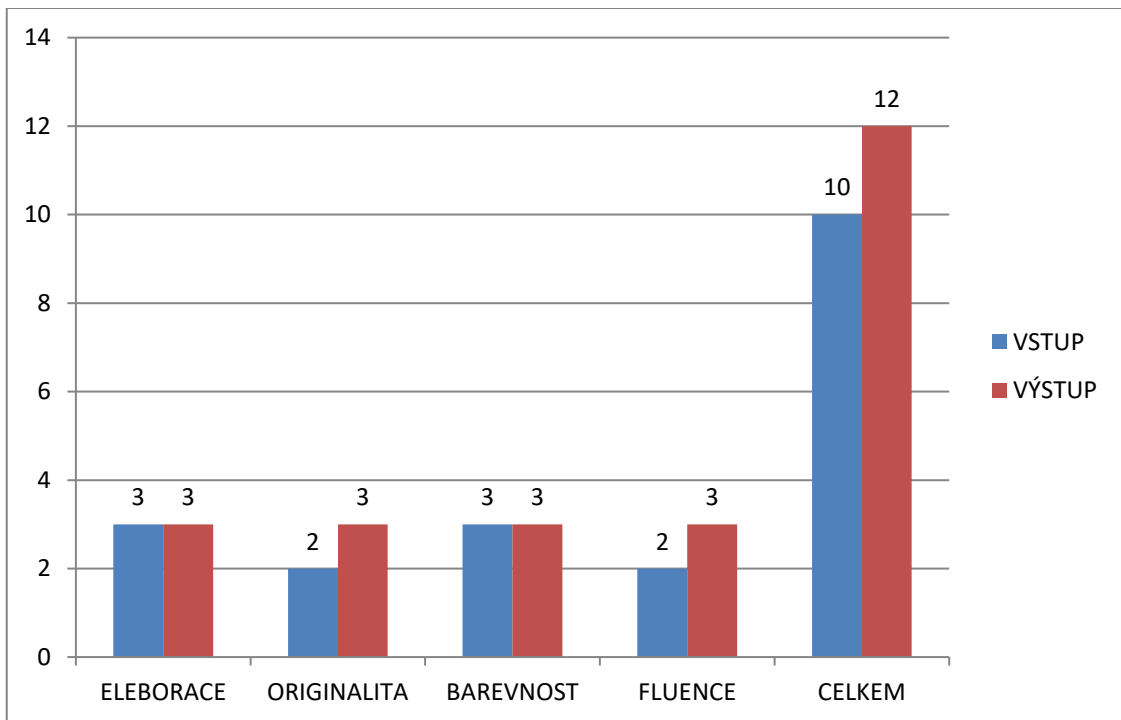

D2

Zlepšení je patrné i u D2. Tato dívka je velmi pečlivá a je zvyklá pouze na bezchybné výsledky. Při realizaci programu se dívka více uvolnila a přestávala se bát experimentovat. Zlepšila se u originality a fluence.

GRAF Č.:5

NÁZEV D2

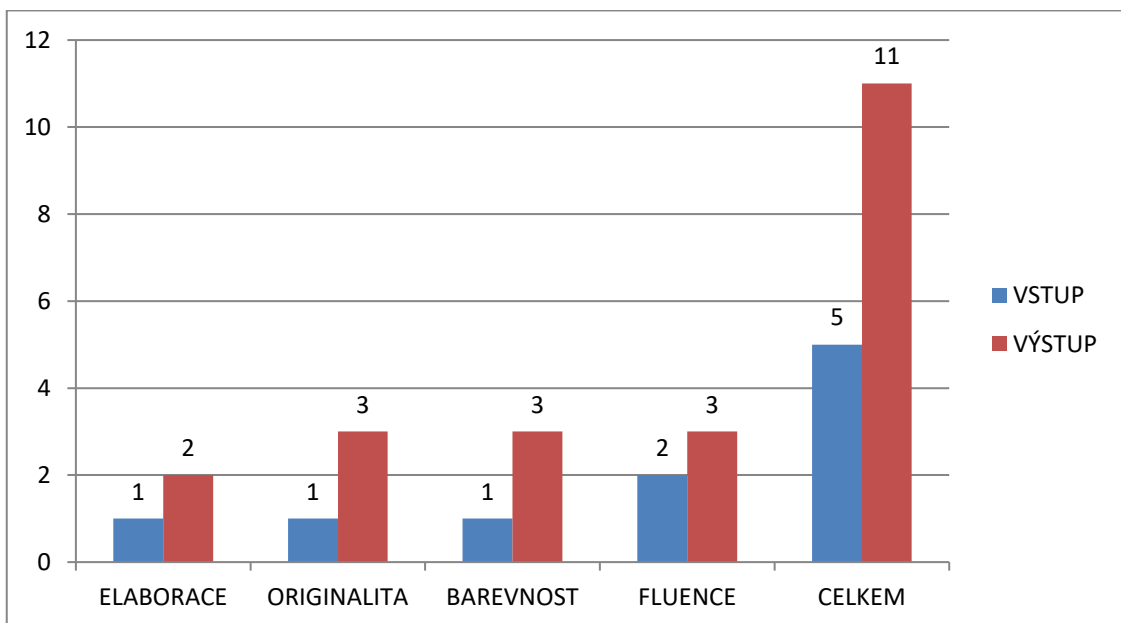

D3

Na počátku studie byla D3 pečlivá a precizní holčička a bylo patrné, že nechce riskovat a má strach, že něco zkazí. Což se pravděpodobně odrazilo ve vstupním testu, protože se bála používat různé barvy. V průběhu realizace programu nastalo u dívky částečné rozvolnění a postupně se přestávala bát v tvorbě riskovat. Nejvyšší nárůst bodů zaznamenala v originalitě a barevnosti.

GRAF Č.:6

NÁZEV: D3

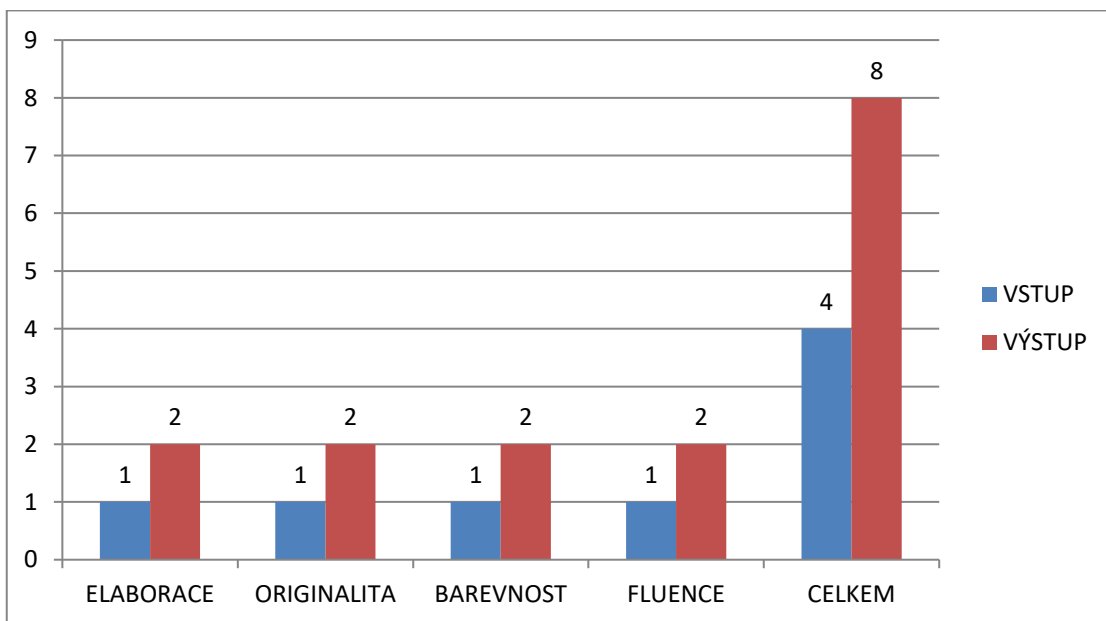

CH4

Velkého zlepšení dosáhl CH4, který ve vstupním testu zaznamenal pouze 4 body. V průběhu realizace program se. CH4 zlepšil ve všech oblastech výzkumu. CH4 se po počátečním strachu z neznámého pro práci s keramickou hlinou neskutečně nadchl a užíval si jí. Proto je zde vidět i takové zlepšení. Počáteční ostych zmizel a na konci CH4 pracoval téměř samostatně.

GRAF Č. 7

NÁZEV: CH4

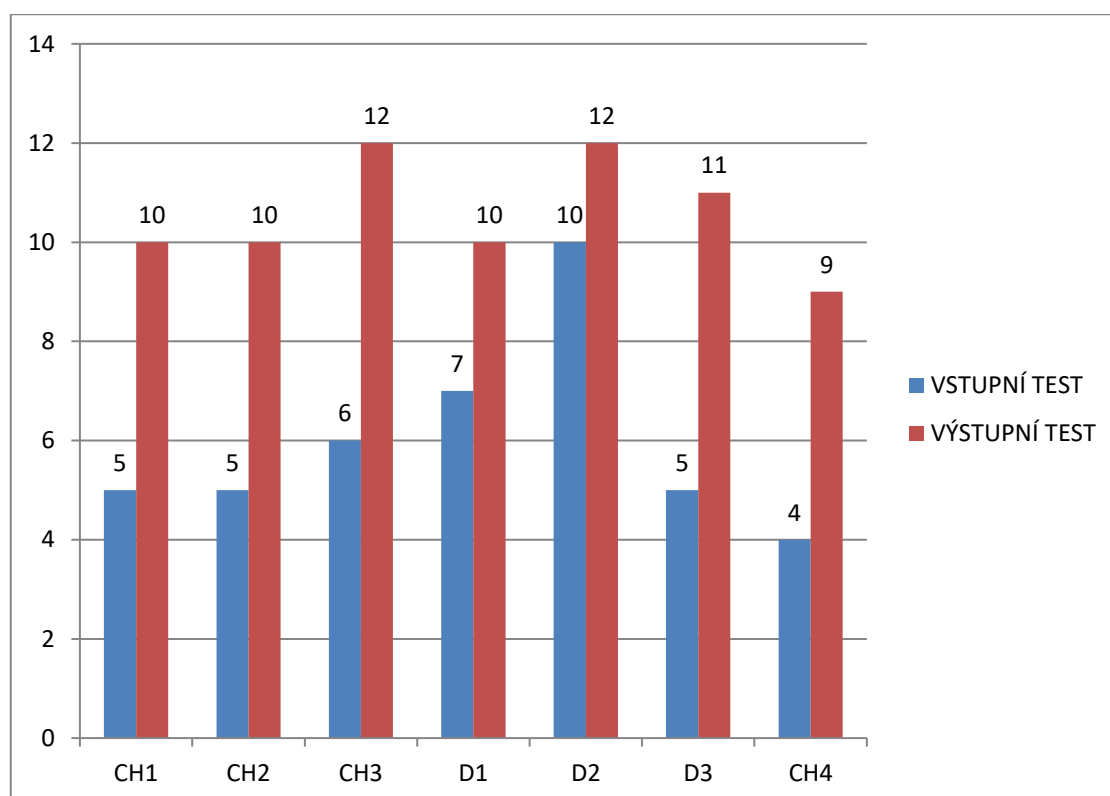

POROVNÁNÍ CELKOVÉHO VSTUPU A VÝSTUPU

V celkovém hodnocení vstupního a výstupního testu je patrné zlepšení všech dětí. Nejmenší rozdíl je patrný u D2 a to pouhé 2 body. Následuje D1, kde je rozdíl 3 body. 6 bodový rozdíl je pak u D3, CH3. Což je největší rozdíl mezi vstupem a výstupem. U CH1,CH2 a CH4 byl rozdíl 5 bodů.

GRAF Č.: 8

NÁZEV: POROVNÁNÍ CELKOVÉHO VSTUPU A VÝSTUPU

7.8 Shrnutí výzkumného šetření a diskuze

Soubor aktivit na podporu tvořivosti pomocí práce s keramickou hlinou byl realizován u předškolních dětí v Mateřské škole Radošovice v rámci odpoledního keramického kroužku. Program byl v mateřské škole realizován po dobu šesti měsíců.

Před zahájením programu byl dětem dán vstupní test, který jsem modifikovala pro práci s keramickou hlinou z Torranceho testu tvořivosti – kruhy. K hodnocení vstupního testu jsem vytvořila stupnici k identifikaci prvků výtvarné tvořivosti podle Lokšové. Tato stupnice zahrnuje elaboraci, originalitu, barevnost, fluenci.

Děti jsem neustále při práci pozorovala a jejich výsledky zapisovala do tabulek. Cílem pozorování bylo zjistit pomocí hodnotící škály, jak se u dětí rozvíjí tvořivost. V rámci programu bylo dětem zadáno 18 prací, na kterých pracovaly a 2 testy.

Úroveň tvořivosti u dětí předškolního věku byla na počátku programu znatelně nižší než na jeho konci. Ke zhoršení hodnocených aspektů nedošlo u žádného z dětí. Největší zlepšení zaznamenal chlapec 4 a chlapec 3, kteří ve vstupním testu měli celkem podprůměrné výsledky. Chlapec 3 se u realizace souboru aktivit zlepšoval v soustředěnosti i v samostatnosti a znatelně se u něj zlepšila i vytrvalost. Zajímavých výsledků dosahoval chlapec 1, který i přes své oslabení v oblasti řečových funkcí se díky programu s keramickou hlinou velmi zlepšil. Pomocí tvorby s keramickou hlinou se začal lépe nonverbálně vyjadřovat a komunikovat se svým okolím a vrstevníky. Dívka 1 a dívka 2, které se programu účastnily, byly zpočátku opatrné a bály se, aby neudělaly někde chybu. V průběhu realizace programu se začaly postupně uvolňovat a rozvíjet v oblasti originality a fluence, elaboraci i barevnosti. Potvrdilo se tak, že soubor aktivit práce s keramickou hlinou byl pro děti v oblasti rozvoje tvořivosti přínosný.

Při vytváření vlastního testu tvořivosti na základě Torranceho testu jsem se potýkala s otázkou jak tento test převést pro práci s keramickou hlinou. Jelikož většina testů na tvořivost je zaměřena na výtvarnou výchovu. Na pracovní činnosti není zaměřen žádný známý test tvořivosti pro předškolní děti. Po dlouhém hledání jsem jako jediný vhodný test na tvořivost pro předškolní děti našla test kreativity od Torranceho. Tento test se skládá z 3 částí. Jsou to tvoření obrázku, neúplné figury a kruhy. V testu se hodnotí originalita, fluence, flexibilita a elaborace. Dle Torranceho jsem modifikovala vstupní a výstupní test svého výzkumného šetření. Použila jsem k tomu třetí část testu kruhy, které jsem upravila pro práci s keramickou hlinou. Upraven byl tak, že děti dostaly kruh

vytvořený z hlíny a měli za úkol vymyslet různé obrázky a následně je popsat. Při tvorbě hodnotící škály testů, jsem hodnotila elaboraci, originalitu, samostatnost, barevnost, fluenci. U kreativních prací je vždy objektivní hodnocení velmi obtížné. Dle Taddea současná úroveň poznání neumožňuje stanovit objektivní metody měření a za zcela vyloučené považuje pokoušet se o to prostřednictvím nám známých standardizovaných testů.

Z výsledků mého výzkumného šetření vyplývá, že se děti, které se účastnily mnou vytvořeného programu, postupně diametrálně zlepšily. Zlepšení výsledků jsem předpokládala na základě studie doktora Landy a doktory Jarmanové, kteří testovali 1600 dětí ve věku 4 až 5 let a celých 98% dosáhlo kategorie s geniální představivostí.

Ztotožňuji se s názorem Petera Graye (S klesající svobodou dětí klesá i jejich aktivita, 2019), který říká, že děti v současné době mají málo svobody, prostoru, hodně pokynů od dospělých a je na ně vyvíjen velký tlak se přizpůsobit. Rodiče často děti připravují o volný čas různými kroužky a děti nemají možnost si volně hrát a zkoumat. Nedostávají příležitost, aby se nudily, či neuspěly a nemohou nudu ani neúspěch překonávat. Překonávání neúspěchu a nudy je klíčové pro rozvoj jejich tvůrčího potenciálu. V současném vzdělávacím systému se často předpokládá, že na každou otázku je jedna správná odpověď a na každý problém jedno správné řešení. Z toho vyplývá, že dnešní děti bývají hodně omezovány. V dobrých mateřských školách je dětem poskytován při různých činnostech velký prostor pro rozvoj jejich tvořivosti. Děti v tomto věku dělají velké pokroky z hlediska samotného zrání a vývoje, takže do pozitivních výsledků se jistě promítly i další tvořivé činnosti, které děti v mateřské škole vykonávají.

8 Závěr

Diplomová práce se zabývala výtvarnou tvořivostí dětí v předškolním věku. Cílem diplomové práce bylo zjistit, zdali se prostřednictvím práce s keramickou hlinou rozvíjí tvořivost, fantazie a prostorová představivost. Součástí praktické části bylo vytvořit soubor aktivit pro rozvoj tvořivosti. Na základě vstupního a výstupního testu jsem zjišťovala, zdali dochází k rozvoji tvořivosti u dětí předškolního věku. Při práci s hlinou byla důležitá motivace. Používala jsem v začátku práce relaxační techniky, didaktické a pohybové hry, vyprávění, abych u dětí navodila patřičný prožitek. Potom jsou děti schopné vnést do svého tvoření osobitost a pracovat originálně. Bylo důležité poskytnout dětem dostatek času a zvolit vhodnou techniku, která odpovídala věku dětí. Někdy bylo nutné dětem poskytnout pomoc, hlavně v technické oblasti tvorby.

V teoretické části se diplomová práce zabývá charakteristikou předškolního věku a jeho rozvoje v oblasti kognitivní, osobní a sociální, esteticko- výchovné a tvořivé. Nadále pojednává o motivaci, prostorové představivosti a fantazii. Je zde kapitola o výtvarném projevu dítěte a pracovní a tvořivé činnosti v mateřské škole. Následovně se zabývá tvořivostí a všemi jejími aspekty a keramikou jako prostředkem tvořivosti.

Z výzkumného šetření vyplývá, že soubor aktivit, který byl pro děti vytvořen, je v oblasti tvořivosti značně posunut vpřed. Je zajímavé, že u chlapců byl zaznamenán po realizaci programu mnohem výraznější posun než u dívek. Je pravděpodobné, že je to tím, že chlapci se moc o výtvarný projev nezajímají a jsou více zaměřeni na prostorové stavby než třeba kresbu či modelování. U práce s keramickou hlinou je důležité děti nechat volně tvořit. Přitom v mnoha knihách pro učitele jsou jasné a striktní postupy. Zpracování této diplomové práce pro mě bylo novou a zajímavou zkušeností, která mi přinesla mnoho další inspirace a poznatků pro rozvoj dětí předškolního věku v oblasti tvořivosti. Na základě výsledků diplomové práce je důležité, aby děti měly možnost práce s modelínou a pravidelnost, aby se mohly dále rozvíjet.

9 Použité zdroje

ADAMCOVÁ, Marie (1994) *Keramika pro malé i velké*, Fin Olomouc, ISBN 80-85572-67-2

ANTHONY, Michelle (2019) [online] *Creative development in 3 -5 yer olds* [cit. 3. 1. 2020]

Dostupné z:

<https://www.scholastic.com/parents/family-life/creativity-and-critical-thinking/development-milestones/creative-development-3-5-year-olds.html?fbclid=IwAR26787VeNFdGmO8ay4qZppJIDjCbIW20oy5gh3Cl4CfqYT-kT79vQ1J7sY>

BAKALÁŘ, Eduard, ERAZÍM, Pavel (1986) *O tom, co je psychologie tvořivosti a o bariérách v koncepční a tvořivé práci*, Kovoslužba Praha – Dům techniky ČSVTS Plzeň

BAKALÁŘ, Eduard, ERAZIM, Pavel (1986), *O tom co je psychologie tvořivosti a o bariérách v koncepční a tvořivé práci*, Kovoslužba Praha – Dům Techniky ČSVTS Plzeň, ISBN –není

BEAN, Reynold, (1995), *Jak rozvíjet tvořivost dítěte*, Reynold Bean, ISBN 80-7178-035-9

BEZDĚKOVÁ, Libuše, KUBECOVÁ, Markéta, KUPCOVÁ, Zuzana, VÁŇOVÁ, Hana, (2016) *Rozvíjíme výtvarné dovednosti a fantazii dětí*, RAABE ISBN 978-80-7496-274-5

BRDIČKA, Bořivoj (2019) [online] *Co je podstatou kreativity* [cit. 4. 3. 2020]

Dostupné z:

<https://spomocnik.rvp.cz/clanek/11651/CO-JE-PODSTATOU-KREATIVITY.html>

EDWARDS , Linda (2009): *The creative Arts: a Process Approach for Teachers and Children*, 5 Th Edition, ISBN-13:978-0137-151639

ENGELS, Coert (2019) [online] *Podle vědců NASA se rodíme jako kreativní géniové a školský systém z nás dělá hlupáky* [cit. 3. 4. 2020]

Dostupné z:

<https://www.svobodauceni.cz/clanek/podle-vedcu-nasa-se-rodime-jako-kreativni-geniove-a-skolsky-system-z-nas-dela-hlupaky/>

GRAY, Peter (2019) [online] *S klesající svobodou dětí klesá i jejich aktivita* [cit. 4. 2. 2020] Dostupné z:

<https://www.svobodauceni.cz/clanek/s-klesajici-svobodou-deti-klesa-i-jejich-kreativita/>

HAZUKOVÁ, Helena PaedDr., PEHELOVÁ, Marcela, RAUCHOVÁ, Zuzana Dis., SVOBODOVÁ, Eva Mgr.,

HAZUKOVÁ, Helena, LIETAVCOVÁ Martina, ŠTEFÁNKOVÁ, Hana, VÁCHOVÁ, Alena, VÁŇOVÁ, Hana, (2014), *Rozvíjíme rozumové schopnosti dětí*, Nakladatelství Dr. Josef Raabe s. r. o. ISBN- 978-80-7496-169-4

HELUS, Zdeněk (1995), *Psychologie*, Fortuna, ISBN 80-7168-245-4

HELUS, Zdeněk, (2004) *Dítě v osobnostním pojetí*, Portál s. r. o. , ISBN 80-7178-888-0

HLAVSA, Jaroslav, JURČOVÁ, Marta, (1978), *Psychologické metody zjišťování tvořivosti*, Psychodiagnostické a didaktické testy, n. p., Bratislava

HONZÍKOVÁ, Jarmila, (2015), *Pracovní výchova s didaktikou*, Univerzita Jana Amose Komenského Praha, ISBN 978- 80-74-52-111-9

HOSKOVEC, Jiří, NAKONEČNÝ, Milan, SEDLÁKOVÁ, Miluše (1996), *Psychologie XX. Století*, Katedra psychologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, ISBN 80-7184-257-5

HŘÍBKOVÁ, Lenka, (2005), *Nadání a nadaní*, Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, ISBN 80-7290-213-X

CHAVARRIA, Joaquim (1999) *Velká kniha keramiky*, Knihcentrum s. r. o., ISBN 80-86054-92-6

J. S. DACEY, K. H. LENNON, (2000), *Kreativita*, Grada Publishing, ISBN 80-7169-903-9

JANÍK, Tomáš, MAŇÁK, Josef, KNECHT, Petr (2009) *Cíle a obsahy školního vzdělávání a metodologie jejich utváření*, Paido, ISBN 978-80-7315-194-2

KODÝM, Miroslav, BLAHUŠ, Petr, HŘÍBKOVÁ, Lenka, (1987) *K PSYCHOLOGII SCHOPNOSTÍ A PREDIKCI SENZOMOTIRICKÉHO VÝKONU*, nakladatelství Československé akademie věd, ISBN není

KOLEKTIV AUTORŮ FAKULTY PEDAGOGICKÉ ZÁPADOČESKÉ UNIVERZITY V PLZNI, (2014), *Motivace k tvořivosti v učitelském povolání*, Západočeská univerzita v Plzni, ISBN 978-80-261-0428-5

KÝROVÁ, Alena (2003) *Keramika pro malé i větší umělce*, Computer Pres., ISBN 80-7226-374-9

LISÁ, Lidka (1986) *vývoj dítěte a jeho úskalí*, Avicentrum, ISBN : 08-084-86

LOKŠA, Jozef, LOKŠOVÁ, Irena (2003) *Tvořivé vyučování*, Grada , ISBN 80-247-0374-2

LOKŠOVÁ, Irena, LOKŠA, Jozef, (1999), *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve školce*, Portál s. r. o. ISBN 80-7178-205-X

MAŇÁK, Josef, (1998) *Rozvoj aktivity samostatnosti a tvořivosti žáku*, Masarykova univerzita v Brně – Pedagogická fakulta, ISBN 80-210-19880-1

MAŇÁK, Josef, ŠVEC, Vlastimil (2004) *Cesty pedagogického výzkumu*, Paido, ISBN 80-7315-078-6

MATĚJČEK, Zdeněk, (2005) *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*, Grada Publishing a. s. ISBN 978-80-247-0870-6

NÁDVORNÍKOVÁ, Hana, HANZOVÁ, Bohuslava, HAZUKOVÁ, Helena, LEŽALOVÁ, Renata, PIŠLOVÁ, Simona, ŠTEFÁNKOVÁ, Zuzana, VÁCHOVÁ, Alena, (2014) *Rozvíjíme vnímání a tvořivost dětí*, Nakladatelství Dr. Josef Raabe s. r. o. ISBN 978-80-7496-163-2

NAKONEČNÝ, Milan (1995), *Psychologie osobnosti*, Academia- Akademie věd České republiky, ISBN 80-200-0525-0

NAKONEČNÝ, Milan, (1995) *Lexikon psychologie*, Vodnář Praha, ISBN 80-85255-74-X

NAKONEČNÝ, Milan, (2003), *Úvod do psychologie*, Akademie věd České republiky, ISBN 80-200-0993-0

NAKONEČNÝ, Milan, HYHLÍK, František (1973) *Malá encyklopedie současné psychologie*, Státní pedagogické nakladatelství Praha, ISBN

OPRAVILOVÁ, Eva (1989), *Pedagogika pro I. Roční středních pedagogických škol*, Statní pedagogické nakladatelství Praha, ISBN 80-04-23457-7

OPRAVILOVÁ, Eva, (2016), *Předškolní pedagogika*, Grada Publishing a. s. , ISBN 978-80-271-9087-4

PLACÁKOVÁ, Eta, POŠUSTOVÁ, Marcela, VONDRUŠKOVÁ, Alena (2006) *Keramika II figurky*, Grada Publishing a. s., ISBN 80-247-1414-0

PLHÁKOVÁ, Alena (1999), *Přístupy ke studiu inteligence*, Univerzita Palackého v Olomouci, ISBN 80-244-0020-0

PLHÁKOVÁ, Alena (2007), *Učebnice obecné psychologie*, Acacemia Praha 2007, ISBN 978-80-200-1499-3

PRŮCHA , Jan, WALTEROVÁ , MAREŠ , Jiří (1995) *Pedagogický slovník* , Portál Praha 1995, ISBN 80-7178-029-4

PRŮCHA, Jan, KOŤÁTKOVÁ, Soňa, (2013), *Předškolní pedagogika*, Portál s. r. o., ISBN 978-80-262-0495-4

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří (1995) *Pedagogický slovník*, Praha: Portál, ISBN 80-7178-029-4

RADA, Pravoslav (1956) *Knihy o technikách keramiky*, Státní nakladatelství krásné literatury hudby a umění

RADA, Pravoslav (1990) *Techniky keramiky*, Aventinum s. r. o., ISBN 80-85277-88-3

RADA, Pravoslav (2007) *Výtvarné techniky keramiky*, Aventinum s. r. o., ISBN 978-80-86858-45-6

ROSOVÁ, Dolors (2002) *Keramika*, Euromedia Group k. s., ISBN 978-80-249-1641-5

RUBEŠOVÁ, Radka (2016) *Ruce v hlíně, tvořivá keramika pro děti*, Portál, s. r. o., ISBN 978-80-262-1085-6

SKALKOVÁ, J, ČÁP, J, ROTTEROVÁ, B, SINGULE. F. (1974) *Empirické výzkumy v pedagogice*, Univerzita Karlova Praha, ISBN není

SKALKOVÁ, Jarmila (1971) *Aktivita žáků ve vyučování*, Státní pedagogické nakladatelství Praha, ISBN 14-390-74

SKALKOVÁ, Jarmila (1995), *Za novou kvalitou vyučování*, Paido, ISBN 80-85931-11-7

SKALKOVÁ, Jarmila a kolektiv, (1983) *Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu*, Státní pedagogické nakladatelství Praha, ISBN

SVOBODOVÁ, Marie, (1998), *Výtvarná výchova v předškolním věku*, Tobiáš, ISBN 80-85808-47-1

SZOBIOVÁ, Eva, FISCHNOVÁ, Katarína, (2007) *Rozvoj tvořivosti a klíčových kompetencí dětí*, Portál s. r. o. ISBN 978-80-7367-323-9

ŠULOVÁ, Lenka, GAUDRON, Chantal Zaouche, (2003) *Předškolní dítě a jeho svět*, Univerzita Karlova v Praze – nakladatelství Karolinum, ISBN 80-246-0752-2

ŠVINGALOVÁ, Dana (2006) *Úvod do vývojové psychologie*, Liberec: PF TUL, ISBN 80-7372-057-4

UŽDIL, Jaromír (*Dětská paleta*, ALBATROS, ISBN

ZORMANOVÁ, Lucie (2014) *Obecná didaktika*, Grada Publishing a. s., ISBN 978-80-247-4590-9

10 Seznam příloh

Příloha č. 1 Soubor aktivit

Příloha č. 2 Výtvarně – technické pokyny pedagogy u jednotlivých výrobků

Příloha č. 3 Fotografie z realizace

Příloha č. 4 Terénní zápisky

Příloha č. 5 GDPR vzor

Příloha č. 1 Soubor aktivit

Návrh souboru aktivit s keramickou hlinou

Prostřednictvím těchto aktivit budou děti rozvíjet výtvarnou tvořivost, fantazii a představivost. Zároveň jsem kladla důraz na rozvoj jemné motoriky a zrakového vnímání. Při sestavování tohoto souboru aktivit jsem se snažila volit vhodné náměty, které děti zaujmou a jsou jim blízké.

Program byl realizován jako odpolední volnočasová aktivita pro pětileté až šestileté děti mateřské školy. Probíhal jednou týdně přibližně hodinu.

Tento soubor vychází ze školního vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání a je sestaven z 18 námětů. Při sestavování programu pro mě byly praktickým vodítkem výchovné cíle, obsah, motivace, nabídka pomůcek, výtvarně technické instrukce, pokyny pro pedagogy a reflexe. Velký důraz jsem kladla především na motivaci před každou započatou prací. Využila jsem různé didaktické a pohybové hry, pohádky, básničky, vždy k danému tématu. Do programu jsem začlenila relaxaci. Vyprávěním různých příběhů jsem se snažila u dětí podnítit jejich emoce, představivost, fantazii a imaginaci.

Následující tvořivé náměty jsem čerpala z dostupné literatury a také z vlastní zkušenosti. Snažila jsem se, aby děti při práci s hlinou získaly základní dovednosti, jako je důkladné zpracování, vytvoření šlikru, hnětení, válení, nanášení glazur a další. Poskytla jsem jim základní informace jak s hlinou pracovat, aby se výrobek v peci nerozpadl (výtvarně technické dovednosti). Vždy jsem nechala děti vybrat si pomůcky, se kterými budou pracovat. Například: Druh keramické hlíny, glazury, různé náčiní – válečky, špachtle, vykrajovátko, tvořítko, látky s výraznou strukturou, přírodniny, tiskátka,...

Hlavní cílem bylo, abych děti neomezovala při jejich práci, nechala je tvořit dle svých představ. Snažila jsem se je povzbuzovat, motivovat a podporovat jejich fantazii.

Po skončení práce děti nainstalují výstavu svých výrobků a proběhne závěrečná reflexe. Každé dítě má možnost se vyjádřit ke svému výtvoru, ale i k ostatním. Děti dávají zpětnou vazbu, zdali se jim práce dařila, zda byla zajímavá, nebo se jim líbila.

ŘÍJEN:

PORTRÉT

Výchovný cíl: Zvládat základní technické dovednosti (zpracování hlíny, křížkování, šlikování,...). Dodržovat bezpečnost a potřebnou hygienu při práci s hlínou.

Motivace: Vyberte si nějakého kamaráda a popište ho (jaké má vlasy, oči, nos, uši, je smutný,...). Teď budete zkoumat sami sebe pohledem do zrcadla. Odraz v zrcadle nám ukáže, jak vypadáme – jakou máme barvu vlasů, zubů, očí, jestli jsme veselí, naštvaní, ospalí, ... Teď to zkusíte bez zrcadla. Pohodlně si lehněte na zem, zavřete oči a klidně dýchejte. Pohlad'te si své vlasy a zjistěte, zda jsou dlouhé, krátké, jemné, nebo zapletené do copánku. Poté prozkoumáte obličej. Pohlad'te obočí, oči, tváře, uši. Sáhněte si na nos a zkuste se nadechnout a vydechnout. Položte dlaň na ústa, jazykem olízněte rty. Znovu nádech a výdech. Cítíte teplou ruku maminky, jak vás hladí po vlasech a po tváři. Až budete chtít, pomalu otevřete oči (Rubešová, R. 2016).

Pomůcky: Světlá a tmavá hlína, plátno, podložka, váleček, šlikr, štětec, párátko, vidlička.

Technika: Modelování z plátu, dekorace barevnou hlínou

Výtvarně-technické pokyny pro děti a pedagogy:

Reflektivní techniky:

Hotový portrét si děti položily před sebe na papír, každé dítě vytvarovalo z hliněného válečku smajlíka a přiložilo ho k výrobku. Pojmenovaly své dílo, sdělily své pocity, a jak se jim práce dařila a líbila. Na závěr nakreslily na balicí papír naši školku a všechny portréty do ní naskládaly.

KOČIČKA DOMÁCÍ, NEBO KOUZELNÁ

Výchovný cíl: Rozvíjet technické dovednosti- umět vyválet váleček, rozvíjet fantazii a kreativitu.

Motivace: Dnes se proměníme v kočičku. Lehněte si nebo se stočte do klubíčka, zavřete oči a pomalu dýchejte. Nádech, výdech, ještě nádech a výdech. Představte si, že nad vámi svítí sluníčko a jeho paprsky vás příjemně hřejí. Ruce a nohy se vám mění v pacičky a na těle máte krásný chlupatý kožíšek. Přichází k vám kočičí maminka a hladí vás na zádech, na bříšku, na ocásku. Je to příjemné a vy si představujete jaký je váš kožíšek, pruhovaný, barevný, hebký,... Tiše odpočíváte, nádech, výdech, nádech, výdech. Pomalu dýchejte a

budete se polehoučku proměňovat zpátky. Místo kožíšku máte svetříky a kalhoty. Tlapičky už se mění v ruce a nožičky. Pomalu se protáhněte a otevřete oči (Lokšová, I. Lokša, J. 1999).

Instrukce pro děti: Zkuste napodobit kočku, jak mňouká, jak se pohybuje, loví myši. Vymyslete krátkou příhodu o kočce, může být smutná, chytrá, kouzelná,...

Pomůcky: Šamotová hlína SK, tmavě hnědá hlína R 10, šlikr, štětce, papírové ruličky, struna k řezání.

Technika: Modelování z válečků, zdobení reliéfem

Reflektivní techniky:

Děti si sedly do kruhu a podávaly si plyšovou kočku. Ten kdo ji měl v ruce, hodnotil svou práci. Také sdělil kamarádům, zdali mají doma nějaké zvířátko.

ZELENINOVÝ KACHEL (čarování s hlínou)

Výchovný cíl: Práce s tvarem a otiskem, rozvoj manuální dovednosti, kreativity, prostorové představivosti.

Motivace: Dramatizace pohádky: „Jak mrkev hledala svoji barvu.“

Sedněte si nebo se položte, tak, abyste se cítili pohodlně. Uvolněte ruce i nohy, zavřete oči a klidně dýchejte – nádech, výdech, nádech, výdech,... Dnes se půjdeme podívat na zahrádku, kde nám vyrostla krásná, veliká mrkev. Sluníčko svítlo a kolem záhonku poletoval černý kos. Zadíval se na mrkev a ptá se jí: „Proč jsi bílá, no ty jsi ale zvláštní mrkev.“ Mrkvička začala být smutná a začala přemýšlet, jakou má mít barvičku. Vedle ní rostly červené ředkvičky, zelené okurky a kedlubny, ale nikdo jí neporadil. A tak byla mrkev čím dál smutnější. Až najednou slyšela pláč oranžová paprika. „Neplač, mrkvičko, já ti pomohu, tady máš ode mě trochu oranžových zrníček.“ A dala mrkvi kousek své oranžové barvy. Mrkev byla zase spokojená. Zamávala svou zelenou natí a oranžové paprice poděkovala. Žluté sluníčko se usmívalo a posílalo na záhonek červená srdíčka. I vy cítíte teplo jeho paprsků, je vám příjemně. Slyšíte zpěv kosa, nadechněte se a vydechněte. Pomalu se ze zahrádky vracíme do školky. Až budete chtít, otevřete oči (Sloupová, M. 2011, s. 41, Rok s krtkem).

Instrukce pro děti: Představ si smutnou, veselou, chytrou mrkev. Ukaž, jak smutnou mrkev rozveselíš. Prohlédněte jaké listy a kořen má mrkev a jaké ředkvička.

Pomůcky: Keramická hlína Tomáš, váleček, nůž, štětec, houbička, ředkvička, mrkev.

Technika: Kachel, válení plátu, strukturování měkké hlíny, práce se skleněnou drtí.

Reflektivní techniky:

Děti své obrázky vystaví na stůl, kde jsou položeny kousky ředkvičky a mrkev.

Porovnávají kousky zeleniny se zeleninou na svém obrázku. Hodnotí své výtvary. Na konec si děti nastrouhají, nebo nakrájí mrkev s ředkvičkou a snědí ji.

LISTOPAD:

PODZIMNÍ LIST

Výchovný cíl: Výtvarně vnímat podzimní barvy listnatých stromů, hra s barvou a tvarem, válení kuliček.

Motivace: Strom ztrácí listy

Položte se a klidně dýchejte, zavřete oči. Představte si, že se proměníte ve stromy. Najednou cítíte, jak se z vašeho těla stává kmen, a z rukou rostou větve. Vaše nohy jsou pevně zapuštěné do země a stávají se z nich kořeny. Každý se proměnil v nějaký krásný strom, třeba lípu, břízu, javor, nebo dub. Začal foukat vítr a s meluzínou všechny listy rozfoukaly. Malý dub se lekl, najednou stojí nahý a bojí se, že mu nachladnou větve. Všechno to vidí sluníčko, nakloní se nad strom a šeptá: *„Milý doubku, neměj strach. Na podzim to vždy tak chodí. Stromy se zimou zatřesou a rázem své listy shodí. Na jaře pak přijde čas, kdy se lístky vrátí zas. I když nemáš ani list, zimu přečkáš, buď si jist. Až přijde mráz s paní Zimou, přikryjí tě peřinou (Konvalinová K. Jaro, léto, podzim, zima, s. 39).* Listy poletuje, vánek vás šimrá na tváři. Nádech, výdech, nádech, výdech,... Vítr začíná foukat a vy jste si odpočinuli a pomalu se probouzíte.

Instrukce pro děti: Skřítek Podzimníček se ptá: Jaké mají listy barvy, tvar, velikost, jak mohou listy roztrdit, co mají stejné, kdo může pod spadlým listem bydlet,...

Pomůcky: Šamotová hlína, šlikr, štětce, sádrová forma listu, párátko, hladítka

Technika: Objekt vymačkávaný do formy

Reflektivní techniky:

Děti nakreslí na balicí papír strom a každé dítě si vybere, kam svůj list položí. Popíše z jakého stromu je jeho list a jaký živý tvor na něm našel úkryt.

KROKODÝL

Výchovný cíl: Rozvoj výtvarně technické dovednosti (válení válečků), rozvoj fantazie a citlivosti pro barevnou kompozici.

Motivace: Pohybová hra „Na krokodýla“

Děti si sednou na koberec, dostanou látkový padák, který drží oběma rukama ve výši ramen. Nohy mají pod ním schované. Vybereme dítě, které bude představovat krokodýla, ten se plazí pod padákem. Vybere si nějaké dítě, to zatahá za nohu. A role se vymění. Vybrané dítě se stává krokodýlem a hra se opakuje (Konvalinová, K, Jaro, léto, podzim, zima, s. 140).

Instrukce pro děti: Popište krokodýla, jaké má tělo, nohy, srst, byli jste v krokodýlí zoo? Čím se živí, jaká jsou mláďata?

Pomůcky: Šamotová hlína SK, modelovací potřeby, šlikr, štětce, podložky

Technika: Objekt modelovaný z válečků

Reflektivní techniky:

V závěrečném kolečku děti představí svého krokodýla. Zhodnotí, jak se jim povedl, jestli je veselý, smutný, hladový, jak se jim dařil válet hádek. Na rozloučenou mu zazpívají písničku.

LESNÍ SKŘÍTKY:

Výchovný cíl: Rozvíjet výtvarnou představivost při práci s různými materiály, zvládnout jemnou motoriku při činnostech s modelovacími nástroji.

Motivace: V každém lese najdeme skřítky, bydlí jich tam hodně, právě oni lesu pomáhají. Svou práci mají rozdělenou. Jeden pečuje o stromy, druhý má na starosti lesní zvířata, aby měla co jíst. Tak například skřítek Podzimníček, ten dohlíží na to, aby se na stromech zbarvilo listí, aby se zvířátka přichystala na zimu. No a ptáci, kteří odlétají do teplých krajů, se musí včas rozloučit. Také tam najdeme houbového skřítku, ten se stará o houby jedlé i jedovaté. Pojděte, zahrajeme si na skřítky (Vondrová, P. 2011).

Hry a pohybové aktivity:

Skřítky a stromečky

Pustíme hudbu se zpěvem ptáků a rozdělíme děti na skřítky a stromy. Skřítkové mají barevné čepice a tančí mezi stromy. Při vypnutí hudby si každý skřítek vybere nějaký

strom. Pohladí ho, vymění si role a tanec skřítků pokračuje (Rubešová, R. Ruce v hlíně, s. 50).

Instrukce pro děti: Na co by měl takový skřítek dohlížet? Řekněte, jak vypadá třeba malinový nebo mechový skřítek? Má vlasy, vousy, klobouk, boty nebo holé nožičky?

Pomůcky: Různé druhy hlíny, podložka, šlikr, párátko, štětce, malá sklenička o průměru asi 5 cm, modelovací nástroje, zdobítka, makovice, klacíky a větvičky.

Technika: Modelovaný objekt.

Reflektivní techniky:

Na závěr si prohlédneme všechny vytvořené skřítky. Každý představí svého skřítku, vymyslí mu jméno a řekne jaké má úkoly. Komu se aktivita líbila, vytvoří si z rukou nad hlavou velkou skřítkovskou čepici. Na zahradě si každé dítě vybere strom, pod kterým bude skřítek bydlet.

PROSINEC:

KDYŽ SE MNOU ŠIJÍ VŠICHNI ČERTI

Výchovný cíl: Rozvoj technických a výtvarných dovedností (modelování z hroudy), fantazie a kreativity.

Motivace: Básně – Co dělají čerti v pekle: „*Co dělají čerti v pekle? Hudrují tam na svět vztekle. Na světě jim nejvíc vadí, že se lidé mají rádi.*“

Hry a pohybové aktivity:

Na brblavého čerta

Děti z barevných hadříků vyrobí peklo. Pak vybereme jedno dítě, které bude představovat čerta. Lehne si na zíněnku (do pekla), stočí se do klubíčka, zavře oči a brblá čertí řečí: ble – ble, brbli – brbli, blll – blll. Ostatní děti chodí potichu kolem a šeptem říkají: „*Leží čertík brblavý, pozor ať se nevzbudí.*“ Říkadlo opakujeme třikrát a pokaždé zvýšíme intenzitu hlasu. Až probudíme čerta. Ten ze svého pekla vyběhne a honí děti. Chycené dítě se stává čertem (Sloupová, M. 2011).

Instrukce pro děti: Navození představ – jací jsou čerti, jaké mají vlastnosti, myslíte, že jsou zlí, vzteklí, smutní, líní, ... Jak žijí v pekle, je čertí maminka hodná, jak asi vypadá? Budete modelovat čertího tátu, mámu nebo čertí miminko?

Pomůcky: Šamotová hlína SK, podložka, modelovací nástroje, drátky, šlikr, štětce, glazury.

Technika: Modelování figurky z hroudy, palcová technika)

Reflektivní techniky:

Děti si sednou kolem vytvořeného pekla, kam položily své čertíky. Vyplazují jazyk jako čerti v pekle podle toho, jak moc se jim práce líbila. Každý vymyslí svému čertovi jméno a řekne, co v pekle dělá.

KAPR

Výchovný cíl: Rozvoj fantazie, představivosti a citlivost pro barevnou kompozici, práce s atypickým materiálem- mušle, kamínky.

Motivace: Položte se, zavřete oči a klidně dýchejte. Představte si, jak se pomaloučku blíží Vánoce. Maminka peče cukroví a vy s tatínkem půjdete koupit kapra. A vy se dnes zkusíte proměnit v kapříka, který si pluje v rybníce. Představte si, že místo rukou a nohou máte ploutvičky. Také nemůžete mluvit a jenom otvíráte pusinku, tak to ryby dělají. Místo oblečení máte po celém těle krásné šupinky. Každý z vás je malá rybka, která plave pod hladinou rybníka. Voda je teplá a čistá. Svítí sluníčko a šimrá vás na zádech, je vám velmi příjemně. Vy si plujete mezi kameny a pohráváte si s vlnkami, které vás houpají sem tam, je vám dobře. Jedna větší vlna vás odnesla ke staré vrbě, kde mají rybky postýlku a mohou tam odpočívat. Pohodlně natáhněte své tělíčko a klidně dýchejte, nádech, výdech, nádech, výdech. Můžete si zdřímnout a krásně odpočinout. Cítíte se příjemně, krásně jste si odpočinuli a teď se vrátíme zpátky do naší školky. Polehoučku se proměňujete v děti a místo ploutviček máte zase ruce a nohy, také můžete mluvit. Otevřete oči a můžete se přesvědčit (*Lokšová, I. Lokša, J. 1999*).

Instrukce pro děti: Natáhneme ruce a plaveme jako ryby ve vodě. Povídáme si, jaké mají tělo, hřbetní a ocasní ploutev, šupiny, jak jsou barevné,... Můžeme se zmínit i o kouzelné rybce, která ti splní přání. Jaká asi je?

Pomůcky: Hlína Tomáš, šlikr, štětce, špejle, párátko, nůžky, tužka, talířky, kamínky, mušle, brčka.

Technika: Prožitková aktivita s hlinou, objekt vyřezávaný z plátu

Reflektivní techniky:

Děti z modrých zbytků látek, kamínků a mušlí vytvoří rybník. Každé dítě položí do vody svůj výrobek a řekne, jakou rybu vyrobilo, a jak se mu aktivita líbila. Na konec následuje jazyková hříčka: „ *Plave kapr v rybníčku, zpívá kapří písničku. Písnička je němá, kapr hlásek nemá. A tak z jeho pusinky vycházejí bublinky*“ (Konvalinová, K. Jaro ,léto, podzim, zima, s.77).

SNĚHULÁKOVÁ SOLNIČKA

Výchovný cíl: Rozvoj manuální dovednosti-glazování namáčením, cit pro barevnou a prostorovou kompozici.

Motivace: Básnička „ *První velká koule, druhá trochu menší a ta třetí – nejmenší. To však není všechno, děti. Na nejmenší kouli namalujeme krabici, aby ten náš sněhulák dostal hezkou čepici. Ted' knoflíky na kabát, očka jako uhliky, a k nim ještě mrkev dát*“ (Konvalinová, K. Jaro, léto, podzim, zima, s. 91).

Hry a pohybové aktivity:

Koulovaná

Děti si z novin namačkají papírové koule. Třidu přepůlíme na dvě poloviny a děti rozdělíme do dvou skupin. Každá skupinka má ve svém království stejný počet sněhových koulí. Na pokyn učitelky začnou děti házet sněhové koule do druhého království a naopak. Zvítězí družstvo, které má na konci hry nejméně koulí (Konvalinová, K. 2014).

Instrukce pro děti: Děti sedí v kruhu a posílají si papírovou sněhovou kouli a ptají se kamaráda: „ *Sněhuláku, jakou máš náladu?*“. Děti si kouli prohlížejí a vymýšlejí, jak se sněhulák cítí, jak vypadá a zatváří se tak, aby všichni poznali jaký je (Sloupová,M. 2011).

Pomůcky: Šamotová hlína SK, šlikr, štetce, špejle, párátko, tužka, podložky

Technika: Modelování z koule

Reflektivní techniky:

Děti položí sněhuláky na bublinkovou fólii, poví, zdali je jejich sněhulák smutný, nebo veselý, mohou si vymyslet krátký příběh. Každé dítě si z krabice vezme několik pěnových kuliček (sněhových vloček) a podle toho, jak se jim aktivita líbila, tak sněhuláky zasněží.

LEDEN:

PAVOUCI (pavučina)

Výchovný cíl: Ovládat koordinaci ruky a oka. Rozvoj fantazie, prostorové představivosti a technické dovednosti.

Motivace: Dnes vás pozvu do pavoučího království. Celý zámek je přikrytý pavoučí sítí. Sídí tady pavoučí král a královna a vychovávají tři princezny. První princezna se jmenuje Květuška, má ráda květiny a pečuje o ně v celém království. Druhá princezna Zelenka, ta se stará o ovoce a zeleninu. Má na starosti zahradu, kde pěstují okurky, rajčata, salát a další zelenina. A poslední princezna je velmi chytrá, má spoustu knih a hodně čte, a tak pomáhá svému tatínkovi vládnout. Jenže princeznu Lidunku chce za ženu zlý pavoučí čaroděj,...

Instrukce pro děti: Učitelka ukáže dětem pavouka, děti musí vymyslet konec pohádky a postaví pavoučí síť. Vymýšlí přitom, jaký je pavoučí čaroděj, kolik má nohou, jaké má asi oči, (Vondrová, P. 2005).

Hry a pohybové aktivity:

Prstové cvičení – pavouk (Děti svými prstíky napodobují lezení pavouka)

„*Já jsem malý pavouček, já mám spousty nožiček. Postavím si pevnou síť, jen se, muško, rychle chyt*“ (Konvalinová, K. Jaro, léto, podzim, zima, ve školce je pořád prima, s. 123).

Pomůcky: Keramická hlína-SK šamot, šlikr, párátko, ruličky, noviny, nůžky, tvořítko.

Technika: Prostorový objekt z válečků

Reflektivní techniky:

Děti se posadí k vyrobené pavučině, položí na ni svého pavouka. Zhodnotí svoji práci, jak se jim modelovalo, zda je práce bavila, jakého pavouka vymodelovaly. Mohou ho pojmenovat a sdělit jestli je kouzelný, nebo obyčejný, takový který žije u nás ve školce.

ŠNEK

Výchovný cíl: Rozvoj fantazie a kreativity při tvorbě šnečího domečku, rozvoj technických dovedností - prostorová stavba.

Motivace: „*Leze, leze šnek (lezeme po čtyřech). Leze, leze z proutí, zadečkem si kroutí (vrtíme zadečkem ze strany na stranu). Najednou se lek (sedneme si na paty a hlavu schováme ke kolenům). Nejdřív tykadla (vystrčíme prsty jako tykadla), potom kukadla*

(zvedneme hlavu). Co se stalo (narovnáme záda, klek na paty)? Co se přihodilo? Bum šiška spadla (bouchneme rukama do země)“ (Vévodová, H. Růžek, M. Cvičení s říkankou, s. 14).

Informace pro děti: Vyprávění o hlemýždích. Jak bydlí ve svém domečku, mají tam dost místa? Mají nožičky, jaké mají oči, čím se živí?

Pomůcky: Keramická hlína SK, váleček, špejle, nůž, párátko, šlikr, štětec, barevné glazury.

Technika: Prostorový objekt z válečků.

Reflektivní techniky:

Ze zbytků látek vytvoříme zahradu, kam vystavíme své vyrobené šneky. Posadíme se okolo a zhodnotíme svůj výrobek. Povíme krátký příběh o svém šnečkovi.

MŮJ DŮM, MŮJ HRAD

Výchovný cíl: Rozvoj technické dovednosti – válení plátu, využití otisku různého materiálu, rozvoj fantazie a představivosti při tvorbě domečku.

Motivace: Zavřete oči, dýchejte klidně. Představte si, že se vám zdá sen. Sluníčko vás hřeje a vám je moc hezky. Jedete v malém žlutém autíčku. Potkáváte různé domy. Některé jsou velké, malé, barevné, dřevěné,... V jednom takovém domě bydlel malý Martínek. Jenomže jemu se dům, ve kterém žil nelíbil. Byl malý, špinavý, starý a popraskaný. Jednoho dne vzal Martínek pastelky a namaloval nový, krásný dům. Na střeše nakreslil hnízdo pro čápa a malou zahrádku. Obrázek schoval pod polštář a usnul. Druhý den odjel k babičce na prázdniny. A když se vrátil, tak se nestačil divit, jeho domeček vypadal úplně jinak. Tatínek s maminkou obrázek našli a dům opravili. Martínek měl z nové chaloupky velkou radost. Naše autíčko vás veze pomalu domů. Vy jste si odpočinuli a můžete pomalu otevřít oči (Vondrová, P. 2005).

Instrukce pro děti: Řekněte mi, jaký je váš dům? Líbí se vám, nebo si představujete jiný a jaký? Také zvířátka mají své domovy. Vy budete dnes modelovat domeček. Řekněte mi, jaký bude?

Pomůcky: Keramická hlína FL, váleček, šlikr, párátko, špejle, houbička a miska s vodou, tiskátka, zmačkaný papír, různé přírodní materiály na otiskování.

Technika: Objekt vyřezávaný z plátu, strukturování do měkké hlíny

Reflektivní techniky:

Děti si ze svých domečků postaví vesnici. Popovídají o tom, kdo v domečku bydlí (lidé, zvířátka, ježibaba,...) a jak svůj dům vyzdobily. Na závěr dám dětem do ruky provázky a ony si je podávají, tak jak kdo chce jít ke komu na návštěvu.

ÚNOR:

LÉTAJÍCÍ BALÓN

Výchovný cíl: Rozvoj fantazie a představivosti a manuálních dovedností při výtvarné tvorbě balónu. Řezání strunou.

Motivace: Básní: Létáme si jako ptáci „ *Pozoroval člověk ptáky a chtěl s nimi létat taky. Jak to měl ale vymyslet, jak napodobit jejich let? Vyrobil si křídla ptačí, myslel si, že k tomu stačí. A tak měřil, řezal, bádá, zkoušel létat, ale padal. Dobře to však dopadlo, postavil si letadlo. Velké, krásné, jako pták, vyletěl s ním do oblak. Teď už věděl, milé děti, jak je možné, že stroj letí: Rychlost letu, křídel tvar. Rozhodují krach či zdar. Když ero nemá poruchu, drží krásně ve vzduchu. Je to krásné, je to tak, člověk létá jako pták“ (Časopis Dráček, duben 2018, s.8).*

Instrukce pro děti:

Horkovzdušný balon

Jak vypadá takový balon? Jak je možné, že létá? No balon je ušitý z nehořlavé látky a pomocí hořáku se do něho vpraví teplý vzduch a balon se nafoukne. A my víme, že teplý vzduch v balonu je lehčí než vzduch kolem, a tak může balon létat. Balon nemá volant, řídí se pomocí hořáku, kdy balon stoupá vzhůru nebo klesá (Časopis Dráček, duben 2018).

Pomůcky: Keramická hlína, váleček, špejle, šlikr, tvořítko, houbička, nůž

Technika: Vyřezávání z plátu, lepení reliéfových motivů

Reflektivní techniky:

Děti vytvoří z modrých šátků oblohu, mraky a vyberou místo pro svůj výrobek. Každý poví, kam jeho balón letí, koho veze a zdali by chtěly také někam cestovat.

MISKA NA OLEJÍČEK

Výchovný cíl: Rozvoj technické dovednosti – práce se sádrovou formou, upřednostňovat užívání pravé či levé ruky při manuálních činnostech.

Motivace: Děti sedí v kroužku a učitelka jim pošle lahvičku s esencí vůně, např. levandule, citron. Děti zavřou oči, vůně očichají a hádají jaká je to esence, mohou hlasovat, jaká vůně se jim líbila víc. Podle toho rozdělíme děti do dvou skupin. Každá skupina dostane mističku, do které nalejeme slunečnicový olej. Do první kápneme levandulovou a do druhé citronovou vůni. Děti si namočí prsty do mističky a ovoní si obličej. Pustíme relaxační hudbu, děti se promíchají a podle vůně hledají stejného kamaráda. Na konec všichni kamarádi leží na zemi a odpočívají (Rubešová, R. Ruce v hlíně, s. 46).

Instrukce pro děti: Děti vytvoří ze svých dlaní mističku, jakou by chtěly vytvořit. Všímají si tvaru, velikosti a vymýšlí, čím a jak ji ozdobí. Poté si vyberou sádrovou formu.

Pomůcky: Sádrová forma, keramická hlína, skleněná barevná drť, šlikr, štětec, špejle, miska s vodou, houbička, tvořítko, vršek od fixy, oxid kobaltu, transparentní glazura.

Technika: Miska vymačkávaná do sádrové formy

Reflektivní techniky:

Hotové výrobky vystavíme na stůl, děti zhodnotí svá díla a prozradí, komu mističku podarují nebo k čemu bude sloužit. Potom si své misky rozeberou a mohou si do nich kápnout pipetou trochu voňavé esence.

SRDÍČKO PRO MAMINKU

Výchovný cíl: Rozvoj fantazie a představivosti a dovednosti plastického vyjádření. Vyjádření barevné kompozice v kombinaci se skleněnou drtí.

Motivace: Báseň: „*Naše milé maminky, my už nejsme malinký. Ted' vám všichni ukážeme, co už sami dokážeme*“ (Konvalinová, K. Jaro, léto, podzim, zima, s. 132).

Instrukce pro děti: Děti si přinesou z domova fotografie svých maminek. Každý svou maminku představí, poví, jak se jmenuje, co dělá, jaké má vlasy, oči, jak chodí oblékaná,...

Pomůcky: Světlá keramická hlína, váleček, šlikr, štětce, špejle, lis na česnek, barevná sklíčka, různé předměty k otiskování

Technika: Reliéf vyřezávaný z plátu dekorovaný barevným sklem

Reflektivní techniky:

Děti si položí hotová srdíčka k fotografiím svých maminek. Zhodnotí svá díla, porovnají je s fotografií své maminky. Popíše své pocity a zkusí odhadnout reakci své maminky.

PTÁČEK V KLECI

Výchovný cíl: Rozvoj fantazie, tvořivosti a dovednosti plastického vyjádření při modelování z hroudy. Rozvoj manuální dovednosti při práci s pedigem.

Motivace: Položte se, můžete zavřít oči a volně dýchejte. Dnes vás proměním v ptáčky. Představte si, že máte místo rukou křídla a můžete létat. Kdo chce, tak letí třeba do lesa, k moři nebo do hračkárny,... Tělo je lehoučké, máváte křídly a letíte mezi stromy, nad řekami, domy,... Větrík vám čechrá peříčka a vy se vznášíte vysoko na obloze. Sluníčko se na vás usmívá a hladí vás svými dlouhými, teplými paprsky. Krásně jste se prolétli, odpočinuli si a pomaloučku se vrátíte k nám do školky. Křidýlka zmizela, zatřepejte pravou a levou rukou a pomalu otevřete oči (Lokšová, I. Lokša, J. 1999).

Instrukce pro děti: V jakého ptáčka jste se proměnili? Kam jste se letěli podívat? Co jste cestou viděli? Jaké ještě známe ptáky, jak vypadají? Jakého dnes budete modelovat? Víš, jak zpívá, jaké má peří, zobák, nožičky,...

Pomůcky: Keramická hlína R 10, keramická hlína SK, špejle, šlikr, štětec, vidlička, párátko, pedig, očka, zdobné válečky

Technika: Modelování z hroudy

Reflektivní techniky:

Děti z klaciků, barevného papíru, peří udělají ptačí hnízdo. Položí tam svého ptáka a zhodnotí práci. Máváním křídly ukáží, jak se jim aktivita líbila.

BŘEZEN:

ROZPUSTILÍ MOTÝLCI

Výchovný cíl: Rozvoj fantazie, prostorové představivosti a dovednosti plastického vyjádření motýla. Rozvoj výtvarné citlivosti, míchání teplých barev.

Motivace: Život motýla

Učitelka pustí hudbu, děti leží stočené do klubíčka a představují motýlí vajíčka. Vylíhnou se housenky a děti se začnou plazit po zemi. Sednou si do tureckého sedu – zakuklí se. Poté se z kukel začnou líhnout motýli. Děti se protahují a pomalu začínají mávat křídly. Děti létají jako motýlci (Sloupová, M. 2011).

Instrukce pro děti: Co mají motýlci rádi? Jaké motýly známe a kde žijí? (bělásek zelný, ovocný, řepový, babočka kopřivová, bodláková,...). Jaká mají křídla, tykadla, mají nožičky?

Pomůcky: Keramická hlína, váleček, nůž, šlikr, štětce, barevné sklo, drátek, houbička, modelovací potřeby

Technika: Modelování z plátu, dekorace drceným sklem

Reflektivní techniky:

Děti si své motýlky položí na barevné čtvrtky, pojmenují je, řeknou, kde žijí, co mají rádi, kam se schovají, když prší. Komu se tvoření líbilo, tak začne mávat rukama a létá jako motýl.

VČELY A VČELÍ ÚL

Výchovný cíl: Rozvoj prostorové představivosti, fantazie při tvorbě včelího úlu.

Motivace: Položte se, klidně dýchejte, nádech a výdech. Dnes se z vás stanou včely. Zavřete oči a nehýbejte se. Vaše malé tělíčko je těžké a nechce se vám vůbec nic dělat, jenom ležet a poslouchat. Představte si, že ležíte na zelené travičce, kolem teče potůček. Nad vámi svítí sluníčko a krásně hřeje, je vám teplo. Na louce rostou nádherné květiny, jsou barevné, vy cítíte, jak nádherně voní. Letí kolem včelka, čmelák i vosa, sedají na barevné květy a tiše bzučí. Na nožkách si nesou pyl. Sluníčko hřeje, dívá se z oblohy na pracovitě včelky, které z pylu vyrábí med. Vám je příjemně, slyšíte bzukot včel a vánek vás šimrá na rukou, ve vlasech a po obličejí. Hezky jste si odpočinuli a až budete chtít, tak otevřete oči (Lokšová, I. Lokša, J. 1999).

Instrukce pro děti: Co se stane, když včelka nebo vosa bodne žihadlo? Z čeho včely dělají med? Jak se říká včelímu domečku?

Pomůcky: Keramická hlína, šlikr, štětce, modelovací potřeby

Technika: Prostorový objekt z válečků

Reflektivní techniky:

Děti postaví na zahradě do trávy včelí úl a létají kolem něho jako včely. Bzučí podle toho, jak moc se jim aktivita líbila. Představí výrobek, zdali modelovaly čmeláka, vosu nebo včelu, a pak mohou ochutnat med.

BERÁNCI A OVEČKY

Výchovný cíl: Rozvoj technické a výtvarné dovednosti

Motivace: Písnička „ *Pásla ovečky v zeleném háječku (držíme se za ruce a děláme malé krůčky vpřed a vzad), pásla ovečky v černém lese. Já na ni dupy, dupy, dup (stojíme, držíme se za ruce a dupeme na místě). Ona zas cupy, cupy, cup. Houfem, ovečky, seberte se vščky (držíme se za ruce a děláme malé krůčky vpřed a vzad), houfem, ovečky, seberte se* (Vévodová, H. Růžek, M. Cvičení s říkankou, s.84).

Informace pro děti: Vyprávění o ovečkách, jak vypadají, jaký dávají užitek, kde žijí. Zkoumání ovčí vlny, ukázka plstění.

Pomůcky: Keramická hlína Tomáš, drátky, šlikr, štětec, párátko, špejle, tužka, nůžky.

Technika: Modelování z hroudy

Reflektivní techniky:

Děti postaví pro své ovečky ohradu, do které je postupně pokládají. Každý svou ovečku, nebo berana představí a řekne, jak se jim povedla a jak se jim práce líbila.

Příloha č. 2 Výtvarně- technické pokyny pedagogy u jednotlivých výrobků

PORTRÉT

Každé dítě dostane kus světlé hlíny. Hlínu pořádně propracujeme v dlaních a vytváříme kouli. Položíme ji na plátno a pěstí ji rozmačkáme do placky silné asi jeden centimetr. Prsty vytváříme hlavu (Hlavy jsou různé...Kulaté, šišaté, úzké, nebo baculaté). Potom nabídneme dětem tmavou hlínu, z té vyrobíme vlasy, oči, nos, uši, naušnice, brýle, pihy,... tak, že vyválíme hady a kuličky. Párátkem je nakřížkujeme a potřeme šlikrem. Pečlivě přilepíme na placku a prstem přimáčkneme. Portréty necháme vyschnout a vypálíme. Hliněnou vypálenou hlavu můžeme přilepit na čtvrtku a dokreslit tělo.

KOČIČKA DOMÁCÍ, NEBO KOUZELNÁ

Z kousku hlíny vyválíme silnější váleček a ohneme ho do oblouku přes papírovou ruličku. Oba konce pevně přitiskneme na podložku. Z kuličky hlíny vytvoříme hlavu, nakřížkujeme, našlikujeme a přilepíme na tělo. Doděláme ouška, oči, čumáček, fousky. Vyválíme ocásek a přilepíme k tělu. Dle fantazie zdobíme tělo kočky. Zvířátka přikryjeme igelitem a pomalu je necháme sušit. Po přežahu naglazujeme a vypálíme (Placáková, E. Pošustová, M. Vondrušková, A. Keramika II, s.37).

ZELENINOVÝ KACHEL (čarování s hlínou)

Hlínu pořádně propracujeme a vyválíme plát silný 1 cm, vyřízneme kruh a uhladíme houbičkou okraje. Rozpůlíme ředkvičky a mrkev, listy také rozpůlíme. Na vyválený plát poskládáme zeleninu i s listy. Jemně přejedeme válečkem. Zkontrolujeme, zda se listy dobře otiskly. Odstraníme zbytky rostlin a zkontrolujeme, zdali nám zelenina neproděravěla plát. Po vyschnutí a přežahu dáme do otištěné zeleniny skleněnou drť a listy naglazujeme zelenými glazurami (Časopis Golem, č.3, 2010, s. 25).

PODZIMNÍ LIST

Mačkáním a hnětením si děti připraví několik kousků hlíny. Z každého kousku hlíny si vyválí kuličku. Přibližně stejné kuličky naskládají do formy a umačkají a pospojují prsty, nebo hladítky. Dotváříme list, vyválíme váleček (stopku listu) a vyryjeme žilnatinu. Na

list vymodelujeme dle fantazie brouka, červa, mouchu, vosu,... a nakřížkujeme, našlikujeme a přilepíme. Po zavadnutí list z formy vyklopíme. Po přežahu naglazujeme.

KROKODÝL

Rozmačkáme v dlaních kus hlíny, který vytvarujeme do válce. Na podložce jej budeme ještě chvíli válet. Z válečku budeme tvarovat tělo krokodýla. Na jedné straně zakulatíme hlavu a na druhé sploštíme ocas. Zvedneme zakulacený konec a ohneme hlavu, sem můžeme přidat hlínu a tím hlavičku trochu zvětšíme. Vytvarujeme ocas a přilepíme vyválené válečky (nožičky), doděláme prsty a drápky. Na hlavu přilepíme oči a do rozříznuté tlamičky, kterou můžeme prstem ještě zvětšit, přilepíme jazyk a zuby. Nakonec ozdobíme ještěrce (krokodýlovi záda). Glazujeme různými druhy zelené, modré a žluté (Kýrová, A. Keramika pro malé i větší umělce, s. 38).

LESNÍ SKŘÍTKI:

Děti si vyberou hlínu, která se jim líbí, mohou i kombinovat dvě nebo tři dohromady. Vytvoříme kouli a začneme válet válec, ale na jednu stranu tlačíme víc, abychom dostali tvar mrkve. Takhle vytvarované tělo vydlabeme očkem nebo prstem. Přimáčkneme ho k podložce špičkou nahoru a dotvarujeme skřítku. Skleničkou naznačíme obličej, můžeme ho zvýraznit vymodelovaným válečkem a doděláme části obličeje. Vyrobíme vlasy, vousy, čepičku. A na závěr celého skřítku ozdobíme. Vezmeme silnější štětec a propíchneme díru skrze tělo skřítku v místě, kde budou ruce. Po přežahu natřeme skřítku burelem nebo oxidem železa a detaily natřeme glazurou. Po výpalu doděláme skřítkům ruce. Můžeme použít větvičky, žinylkové drátky, nebo špagety.

KDYŽ SE MNOU ŠIJÍ VŠICHNI ČERTI

Každé dítě dostane kus hlíny velikosti pomeranče. Nejprve ji v dlaních zpracujeme do koule a pak válením vytvoříme kužel. Ten postupně vymačkáváme palcem a tím zvětšujeme a rozšiřujeme prohlubeň. Hotové tělo na povrchu uhladíme prsty nebo dřevěnou špachtlí. Vytvarujeme hlavičku, doděláme oči, nos, rohy, přilepíme šlikrem k tělu, doděláme ruce a dle fantazie dotvoříme oblečení. Pokud nám hlína vysychá a praská, je dobré si namočit ruce do vody. Hotové čertíky usušíme, přežahneme a naglazujeme (Placáková E. Pošustová M. Vondrušková A. 2006).

KAPR

V dlaních vyválíme kuličku. Tu položíme na plátno a tvarujeme palcem a ukazováčkem tělo ryby. Vytvoříme z kuliček různě velké ploutve, nakřížkujeme a přilepíme šlikrem. Špejlí naznačíme oči a vyhloubíme otvor tlamičky. Na ploutvích vyryjeme rýhy. A začneme zdobit tělo, dle výběru různých tvořítek (otiskováním, rytím,...). Nakonec můžeme rybám vyrobit rybník. Vyválíme plát, vyřízneme kruh a přilepíme šlikrem rybu. Rybník zdobíme otisky brčka, kamínků, mušlí, dle výběru dětí (Kýrová, A. Keramika pro malé i větší umělce, s. 46).

SNĚHULÁKOVÁ SOLNIČKA

Z většího kousku hlíny vymačkáme kouli a dlaní ji rozmačkáme na placku. Pak si vyválíme několik větších i menších kuliček a seřadíme je podle velikosti. Tu největší nožem rozpůlíme. Z každé poloviny palcem vymačkáme důlek a vymodelujeme mističku. Dál si vyrobíme tři nebo čtyři koule o různé velikosti. Na sněhuláka si připravíme 3 různě velké kuličky, které párátkem nakřížkujeme, potřeme šlikrem a slepíme. Takto připraveného sněhuláka, mističky a sněhové koule přilepíme na připravenou a zdrsňenou placku. Na závěr dotvoříme detaily (oči, mrkev, knoflíky a hrnec na hlavu). Po výpalu sněhuláka namočíme do bílé glazury. Zbytek doglazujeme různými odstíny modré barvy (Kýrová, A. Keramika pro malé i větší umělce, s. 26).

PAVOUCI (pavučina)

Nejprve začneme válet čtyři silnější válečky, to budou nožičky. Položíme je k sobě a uprostřed je pořádně k sobě přilepíme. Potom mezi dlaněmi vyválíme dvě kuličky. Menší bude hlava, a tu větší prsty dotvarujeme do podoby pavoučího těla. Vše pečlivě nakřížkujeme a přišlikujeme na nožičky. Ozdobíme pavoukovi tělo a nohy zvedneme do oblouku a podložíme ruličkami. Špejlí vyznačíme oči a nožikem vyřízneme hubičku. Na závěr z kusu hlíny vyválíme plát. Vyřízneme kruh a párátkem nakreslíme pavučinu, na kterou pavouka přilepíme. Po výpalu natřeme pavučinu burelem, nebo oxidem. Mokrou houbičkou vytřeme přebytečný oxid a na závěr pavouka naglazujeme (Kýrová, A. Keramika pro malé i větší umělce1. S.44).

ŠNEK.

Z hlíny válíme dlouhé hady, ty postupně stáčíme do kuželového tvaru. Každý váleček pečlivě nakřížkujeme, natřeme šlikrem a lepíme na sebe. Vždy musíme válečky k sobě pevně přitisknout, aby se domeček nerozpadl. Kužel pomalu zužujeme a na hoře ho uzavřeme. Z dalšího kusu hlíny vyválíme asi půlcentimetrový plát. Z něho vyřízneme nožikem tělo šneka. Boční okraje ohladíme vlhkou houbičkou a ozdobíme dle fantazie. Hlavu vyválíme z koule, musí být dutá, aby mohl vzduch vycházet ven, jinak by při pálení v peci praskla. Proto ji musíme vydlabat nebo vymačkat prsty. Doděláme tykadla, oči, pusinku a přilepíme na tělo. Na závěr přilepíme domeček, který můžeme ještě ozdobit, nebo vyříznout okénko. Po přezahu naglazujeme glazurami dle výběru dětí.

MŮJ DŮM, MŮJ HRAD

Z propracované koule vyválíme větší plát, který bude silný přibližně půl centimetru. Špejlí na hliněnou desku nakreslíme dům, který nožem vyřízneme. Jeho obvod uhladíme mokrou houbičkou. Můžeme hranolem vytisknout okna, dveře, zídku nebo vše vyryjeme špejlí. Ze zbytků hlíny vyrobíme komín, dveře a další ozdoby. Vymodelujeme třeba zahrádku, kmen stromu, nebo květiny. Na ty vyválíme tenké hádky a přilepíme na stěnu domku. Listy a trávu vytvoříme nanesením šlikru. Na plot budeme potřebovat několik hádků, a aby se nerozpadl, tak jej přejedeme válečkem a přilepíme ho přes zahrádku. Domek různě dozdobíme, můžeme vyrobit třeba domovní číslo, myšku v okně, kočku na střeše, ptáčka,...). Po přezahu celý dům naglazujeme (Kýrová, A. Keramika pro malé i větší umělce, s. 62).

LÉTAJÍCÍ BALÓN

Propracujeme hlínu a vyválíme plát o tloušťce 1 cm. Na plát špejlí nakreslíme balon, pak ho vyřízneme a namočenou houbičkou ho uhladíme. Ozdobíme ho dle své fantazie. V dolní části balónu uděláme dírky, abychom mohli zavěsit koš. Potom si vezmeme další kousek hlíny, kterou propracujeme a vytvoříme placku. Vyřízneme koš, který otřeme houbičkou a ozdobíme razítky nebo kousky hlíny. Propíchneme dírky na zavěšení k balónu. Na závěr vymodelujeme pasažéry, které balón poveze. Po vyschnutí naglazujeme, vypálíme a koš připevníme provázkem nebo vlasem k balónu.

MISKA NA OLEJÍČEK

Z kusu hlíny vytvoříme kouli, v prostředku uděláme prstem otvor. Do koule zasuneme palec a stiskneme hlínu mezi palcem a ostatními prsty. Takto vymačkáme hlínu do stran a tvarujeme větší misku. Ručně vytvarovanou misku položíme do sádrové formy, hlínu přimáčkneme ke stěně, tloušťka misky bude půl centimetru. Vnitřek misky uhladíme prsty nebo hladítkem, Hlínu, která z formy přečnívá, seřízneme nožem. Mističku dotvoříme podle své fantazie. (Můžeme ozdobit zvířecí hlavou, nebo k misce přilepíme šlikrem ouško ozdobené např. motýlkem nebo ji ozdobíme víčkem od fixy.) Po přežahu misku natřeme oxidem kobaltu a natřeme transparentní glazurou, nasypeme skleněnou drť a vypálíme (Golem, číslo 1./ Ročník IX, 2015, s.17).

PTÁČEK V KLECI

Propracujeme hlínu a vymodelujeme kouli, kterou vyvarujeme do tvaru homole. Vezmeme očko a homoli pečlivě vydlabeme a vycpeme zmačkanými novinami. Vidličkou zdrsíme tělo ptáka. Vyválíme zobák, oči, křídla a ocas, vše nakřížkujeme a přilepíme šlikrem. Dle fantazie ptáčka ozdobíme. Na závěr vyrobíme ptačí hnízdo. Vyválíme placku a vyřízneme kruh, který ozdobíme například různými zdobnými válečky. Potom do něho propíchneme větší dírky asi 2 cm od sebe. Po výpalu doděláme hnízdo, protáhneme dírkami namočený pedig a svážeme provázkem. Můžeme ozdobit lýkovou mašli a dovnitř posadíme ptáčka (časopis Golem č. 1. ročník V. 2011).

ROZPUSTILÍ MOTÝLCI

Hroudu hlíny propracujeme a vyválíme silnější plát. Špejlí nakreslíme tvar motýla a vyřízneme. Vyválíme váleček a kuličku (tělo motýla), nakřížkujeme a šlikrem přilepíme mezi křídla motýla. Okraje celého výrobku uhladíme prstem, nebo mokrou houbičkou. Vyválíme slabší válečky a nalepíme je na okraje křídel. Celého motýla dozdobíme a zapíchneme do hlavičky tykadla (drátky). Po přežahu naglazujeme, a do ohraničených částí nasypeme barevnou drť, nebo korálky. Motýla vypálíme a na tykadla připevníme korálky (Golem č. II. Ročník IV. 2010).

VČELY A VČELÍ ÚL

Hlínou propracujeme, vyválíme dlouhého hada a zatočíme ho do spirály, tak vznikne dno úlu. Připravíme si další hádky, které na sebe vrstvíme. Pečlivě je křížkujeme a natíráme šlikrem, jinak se výrobek rozpadne. Po několika vrstvách včelí úl trochu stlačíme. Dáváme pozor, aby nevznikaly škvírky, a vymazáváme ho hlínou po vnitřním obvodu. Při dostatečné výšce začneme otvor pomalu uzavírat. Nožikem prořízneme do domečku dveře.

Když je úl hotový, začneme vyrábět včely, vosy nebo čmeláky. Vyválíme kuličku a vytvarujeme do tvaru kapky (tělo včely). Z menší kuličky vytvarujeme hlavu, nakřížkujeme a šlikrem přilepíme na tělíčko. Doděláme oči, křídýlka a přilepíme. Takto vyrobíme několik včel, nakřížkujeme a přilepíme na úl. Po přežahu naglazujeme a znova vypálíme (Kýrová, A. Keramika pro malé i větší umělce, č. 1.).

BERÁNCI A OVEČKY

Z většího kousku hlíny vytvoříme kouli, do ní palcem vytlačíme misku. Z menší kuličky vytvoříme oválek (hlava). Nakřížkujeme hlavu a tělo, našlikrujeme a přilepíme. Po stranách hlavy přilepíme šlikrem uši, tužkou vyznačíme oči a nůžkami prostříhneme tlamičku. Na tělo a hlavu nanese vrstvu zdobítka nebo stočené šneky. Do dírky vsuneme ocásek a ohneme ho dolů. Na rohy vyválíme dva malé hádky, stočíme je do spirály a šlikrem přilepíme. Hotový výrobek glazujeme glazurami (Kýrová A. Keramika pro malé i větší umělce, č.2. s. 122).

Příloha č. 3 Fotografie z realizace

Obrázek č. 1

Obrázek č. 2

Obrázek č. 3

Obrázek č. 4

Obrázek č. 5

Obrázek č. 6

Příloha č. 4 Terénní zápisky

D1

Kouselna hřesda a vřobí
kouselna vlčky, vřobí sněh,
slunce, sláň, kouselny prach,
a plní dětem práv,
já' byl chtěla
rodni křičer.

Kočička se divala na mžly
a vydeh, roste se
koleno a maminka jí se
slepila náplasti.
maminka jí řekla, že se
musí dívat kam šlape.

CH2

CH3

- Holupní sest

Skouselne autčes a jede
do Rumunska. A maminka
řídá, že už jsme tedy
a sčítáme si do bránu.
A má řídá: že tedy
máš státek. Pak jsme
jeli a jeli a už jsme
tam byli. Pak jsme
si koupili jiti a rozhodli
se za Denisa, Petra Marie,
Alexandru. Pak jsme
museli jet za tchánou,
protože mi koupila stá.

D2

- vskupai kolēro
Gēla vēliera pro med
a mēdla a slomila sī
kūdiēlo, tāt pūstēla
pau' krīloona a pī se
er se si' otalo vēliēro?
"Slomila jēm sī kūdiēlo"
a par vēlo pau' krīloona.
"Ar pūd' dr' ulu"
a drubf dea se vēliēro
hīdlo usdrovlo a mōkē
lētā. a lēgā mōkē
lētā, tāt drūtēla pro med
a sekulo ho kodnē.
a pau' krīloona jī' sa to
pochvālilo.

D3

vystupu' test

Andilek letěl na procházku
do lidského světa,
a v tom lidském světě
ušel novou korundu,
a pak našel věličku,
a ta vělička mu řekla,
ahoj andíčku
a když mu to dořekla,
tak si spolu šli hrát,
a když si dohráli, tak
šli na vlet, po vletu
se napijí, a pak
andilek doletěl až do
mbe ke svým kamarádům.

CH4

vystupul sest

my jsme hráli fotbal
(já a brácha), a upadli
jeme na kolena, a mamka
řekla co jste dělali?
já jsme šli sa kámošema
a hráli jsme s nimi
fotbal a vyhráli jsme
já jsem dal gól.

Informovaný souhlas se zpracováním osobních údajů

Já ..... (jméno a příjmení
zákonného ..... zástupce),

nar. .... (datum narození), trvale bytem

..... (adresa místa trvalého

pobytu zákonného zástupce), tímto výslovně uděluji souhlas Mateřské škole Radošovice,

Radošovice 61, 373 41 Hluboká nad Vltavou, IČO 75000105 (dále jen MŠ Radošovice)

se zpracováním osobních údajů mého syna/dcery

.....
..... (jméno a příjmení dítěte),

nar. .... (datum narození dítěte), místo trvalého pobytu

.....

.....

..... (adresa místa trvalého pobytu dítěte),

a to těchto osobních údajů a za uvedeným účelem:

- údaj o zdravotní pojišťovně v evidenčním listě pro dítě z důvodu potřeby komunikace v rámci BOZP (úrazu dítěte)

ANO

NE

- údaj o jméně, příjmení a datu narození za účelem organizace mimoškolních akcí a soutěží, jichž se moje dítě účastní, a to zejména zpřístupněním osobních údajů dítěte třetím osobám zajišťujícím pro školu mimoškolní akce a soutěže k zajištění bezpečného průběhu

ANO

NE

- zveřejňování výsledků školní práce a úspěchů mého syna/dcery v rámci školních a mimoškolních soutěží a přehlídek, kdy škola prezentuje úspěchy dítěte, výrobky, výkresy či jiná autorská díla s připojením nejen jména a

příjmení dítěte, ale i dalších osobních údajů jako jsou věk dítěte, umístění v soutěži, fotografie a popř. videozáznam v propagačních materiálech školy, v kronice školy, na webových stránkách školy, na nástěnkách umístěných ve škole, na veřejných výstavách pořádaných školou, příp. v publikacích zabývajících se činností školy

ANO

NE

a to na dobu školní docházky do MŠ Radošovice a dále s uložením po dobu 3 (tří) let od ukončení docházky do MŠ Radošovice.

V Radošovicích dne .....

.....

podpis zákonného

zástupce

Informace dle čl. 13 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „nařízení GDPR“):

Správce vašich osobních údajů ve výše uvedeném rozsahu bude Mateřská škola Radošovice, Radošovice 61, 373 41 Hluboká nad Vltavou, IČO 75000105, tel.:739 175 407, e-mail: mrsadosovice@seznam.cz, ID datové schránky: wtymmid.

Naším pověřencem pro ochranu osobních údajů je: Ing. Bc. Leona Bucharová, Petrův Dvůr 54, 384 11 Netolice, e-mail: info@gdprproobce.com, tel.: 773 823 040.

Vaše osobní údaje nejsou předávány do třetích zemích.

Při splnění požadavků dle čl. 15 až 18 nařízení GDPR máte právo na přístup, opravu nebo výmaz Vašich osobních údajů týkajících se Vašich osobních údajů nebo údajů Vašeho dítěte a dále právo na to, abychom omezili zpracování osobních údajů týkajících se Vaší osoby nebo osoby Vašeho dítěte.

Tento poskytnutý souhlas se zpracováním výše uvedených osobních údajů můžete kdykoliv odvolat (a to e-mailem, telefonicky či dopisem předaným či zaslaným škole) a my Vaše fotografie, audio či videozáznamy a jiné poskytnuté údaje na základě tohoto souhlasu smažeme, pokud to bude možné a výmaz nebude v rozporu s našimi jinými povinnostmi či oprávněnými zájmy. Odvoláním souhlasu není dotčena zákonnost použití osobních údajů do doby tohoto odvolání. Neudělení či odvolání souhlasu nemá za následek jakékoliv znevýhodnění či poškození dítěte a jeho práv ze strany školy.

Pokud se domníváte, že zpracování Vašich osobních údajů nebo údajů Vašeho dítěte je prováděno v rozporu s nařízením GDPR, máte právo podat stížnost u našeho pověřence pro ochranu osobních údajů nebo u Úřadu pro ochranu osobních údajů.

Více informací o zpracování osobních údajů naleznete na webových stránkách Mateřské školy Radošovice.